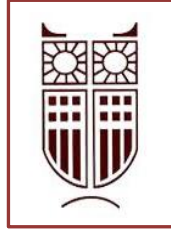

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

Η ΚΠΑΑ στο νέο περιβάλλον ασφαλείας

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Σταύρος Μπράχος

Αθήνα, 2019

Τριμελής Επιτροπή

Κωνσταντίνος Λάβδας, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Μαριλένα Κοππά, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Σταύρος Μπράχος, 2019

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της πτυχιακής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

*Στη σύζυγό μου Ευδοξία
και στα παιδιά μου
Ευαγγελία και Κωνσταντίνο*

Σελίδα Σκόπιμα Κενή

Περιεχόμενα

Περίληψη	7
Abstract.....	9
Εισαγωγή	11
Ιστορική Εξέλιξη της ΚΠΑΑ.....	14
Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άμυνας (ΕΚΑ).....	14
Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ).....	14
Συνθήκη του Μάαστριχτ.....	16
Τα Καθήκοντα Petersberg.....	18
Συνθήκη του Άμστερνταμ.....	18
Διακήρυξη του Σαιν Μαλό.....	19
Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας	20
Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι	21
Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν	23
Η Συμφωνία Berlin Plus	23
Headline Goal 2010	25
Civilian Headline Goal 2010.....	26
Συνθήκη της Λισαβόνας	26
Στρατηγική για την ΚΠΑΑ.....	30
Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας (ΕΣΑ) του 2003	30
Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ.....	31
Η Ασφάλεια της ΕΕ.....	32
Η Κρατική και Κοινωνική Ανθεκτικότητα στα Ανατολικά και τα Νότια.	32
Μια Ολοκληρωμένη Προσέγγιση για τις Συγκρούσεις και τις Κρίσεις.....	33
Περιφερειακές Δομές Συνεργασίας.	33
Παγκόσμια Διακυβέρνηση για τον 21ο Αιώνα.....	34

Η Κίνα	35
Γενικά.....	35
One Belt, One Road (OBOR) Initiative	36
Εξωτερική Πολιτική της Κίνας	40
Ένοπλες Δυνάμεις της Κίνας	41
Δυνητικές Συνέπειες Ανάπτυξης της Κίνας.....	43
Η Ρωσία	45
Γενικά.....	45
Εξωτερική Πολιτική της Ρωσίας.....	46
Ένοπλες Δυνάμεις της Ρωσίας	51
Οι ΗΠΑ.....	54
Γενικά.....	54
Διακυβέρνηση Ομπάμα - Στροφή προς την Ασία (Asian Pivot).....	55
Διακυβέρνηση Τραμπ - Εξωτερική Πολιτική των ΗΠΑ	57
Προκλήσεις Ασφαλείας - Ένοπλες Δυνάμεις των ΗΠΑ	61
Τρομοκρατία.....	64
Γενικά.....	64
Η Τρομοκρατία στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	66
Συμπεράσματα	67
Προτάσεις	71
Πηγές - Βιβλιογραφία.....	73
Παράρτημα	79

Περίληψη

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) είναι ένας θεσμός του 21^{ου} αιώνα, ένα υβριδικό μόρφωμα, κάτι λιγότερο από εθνικό κράτος, κάτι περισσότερο από διακυβερνητικός συνασπισμός. Υπήρξε αποτέλεσμα μιας συνειδητής απόφασης να μη γυρίσει ποτέ ξανά ο πόλεμος στην Ευρώπη. Η ΕΕ αντιμετώπισε τα αμείλικτα ζητήματα της ασφάλειας και της άμυνας, ζητήματα που εξακολουθούν να τίθενται με αμείωτη ένταση στο σύγχρονο περιβάλλον ασφαλείας. Τα ζητήματα αυτά υπογράμμισαν και την αναγκαιότητα της στρατιωτικής ισχύος την οποία επιδιώκει να αποκτήσει σε όλο και μεγαλύτερο βαθμό η ΕΕ μέσω της ανάπτυξης της Κοινής Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας (ΚΠΑΑ).

Η ΚΠΑΑ είναι το τελευταίο στάδιο μιας μακρόχρονης εξελικτικής πορείας που ξεκίνησε το 1954 με την ίδρυση της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης μετά την αποτυχημένη προσπάθεια δημιουργίας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άμυνας το ίδιο έτος. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ, με τη οποία δημιουργήθηκε η ΕΕ, αποτέλεσε το ορόσημο για την περαιτέρω ανάπτυξη σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και ασφαλείας. Η ΚΠΑΑ όπως ισχύει σήμερα διαμορφώθηκε με τη Συνθήκη της Λισαβόνας. Το 2016 παρουσιάστηκε η Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ, αντικαθιστώντας την παρωχημένη Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας του 2003, η οποία χαρακτηριστικά αναφέρει ότι «Για την Ευρώπη, η ήπια και η σκληρή ισχύς συμβαδίζουν».

Στις ημέρες μας ζούμε σε ένα περιβάλλον ασφαλείας που γίνεται όλο και πιο δυσοίωνο, πιο περίπλοκο, επικίνδυνο και ασταθές. Χαρακτηρίζεται από την επανεμφάνιση ενός στρατηγικού ανταγωνισμού μεταξύ των εθνών και από αυξανόμενες προκλήσεις ασφαλείας. Η ραγδαία άνοδος της Κίνας την καθιστά έναν από τους πρωταγωνιστές του διεθνούς συστήματος. Οι γεωπολιτικές της φιλοδοξίες έχουν αυξηθεί και αποτελεί τη μεγαλύτερη ίσως δυνητική απειλή για την ανατροπή της υπάρχουσας ισορροπίας του διεθνούς συστήματος. Η Ρωσία προσπαθεί να ανασυγκροτήσει τις δυνάμεις της και να καταστεί η υπερδύναμη του παρελθόντος. Οι σχέσεις της Ρωσίας με το Δυτικό κόσμο επιδεινώνονται και από στρατηγικός εταίρος της ΕΕ έχει μεταβληθεί σε αναθεωρητική δύναμη. Οι ΗΠΑ εξακολουθούν να είναι η ηγέτιδα δύναμη στο σύγχρονο διεθνές σύστημα. Έχουν στρέψει, από το 2012, την προσοχή τους προς την Ασία, παραμένουν προσηλωμένες στο ΝΑΤΟ και τους απασχολεί η αυξανόμενη Ρωσική αμυντική κινητικότητα.

Σε αυτό το νέο περιβάλλον ασφαλείας η ΕΕ θα πρέπει να συνεχίσει να υλοποιεί και να διαμορφώνει την ΚΠΑΑ με το βλέμμα στραμμένο στο αύριο, προκειμένου να αποκτήσει τη στρατηγική της αυτονομία και να καταστεί ένας πάροχος ασφαλείας αλλά και ένας αξιόπιστος διεθνής δρών που θα μπορεί να αντιμετωπίσει τις σύγχρονες προκλήσεις και να διαφυλάξει τα ζωτικά του συμφέροντα.

Λέξεις-Κλειδιά: Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας (ΚΠΑΑ), νέο περιβάλλον ασφαλείας, Κίνα, Ρωσία, ΗΠΑ, τρομοκρατία.

The CSDP in the new security environment

Σταύρος Μπράχος (Stavros Brachos)

Abstract

The European Union (EU) is a 21st century institution, a hybrid entity, less than the national state, more than the intergovernmental coalition. It was the result of a conscious decision so as to war never occurs again in Europe. The EU has dealt with relentless security and defense issues; issues that continue to be raised with unabated tension in the modern security environment. These issues have highlighted the need for military power, which the EU seeks to gain more and more through the development of the Common Security and Defense Policy (CSDP).

The CSDP is the last stage of a long evolutionary course that began in 1954 with the establishment of the Western European Union, following the failed attempt of establishing the European Defense Community the same year. The EU was created by the Maastricht Treaty, which was the milestone for further development in foreign policy and security issues. The CSDP as it stands today was shaped by the Treaty of Lisbon. In 2016, the EU's Global Strategy was presented, replacing the outdated European Security Strategy of 2003. In this document it is mentioned "For Europe, soft and hard power go hand in hand".

The current security environment becomes increasingly grim, more complex, dangerous and unstable. It is characterized by the re-emergence of a nation-wide competition strategy and the increasing security challenges. China has become one of the international system protagonists due to its rapid development. Its political pursuits have increased and constitutes the greatest potential threat which undermines the existing balance of the international system. Russia is trying to rebuild its forces and become a major power, as it used to be in the past. Russia's relations with the Western world are deteriorating. Moreover, Russia has been transformed from an EU strategic partner into a revisionist force. The United States remains the leading force in the modern international system. They have turned their attention to Asia since 2012; remain committed to NATO; and are concerned about the increased Russian defense mobility.

In this new security environment, the EU should continue implementing and shaping the CSDP paying attention to the next day, in order to gain its strategic autonomy and become a security provider and a credible international actor capable of dealing with modern challenges and safeguard its vital interests.

Keywords: Common Security and Defense Policy (CSDP), new security environment, China, Russia, USA, terrorism.

Εισαγωγή

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) είναι ένα μοναδικό πείραμα παγκοσμίως. Είναι, κατά βάση, ένας θεσμός του 21^{ου} αιώνα, ένα υβριδικό μόρφωμα, κάτι λιγότερο από εθνικό κράτος, κάτι περισσότερο από διακυβερνητικός συνασπισμός. Υπήρξε αποτέλεσμα μιας πνευματικής διαδρομής, μιας οικονομικής αναγκαιότητας, αλλά, κυρίως, μιας συνειδητής απόφασης να μη γυρίσει ποτέ ξανά ο πόλεμος στην Ευρώπη. Παρά τις κρίσεις, τις δυσκολίες, το επικείμενο Brexit, η ΕΕ δείχνει να έχει ακόμη αντοχές και προοπτική, και το όραμά της να μη έχει εγκαταλειφθεί¹.

Στη δύσκολη, διακεκομμένη αλλά και εξαιρετικά ενδιαφέρουσα πορεία της από την οικονομική και νομισματική στην πολιτική ενοποίηση, η ΕΕ αντιμετώπισε τα αμείλικτα ζητήματα της ασφάλειας και της άμυνας, ζητήματα που εξακολουθούν να τίθενται με αμείωτη ένταση στο πεδίο των διεθνών σχέσεων. Τα ζητήματα αυτά υπογράμμισαν και την αναγκαιότητα της στρατιωτικής ισχύος την οποία επιδιώκει να αποκτήσει σε όλο και μεγαλύτερο βαθμό η ΕΕ μέσω της ανάπτυξης της Κοινής Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας (ΚΠΑΑ). Πρόκειται για το αποτέλεσμα μιας μακρόχρονης πορείας που ουσιαστικά είχε ξεκινήσει από την επομένη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου².

Το εγχείρημα της ΚΠΑΑ παρουσιάζει ενδιαφέρον και απαιτεί διαρκή προσπάθεια όπως ανέφερε ο Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας Φρανσουά Μιτεράν σε ομιλία του στο Ευρωκοινοβούλιο τον Ιανουάριο του 1995³:

«Πρόκειται (σ.σ. η κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας) για μεγάλη φιλοδοξία, για στόχο που σε ορισμένους μπορεί να φανεί ανέφικτος, [. . .] ο οποίος θα απαιτεί συνεχείς προσπάθειες, αλλά επιτέλους, μας χρειάστηκε μια γενιά για να πραγματοποιηθεί η μεγάλη αγορά των αγαθών, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων. Πιθανόν δεν θα είναι ευκολότερο να εναρμονίσουμε το πολιτικό μας συμφέρον, που προέκυψε μετά από αιώνες ενόπλων αγώνων, διπλωματικών και πολιτιστικών επιρροών, εχθροτήτων και κάποτε μίσους ανάθεσα στους λαούς μας. Παρ' όλα αυτά πρέπει να προχωρήσουμε σ' αυτή την εναρμόνιση».

Στην πορεία διαμόρφωσής της, η Ευρωπαϊκή Ένωση ανέδειξε πρωτίστως τις μορφές εκείνες επιρροής και ισχύος που αποτυπώνονται συνολικά με την έννοια της

¹ Κοπά Μ. (2017). *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας: η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές*. Αθήνα: Πατάκη, σ. 27

² Παρίσης Ι. (2010), *Η Ευρώπη της Άμυνας. Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας*, Αθήνα: Έκφραση Πολιτισμού, σ. 19

³ Στο ίδιο, σ. 7

«ήπιας ισχύος» (soft power). Πράγματι, ο συνδυασμός πολιτικού πραγματισμού, οικονομικής ευρωστίας και πολιτιστικής αίγλης διαμόρφωσαν ένα μοναδικά ευρωπαϊκό μείγμα αποτελεσματικότητας και περιφερειακής επιρροής στο τέλος του εικοστού αιώνα. Αλλά η προβολή της «ήπιας ισχύος» από την πλευρά της ΕΕ σε διεθνές επίπεδο δεν αρκεί. Είναι προφανές ότι, παρά την αρχική αισιοδοξία για μόνιμη ειρήνη και τον συνακόλουθο εφησυχασμό, που έτεινε να κυριαρχήσει στη δημοσιότητα την επαύριον του τέλους του Ψυχρού Πολέμου, το περιβάλλον ασφάλειας σε πλανητική κλίμακα δεν φαίνεται να εγγυάται αυτά τα αγαθά. Αντιθέτως, έχει καταστεί πολυπλοκότερο, με περιφερειακές αστάθειες, νέες μορφές απειλών και θέρμες εστίες. Η έννοια της «ασφάλειας» σε πολλές περιπτώσεις αντικατέστησε εκείνη της «άμυνας» ή χρησιμοποιείται συμπληρωματικά προς αυτή⁴.

Στις ημέρες μας ζούμε σε ένα περιβάλλον ασφαλείας που γίνεται όλο και πιο δυσοίωνα, πιο περίπλοκο, επικίνδυνο και ασταθές. Η Ρωσία, από στρατηγικός εταίρος μεταβλήθηκε σε αναθεωρητική δύναμη (κάποιοι μιλούν μέχρι και για νέο ψυχρό πόλεμο). Η Κίνα είναι η μεγάλη ανερχόμενη δύναμη της περιόδου. Η Μέση Ανατολή και η Βόρεια Αφρική βρίσκονται σε πλήρη αποσταθεροποίηση. Η προσφυγική κρίση και οι απειλές, όπως η τρομοκρατία ή ο υβριδικός πόλεμος, αποδεικνύουν πόσο ασαφή είναι πλέον τα όρια μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας. Ο εχθρός μπορεί πλέον να δράσει «εντός των τειχών», είτε πρόκειται για κυβερνο-επίθεση ή για τρομοκρατική ενέργεια. Οι στρατηγικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ΕΕ είναι ασύμμετρες. Η νότια πτέρυγα της ΕΕ είναι πιο εκτεθειμένη στην επιρροή της διασυνοριακής μετανάστευσης ενώ η ανατολική πτέρυγα επηρεάζεται κυρίως από τη Ρωσία⁵.

Η ΕΕ οφείλει να είναι σε θέση να προσφέρει ασφάλεια στους πολίτες της, να προάγει και να προασπίζεται τις θεμελιώδεις αξίες της, να αναλαμβάνει το μερίδιο ευθύνης που της αναλογεί σε σχέση με την παγκόσμια ειρήνη και να διαδραματίζει αποτελεσματικό ρόλο στην πρόληψη και τη διαχείριση περιφερειακών κρίσεων στην ευρύτερη γειτονική περιοχή της, συμβάλλοντας στην επίλυσή τους και προστατεύοντας τον εαυτό της από τις αρνητικές συνέπειες αυτών των κρίσεων⁶.

Σε αυτό το νέο περιβάλλον ασφαλείας και με την παραπάνω αναφερόμενη στόχευση, η ΕΕ θα πρέπει να συνεχίσει να υλοποιεί και να διαμορφώνει την ΚΠΑΑ με το βλέμμα στραμμένο στο αύριο.

⁴ Παρίσης Ι., ό.π., σ. 19-20

⁵ Βλ. Κοπά Μ., ό.π., σ. 214-215, 220-221 & 271-275

⁶ Στο ίδιο, σ. 228

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αναλυθούν και να αξιολογηθούν οι τελευταίες εξελίξεις της ΚΠΑΑ και να αναζητηθεί η στόχευση και προοπτική αυτής στο μέλλον, μέσα σε ένα νέο, ρευστό, πολύπλοκο, ασταθές, επικίνδυνο και δυσοίωνο περιβάλλον ασφαλείας στο οποίο η ΕΕ καλείται να διαδραματίσει πρωτεύων ρόλο ως πάροχος ασφαλείας και άμυνας.

Οι προϋποθέσεις που ελήφθησαν υπόψη, κατά τη σύνταξη της διατριβής, είναι οι παρακάτω:

1. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα συνεχίσει να υφίσταται και να διαδραματίζει εξέχων ρόλο στη διεθνή σκηνή, παρά το επικείμενο Brexit.
2. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα εξακολουθήσει να επιθυμεί την βελτίωση των επιδόσεων της στο διεθνές περιβάλλον τόσο στον πολιτικό και οικονομικό τομέα όσο και ως πάροχος ασφαλείας και άμυνας.
3. Οι προβλέψεις της Συνθήκης της Λισαβόνας όσον αφορά την ΚΠΑΑ θα συνεχίσουν να υφίστανται και θα τροποποιηθούν μόνο για τη βελτίωση της λειτουργικότητας και της αποτελεσματικότητας της ΚΠΑΑ.
4. Το σύγχρονο περιβάλλον ασφαλείας και η σχετική ισχύς των ΗΠΑ, της Κίνας και της Ρωσίας θα διατηρήσουν την υφιστάμενη δυναμική τους ή δεν θα μεταβληθούν σημαντικά.

Ιστορική Εξέλιξη της ΚΠΑΑ

Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άμυνας (ΕΚΑ)

Το πρώτο -και ίσως πολύ πρόωρο- βήμα στην εξελικτική πορεία της ευρωπαϊκής άμυνας και ασφάλειας είχε γίνει στις αρχές της δεκαετίας του 1950, όταν η Γαλλία είχε προωθήσει το σχέδιο για μια Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άμυνας (ΕΚΑ) καθώς η ιδέα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης φαινόταν να παίρνει συγκεκριμένη μορφή με την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ). Πράγματι, τον Οκτώβριο του 1950, ο Γάλλος πρωθυπουργός, Rene Pleven, παρουσίασε μια εξαιρετικά φιλόδοξη πρόταση για να τεθούν οι ευρωπαϊκές δυνάμεις κάτω από κοινή διοίκηση και, στην ουσία να δημιουργηθεί μια Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άμυνας (European Defence Community). Ο στόχος τότε ήταν να διατηρηθεί ένας βαθμός ελέγχου στον επανεξοπλισμό της Γερμανίας, ο οποίος αποτελούσε επιθυμία των ΗΠΑ -καθώς φοβότανε τυχόν επιθετική ενέργεια της Σοβιετικής Ένωσης⁷. Προτάθηκαν λοιπόν αντίστοιχες μέθοδοι με αυτές που χρησιμοποιούνταν για τη γερμανική επαναβιομηχάνιση στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άμυνας θα εγγυάτο την ασφάλεια των μελών της στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ και με αντίστοιχες διατάξεις με το Άρθρο 5 του ΝΑΤΟ. Η πρόταση αυτή προέβλεπε την ενσωμάτωση των γερμανικών στρατιωτικών δυνάμεων σε έναν ευρωπαϊκό στρατό υπό υπερεθνικό έλεγχο. Οι «ευρωπαϊκές αμυντικές δυνάμεις» θα αντικαθιστούσαν σταδιακά τις εθνικές ένοπλες δυνάμεις των κρατών μελών με ελάχιστες εξαιρέσεις. Παρόλο που η πρόταση δεν έτυχε αρχικά ενθουσιώδους υποδοχής από τα κράτη της Δυτικής Ευρώπης, ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις που κράτησαν σχεδόν ενάμιση χρόνο. Στις 27 Μαΐου 1952 υπογράφηκε ένα σχέδιο συνθήκης, η οποία όμως απορρίφθηκε τελικά στις 30 Αυγούστου 1954 και από το ίδιο το γαλλικό Κοινοβούλιο⁸.

Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ)

Η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ) ήταν μια αμυντική συμμαχία η οποία δημιουργήθηκε από τη Συνθήκη των Βρυξελλών του 1948 όπως αυτή τροποποιήθηκε και συ-

⁷ Virtual Centre for Knowledge about Europe (CVCE) - University of Luxembourg, *The organisation of post-war defence in Europe (1948–1954)*, στο <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content-/unit/803b2430-7d1c-4e7b-9101-47415702fc8e>

⁸ Κοπά Μ., ό.π., σ. 44-45

μπληρώθηκε από την Τροποποιημένη Συνθήκη των Βρυξελλών (ή Συμφωνία των Παρισίων) στις 23 Οκτωβρίου 1954, αφού είχε προηγηθεί η αποτυχημένη προσπάθεια δημιουργίας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άμυνας το ίδιο έτος⁹.

Πλήρη μέλη της ΔΕΕ ήταν 10 από τα 11 κράτη που ανήκαν στην ΕΕ και στο ΝΑΤΟ, ήτοι: Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πορτογαλία, Ισπανία και Ηνωμένο Βασίλειο (η 11^η χώρα, η Δανία, δεν συμμετείχε). Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, η Δανία και τα κράτη-μέλη που δεν ανήκαν στο ΝΑΤΟ έλαβαν το καθεστώς του παρατηρητή. Τα μέλη του ΝΑΤΟ που δεν ανήκαν στην ΕΕ (όπως η Τουρκία) έγιναν συνδεδεμένα μέλη (associate members), ενώ οι υποψήφιοι προς ένταξη χώρες της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης έγιναν συνδεδεμένοι εταίροι (associate partners), φτάνοντας τον αριθμό των συμμετεχόντων στους 28, όλοι με δικαίωμα συμμετοχής σε κάποιες από τις δραστηριότητες της ΔΕΕ.

Οι βασικοί στόχοι της ΔΕΕ ήταν:

- ✓ Η Δημιουργία μιας σταθερής βάσης για την οικονομική ανάκαμψη της Δυτικής Ευρώπης.
- ✓ Η προφορά αμοιβαίας βοήθειας στα κράτη μέλη προκειμένου να καταστούν ικανά να αντισταθούν σε οποιαδήποτε πολιτική εξωγενούς επιθετικότητας.
- ✓ Η προώθηση της ενότητας και η ενθάρρυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Η ρήτρα αλληλεγγύης και στρατιωτικής βοήθειας (Άρθρο V) της Τροποποιημένης Συνθήκης των Βρυξελλών, προέβλεπε ότι σε περίπτωση που ένα κράτος μέλος της ΔΕΕ δεχόταν ένοπλη επίθεση τα υπόλοιπα κράτη μέλη είχαν την υποχρέωση «να παρέχουν όλα τα στρατιωτικά και άλλα μέσα που διαθέτουν», «σύμφωνα με τις διατάξεις του Άρθρου 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών¹⁰».

Από την ίδρυση της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης και για τριάντα περίπου χρόνια δεν έγινε καμμία σοβαρή κίνηση προς την κατεύθυνση της κοινής άμυνας. Στις δεκαετίες που πέρασαν η ΔΕΕ βρισκόταν σε πλήρη αδράνεια, αφού δεν υπήρχαν οι κατάλληλες πολιτικο-στρατιωτικές προϋποθέσεις που θα της επέτρεπαν να αναπτύξει

⁹ Western European Union στο <http://www.weu.int/>

¹⁰ European Union External Action, *Shaping of a Common Security and Defence Policy*, 08 Ιουλίου 2016, στο https://eas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy_en
και βλ. Κοππά Μ., ό.π., σ. 53-54

δράση¹¹. Ενώ η ασφάλεια των κρατών μελών (εφαρμογή του άρθρου V) είχε αφιεθεί στο NATO καθόσον όλα τα μέλη ανήκαν και στον Οργανισμό αυτό.

Με τη Διακήρυξη της Ρώμης, τον Οκτώβριο του 1984, η ΔΕΕ επαναδραστηριοποιείται και προσαρμόζεται προς τις πολιτικο/στρατιωτικές απαιτήσεις της εποχής, με σκοπό να καλυφθεί η ανάγκη απόκτησης ευρωπαϊκής αμυντικής ταυτότητας, όχι αναγκαστικά ανταγωνιστικής προς το NATO. Κατά την υπουργική σύνοδο της ΔΕΕ στη Χάγη τον Οκτώβριο του 1987, υιοθετήθηκε η λεγόμενη Πλατφόρμα της Χάγης (The Hague Platform) στην οποία καθορίστηκαν οι σκοποί και η εν γένει πολιτικο/στρατιωτική αντίληψη της ΔΕΕ¹².

Συνθήκη του Μάαστριχτ

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η ενοποίηση της Γερμανίας, η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και η Γιουγκοσλαβική κρίση φανέρωσαν την αδυναμία της ΕΕ να αντιμετωπίσει ενεργά και αποφασιστικά τέτοιες καταστάσεις ακόμα και στον εγγύς περίγυρό της. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ (Φεβρουάριος 1992, τέθηκε σε ισχύ το 1993), με την οποία δημιουργήθηκε η ΕΕ, τοποθετεί την εξωτερική πολιτική σε νέο πλαίσιο καθώς τη θεσπίζει ως δεύτερο πυλώνα της ΕΕ (ο πρώτος είναι ο «κοινοτικός» και ο τρίτος περιλαμβάνει τους τομείς της Δικαιοσύνης και των εξωτερικών υποθέσεων)¹³.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ, στο Άρθρο Β, θέτει ως έναν από τους πρωταρχικούς στόχους της ΕΕ: «να επιβεβαιώσει την ταυτότητά της στη διεθνή σκηνή, ιδίως με την εφαρμογή μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένης της εν καιρώ διαμόρφωσης μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, η οποία μπορεί, σε δεδομένη στιγμή, να οδηγήσει σε κοινή άμυνα».

Στο Άρθρο Ι, θεσπίστηκε η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ), η οποία περιλαμβάνει (Άρθρο Ι4) το σύνολο των θεμάτων που αφορούν την ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης της εν καιρώ διαμόρφωσης μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, η οποία μπορεί, σε δεδομένη στιγμή, να οδηγήσει σε κοινή άμυνα. Ως στόχοι της ΚΕΠΠΑ αναφέρονται, στο Άρθρο Ι1, οι εξής:

✓ Η διαφύλαξη των κοινών αξιών, των θεμελιωδών συμφερόντων και της ανεξαρτησίας της Ένωσης.

¹¹ Παρίσης Ι., ό.π., σ. 34

¹² Παρίσης Ι., ό.π., σ. 35

και βλ. Western European Union στο <http://www.weu.int/>

¹³ Βλ. Κοπά Μ., ό.π., σ. 51

✓ Η ενίσχυση της ασφαλείας της Ένωσης και των κρατών μελών της υπό όλες τις μορφές της.

✓ Η διατήρηση της ειρήνης και η ενίσχυση της διεθνούς ασφαλείας, σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, καθώς και σύμφωνα με τις αρχές της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι (1975) και τους στόχους του Χάρτη των Παρισίων (1990).

✓ Η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας.

✓ Η ανάπτυξη και η εδραίωση της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, καθώς και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών¹⁴.

Η υλοποίηση των στόχων αυτών επιτυγχάνεται μέσω κοινών δράσεων και κοινών θέσεων, για τις οποίες απαιτείται έγκριση με ομοφωνία από το Συμβούλιο. Δειλά αλλά σταθερά η ιδέα της ευρωπαϊκής άμυνας κερδίζει έδαφος. Η ΔΕΕ αποτελεί πλέον αναπόσπαστο μέρος της Ένωσης στον τομέα της ΚΕΠΠΑ. Το Συμβούλιο εξουσιοδοτείται να ζητά από τη ΔΕΕ να επεξεργάζεται και να εφαρμόζει αποφάσεις και δράσεις της ΕΕ με αμυντικές συνέπειες¹⁵.

Στον τομέα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας το πλαίσιο παρέμεινε διακυβερνητικό, καθώς η ουσιαστική εξουσία ανήκει στα κράτη-μέλη και οι σημαντικές αποφάσεις, δηλαδή αυτές με στρατιωτικές ή αμυντικές επιπτώσεις, λαμβάνονταν με ομοφωνία από το Συμβούλιο. Αυτό που προκύπτει καθαρά από τις διεργασίες της περιόδου είναι ότι, παρά τη βούληση των Ευρωπαίων να αποκτήσει η ΕΕ μια πραγματική ευρωπαϊκή ταυτότητα στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας, η Ένωση αποδεικνύεται ανίκανη να αναπτύξει άμεσα μια πολιτική κοινής άμυνας και αναθέτει προσωρινά το καθήκον αυτό στη ΔΕΕ. Στη γραμμή αυτή, 21 κράτη-μέλη της ΕΕ, που είναι και μέλη της ΔΕΕ, καλούν με ειδική διακήρυξη τα κράτη-μέλη που δεν είναι μέλη της ΔΕΕ να ενταχθούν. Στόχος ήταν να προετοιμαστεί το έδαφος ώστε, πριν το τέλος του 20^{ου} αιώνα, η ΔΕΕ να απορροφηθεί από την Ένωση. Στόχος επίσης ήταν να μεταβληθεί σταδιακά η ΔΕΕ σε «συνιστώσα της άμυνας της ΕΕ» και να αναπτυχθεί ως

¹⁴ Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, υπογράφηκε στο Μάαστριχτ στις 7 Φεβρουαρίου 1992, 29 Ιουλίου 1992, στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1992:191:FULL&from=EL>, σ. 4, 58-59*

¹⁵ Βλ. Κοπά Μ., ό.π., σ. 53

«μέσο ενίσχυσης του ευρωπαϊκού πυλώνα¹⁶ του ΝΑΤΟ¹⁷». Η ΔΕΕ, είχε πλέον αφυπνιστεί¹⁸.

Η ΕΕ μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου βρέθηκε μπροστά στη μεγάλη πρόκληση να πάψει πια να αποτελεί «καταναλωτή» ασφάλειας. Η πρόκληση ήταν διπλή καθόσον αφενός, έπρεπε να επανακαθοριστεί η συνθέτη σχέση ανάμεσα στην ΕΕ, τη ΔΕΕ και το ΝΑΤΟ. Αφετέρου, στρατιωτικά έπρεπε να αναπτυχθούν σημαντικές ευρωπαϊκές αμυντικές υποδομές που θα επέτρεπαν στην ΕΕ να αναλάβει την ευθύνη για επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ αποτέλεσε το ορόσημο για την ΕΕ όσον αφορά τη δραστηριοποίησή της σε θέματα της ΚΕΠΠΑ¹⁹.

Τα Καθήκοντα Petersberg

Σε αυτό το πλαίσιο, στις 19 Ιουνίου 1992, πραγματοποιήθηκε Συμβούλιο των Υπουργών της ΔΕΕ στο Πέτερσμπεργκ κοντά στη Βόννη της Γερμανίας το οποίο προέβη στη Διακήρυξη του Πέτερσμπεργκ (Petersberg Declaration). Σε αυτή καθορίστηκαν τα καθήκοντα Πέτερσμπεργκ (Petersberg Tasks) τα οποία προσδιόριζαν τα είδη επιχειρήσεων που μπορούσε να αναλάβει η ΔΕΕ, ήτοι²⁰:

- Ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης (humanitarian and rescue tasks).
- Αποστολές διατήρησης της ειρήνης (peacekeeping tasks).
- Αποστολές μαχίμων δυνάμεων στη διαχείριση των κρίσεων, στις οποίες περιλαμβάνονται οι αποστολές αποκατάστασης της ειρήνης (tasks of combat forces in crisis management, including peacemaking).

Συνθήκη του Άμστερνταμ

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ (2 Οκτωβρίου 1997 επικυρώθηκε το 1999) επέφερε ουσιαστικές τροποποιήσεις στην ΚΕΠΠΑ, όπως αυτή είχε αποτυπωθεί στη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Σημαντική αλλαγή αποτέλεσε η αναθεώρηση των στόχων της ΚΕΠΠΑ

¹⁶ Στο ίδιο, σ. 54-55

¹⁷ Στη Δήλωση για τη Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση της Συνθήκης του Μάαστριχτ αναγράφεται: «Η ΔΕΕ θα αναπτυχθεί ως αμυντική συνιστώσα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σε μέσο για την ενίσχυση του ευρωπαϊκού σκέλους της Ατλαντικής Συμμαχίας», βλ. Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, υπογράφηκε στο Μάαστριχτ στις 7 Φεβρουαρίου 1992, 29 Ιουλίου 1992, ό.π., σ. 105

¹⁸ Παρίσης Ι., ό.π., σ. 36

¹⁹ Κοπά Μ., ό.π., σ. 56

²⁰ Western European Union Council of Ministers, *Petersberg Declaration*, 19 Ιουνίου 1992, στο <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>

στους οποίους γίνεται αναφορά, ύστερα από παρέμβαση της Ελλάδας στην υπεράσπιση των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης. Θεσπίζεται ένα νέο μέσο εξωτερικής πολιτικής η κοινή στρατηγική που έρχεται να προστεθεί στην κοινή δράση και στην κοινή θέση. Θεσμοθετείται η χρήση ειδικής πλειοψηφίας για τη λήψη αποφάσεων, αυξάνονται οι εξουσίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και εισάγεται η δυνατότητα στενότερης συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθορίζει ομόφωνα κοινές στρατηγικές στους τομείς εκείνους που τα κράτη-μέλη έχουν κοινά συμφέροντα. Γίνεται πλέον απόλυτα κατανοητό και αποδεκτό ότι δεν μπορεί να υπάρξει αξιόπιστη εξωτερική πολιτική χωρίς χάραξη στρατηγικής²¹.

Όσον αφορά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, εκτός από τον προαναφερόμενο κανόνα της ομοφωνίας καθορίστηκε²²:

- ✓ η διεύρυνση του φάσματος των αποφάσεων που λαμβάνονται με ειδική πλειοψηφία στο Συμβούλιο των Υπουργών,

- ✓ η δυνατότητα «εποικοδομητικής αποχής» σε περίπτωση που απαιτείται ομοφωνία, και

- ✓ όταν ένα κράτος-μέλος στο Συμβούλιο Υπουργών επιμένει για κάποιο θέμα στο βέτο, αυτό να παραπέμπεται για συζήτηση στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (κατά το πρότυπο της πρακτικής που είναι γνωστή ως «Συμβιβασμός του Λουξεμβούργου»).

Στο Άρθρο 17 παράγραφος 2 της Συνθήκη του Άμστερνταμ ενσωματώθηκαν οι αποστολές τύπου Πέτερσπεργκ²³.

Επίσης η Συνθήκη του Άμστερνταμ (Άρθρο 26) αύξησε το εξωτερικό πολιτικό προφίλ της ΕΕ μέσω της δημιουργίας του θεσμού του Υπατου Εκπροσώπου της ΕΕ για ΚΠΑΑ, ο οποίος ήταν ταυτόχρονα γενικός γραμματέας του Συμβουλίου και μέλος της ευρωπαϊκής τρόικας μαζί με τον υπουργό εξωτερικών της εκάστοτε Προεδρίας και την Επιτροπή²⁴.

Διακήρυξη του Σαιν Μαλό

²¹ Κοπά Μ., ό.π., σ. 59 & 61

²² Στο ίδιο, σ. 60

²³ Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Συνθήκη του Άμστερνταμ που τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις Συνθήκες περί ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ορισμένες συναφείς πράξεις, που υπογράφηκε στο Άμστερνταμ στις 2 Οκτωβρίου 1997, 10 Νοεμβρίου 1997, στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1997:340:FULL&from=EL>, σ. 158

²⁴ Στο ίδιο, σ. 161

και Κοπά Μ., ό.π., σ. 61

Το Δεκέμβριο του 1998, στο Σαιν Μαλό πραγματοποιήθηκε μια κομβικής σημασίας, για την εξέλιξη της ευρωπαϊκής άμυνας, συνάντηση μεταξύ του προέδρου της Γαλλίας και του πρωθυπουργού του Ηνωμένου Βασιλείου. Η διμερής διακήρυξη που ακολούθησε «αλλάζει το χάρτη της ευρωπαϊκής ασφάλειας και συμβάλει στην εκκίνηση μιας νέας διαδικασίας στην ΕΕ²⁵». Επίσης αποτέλεσε τη βάση για την μετέπειτα συμφωνία στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνία.

Η Διακήρυξη του Σαιν Μαλό²⁶:

➤ τονίζει, ότι η ΕΕ πρέπει να έχει την «ικανότητα για αυτόνομη δράση» σε ζητήματα άμυνας και ασφάλειας. Πρόκειται για δήλωση εξαιρετικής σημασίας, με στόχο την επιθυμία να διαμορφώνει η ΕΕ την πολιτική της στους τομείς της άμυνας και ασφάλειας, ανεξάρτητα από τις ΗΠΑ,

➤ υπογραμμίζει ότι η ΕΕ πρέπει να αποκτήσει κατάλληλες δομές, να λάβει αποφάσεις και να τις εφαρμόσει,

➤ καλεί για «αξιόπιστες στρατιωτικές δυνάμεις» και «την απόφαση για χρήση τους».

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας

Τη Διακήρυξη του Σαιν Μαλό υιοθέτησε έξι μήνες αργότερα το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας (3-4 Ιουνίου 1999), στο οποίο εισήχθη για πρώτη φορά ο όρος Κοινή Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας²⁷ (ΚΕΠΑΑ). Εκεί διαπιστώθηκε η ανάγκη δημιουργίας στρατιωτικών δυνάμεων και στρατηγείων για τη διεξαγωγή επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων. Αυτές οι δυνάμεις είτε θα χρησιμοποιούσαν τις υποδομές και τις δυνατότητες του NATO είτε θα προερχόταν από τα κράτη μέλη.

Στο Συμβούλιο της Κολωνίας επισημάνθηκαν οι παρακάτω αρχές που απαιτούνταν για τη δημιουργία ευρωπαϊκής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας²⁸:

➤ Η δυνατότητα όλων των κρατών μελών της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων των μη συνδεδεμένων μελών, να συμμετέχουν πλήρως και ισότιμα στις επιχειρήσεις της ΕΕ.

²⁵ Κοππά Μ., ό.π., σ. 62-63

²⁶ Κοππά Μ., ό.π., σ. 63

και Διακήρυξη του Σαιν Μαλό, στο *From St Malo to Nice: European Defense: Core Documents*, στο <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/cp047e.pdf>

²⁷ European Parliament, *Cologne European Council 3 - 4 June 1999 Conclusions of The Presidency*, στο http://www.europarl.europa.eu/summits/kol2_en.htm#

²⁸ Στο ίδιο

➤ Ικανοποιητικές ρυθμίσεις για τα ευρωπαϊκά κράτη μέλη του NATO που δεν είναι κράτη μέλη της ΕΕ για να εξασφαλίσουν την πληρέστερη δυνατή συμμετοχή τους στις επιχειρήσεις της ΕΕ, αξιοποιώντας τις υπάρχουσες διαβουλεύσεις στο πλαίσιο της ΔΕΕ.

➤ Ρυθμίσεις για να διασφαλιστεί ότι όλοι οι συμμετέχοντες σε μια επιχείρηση υπό την ηγεσία της ΕΕ θα έχουν ίσα δικαιώματα όσον αφορά τη διεξαγωγή της εν λόγω επιχείρησης, με την επιφύλαξη της αρχής της αυτονομίας λήψης αποφάσεων της ΕΕ, ιδίως του δικαιώματος του Συμβουλίου να συζητά και να αποφασίζει θέματα αρχών και πολιτικής.

➤ Η ανάγκη εξασφάλισης της ανάπτυξης αποτελεσματικής αμοιβαίας διαβούλευσης, συνεργασίας και διαφάνειας μεταξύ του NATO και της ΕΕ.

➤ Η εξέταση των τρόπων εξασφάλισης της δυνατότητας συμμετοχής των συνδεδεμένων εταιρών της ΔΕΕ.

Πλέον των ανωτέρω αποφασίστηκε η μεταφορά των επιχειρησιακών αρμοδιοτήτων της ΔΕΕ στην ΕΕ. Για το σκοπό αυτό, τα επικουρικά όργανα της ΔΕΕ, το Ινστιτούτο Μελετών για την Ασφάλεια και το Δορυφορικό Κέντρο εγκατέλειψαν το πλαίσιο της ΔΕΕ την 1^η Ιανουαρίου 2002 και κατέστησαν υπηρεσίες της ΕΕ²⁹.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι

Στο επόμενο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Ελσίνκι (10-11 Δεκεμβρίου 1999) κωδικοποιείται η Κοινή Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΕΠΑΑ). Στον όρο αυτό σταδιακά απαλείφεται ο όρος «κοινή³⁰» και έτσι δημιουργείται η Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ).

Αποφασίστηκε ότι: *«Η Ένωση θα συνεισφέρει στη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Η Ένωση αναγνωρίζει την κύρια ευθύνη του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας³¹»*.

Υπογραμμίστηκε η *«αποφασιστικότητα του (Ευρωπαϊκού Συμβουλίου) να αναπτύξει αυτόνομη ικανότητα για να λαμβάνει αποφάσεις, και, σε περίπτωση μη εμπλοκής του NATO στο σύνολό του να δρομολογεί και να διεξάγει στρατιωτικές επιχειρήσεις υπό*

²⁹ Παρίσης Ι., ό.π., σ. 40

³⁰ Κοπά Μ., ό.π., σ. 63

³¹ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι, *Συμπεράσματα της Προεδρίας, 10-11 Δεκεμβρίου 1999*, στο <https://www.consilium.europa.eu/media/21042/ευρωπαϊκο-συμβουλιο-του-ελσινκι-συμπερασματα-της-προεδριας.pdf>

τη διοίκηση της ΕΕ, προς αντιμετώπιση των διεθνών κρίσεων. Η διαδικασία αυτή θα αποτρέψει περιττές επικαλύψεις και δεν συνεπάγεται την δημιουργία ευρωπαϊκού στρατού³²».

Τέθηκαν οι βάσεις για τη δημιουργία ενός μηχανισμού μη στρατιωτικής διαχείρισης κρίσεων, με στόχο να συντονίζονται και να καθίστανται αποτελεσματικότερα τα διάφορα ποιοτικά μέσα και οι πόροι, παράλληλα με τους στρατιωτικούς, που διαθέτουν η Ένωση και τα κράτη-μέλη³³.

Καθιερώθηκε ότι οι Υπουργοί Άμυνας θα συμμετέχουν στο Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων, όταν αυτό συζητά θέματα που άπτονται της ΚΕΠΑΑ.

Συγκροτήθηκαν μόνιμα πολιτικά και στρατιωτικά όργανα, ήτοι: η Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (ΕΠΑ), η Στρατιωτική Επιτροπή (European Union Military Committee - EUMC) και το Στρατιωτικό Επιτελείο³⁴ (European Union Military Staff - EUMS).

Υιοθετείται ο **Helsinki Headline Goal**, σύμφωνα με τον οποίο τα κράτη μέλη **μέχρι το 2003**, μέσω της εθελοντικής συνεργασίας, θα μπορούν να αναπτύσσουν ταχέως και, στη συνέχεια, να διατηρούν δυνάμεις ικανές να εκτελούν το πλήρες φάσμα των καθηκόντων του Πέτερσμπεργκ που καθορίζονται στη Συνθήκη του Άμστερνταμ, συμπεριλαμβανομένων των πλέον δυσχερών, σε επιχειρήσεις μέχρι επιπέδου Σώματος Στρατού (μέχρι 15 ταξιαρχιών ή 50.000-60.000 ατόμων). Οι δυνάμεις αυτές θα είναι στρατιωτικώς αυτόνομες και θα διαθέτουν το απαιτούμενο δυναμικό διοίκησης, ελέγχου και συλλογής πληροφοριών, επιμελητεία, άλλες υπηρεσίες υποστήριξης μάχης, και, επιπλέον, ανάλογα με την περίπτωση, αεροπορικά και ναυτικά στοιχεία. Τα κράτη μέλη πρέπει να μπορούν να αναπτύσσουν πλήρως τις δυνάμεις αυτές στο επίπεδο αυτό εντός 60 ημερών, στο πλαίσιο δε αυτό, να μπορούν να παρέχουν μικρότερα στοιχεία ταχείας ανταπόκρισης με πολύ μεγάλη ετοιμότητα διαθεσιμότητας και ικανότητας ανάπτυξης. Τα κράτη μέλη πρέπει να μπορούν να διατηρούν την ανάπτυξη αυτή επί ένα τουλάχιστον έτος. Προς τούτο, θα απαιτηθεί μια πρόσθετη εφεδρεία αναπτύξιμων μονάδων (και στοιχείων υποστήριξης), χαμηλότερης ετοιμότητας, προς αντικατάσταση των αρχικών δυνάμεων³⁵.

³² Στο ίδιο

³³ Κοπά Μ., ό.π., σ. 66

³⁴ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι, *Συμπεράσματα της Προεδρίας, 10-11 Δεκεμβρίου 1999*, ό.π.

³⁵ Στο ίδιο

Επίσης υπήρχε πρόβλεψη για πολιτικές και αστυνομικές αποστολές που θα βοηθούσαν στην προάσπιση του Κράτους Δικαίου στις περιοχές κρίσης και οι οποίες θα συνεπικουρούταν από τις στρατιωτικές δυνάμεις στη διατήρηση της ειρήνης. Με τις αποφάσεις αυτές που κωδικοποιούνται στη **Συνθήκη της Νίκαιας** (26 Φεβρουαρίου 2001, επικυρώθηκε το 2003), η ΕΕ πραγματοποίησε και διατηρεί ακόμη και σήμερα αποστολές στα Βαλκάνια, τη Μέση Ανατολή και το Νότιο Καύκασο, καθώς και σε άλλες περιοχές της Ασίας και της Αφρικής³⁶.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν

Ιδιαίτερης σημασίας ήταν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Λάακεν (14-15 Δεκεμβρίου 2001) στο οποίο δηλώθηκε ότι *«χάρη στη συνέχιση της ανάπτυξης της ΕΠΑΑ, στην ενίσχυση των δυνατοτήτων της, στρατιωτικών και μη στρατιωτικών, και στη δημιουργία των καταλλήλων δομών, η Ένωση είναι πλέον σε θέση να αναλαμβάνει επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων. Η ανάπτυξη των μέσων και δυνατοτήτων που θα διαθέτει η Ένωση θα της επιτρέψει να αναλαμβάνει προοδευτικά όλο και πιο περίπλοκες επιχειρήσεις³⁷»*.

Η Συμφωνία Berlin Plus

Η Συμφωνία Berlin Plus αναφέρεται σε ένα ολοκληρωμένο πακέτο ρυθμίσεων μεταξύ της ΕΕ και του NATO. Οι πρώτες διαπραγματεύσεις πραγματοποιήθηκαν στο Βερολίνο το 1996 μεταξύ NATO και ΔΕΕ προκειμένου να δύναται η ΕΕ να χρησιμοποιεί υποδομές του NATO σε επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων. Οι συζητήσεις συνεχίστηκαν και στις 16 Δεκεμβρίου 2002 υπογράφηκε η συμφωνία NATO-EU Declaration on ESDP³⁸. Η διακήρυξη επιβεβαιώνει επίσημα τις ακόλουθες αρχές, στις οποίες βασίζεται η στρατηγική εταιρική σχέση μεταξύ των δύο Οργανισμών³⁹:

- ✓ Συνεργασία, η οποία ενισχύει αμοιβαία τους δύο Οργανισμούς οι οποίοι είναι διαφορετικής φύσεως.
- ✓ Αποτελεσματική αμοιβαία διαβούλευση, διάλογος, συνεργασία και διαφάνεια.

³⁶ Κοππά Μ., ό.π., σ. 64

³⁷ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν, *Συμπεράσματα της Προεδρίας*, 10-15 Δεκεμβρίου 2001, στο <https://www.consilium.europa.eu/media/20943/68835.pdf>

³⁸ Βλ. Κοππά Μ., ό.π., σ. 57 & 152-153

και European Union External Action, *Shaping of a Common Security and Defence Policy*, ό.π.

³⁹ EUR-Lex, Cooperation with NATO, 21 Μαΐου 2007, στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133243>

✓ Ισότητα και απαραίτητος σεβασμός στην αυτονομία λήψης αποφάσεων και στα συμφέροντα της ΕΕ και του ΝΑΤΟ.

✓ Σεβασμός των συμφερόντων των κρατών μελών της ΕΕ και του ΝΑΤΟ.

✓ Σεβασμός των αρχών του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

✓ Συνεκτικότητα, διαφάνεια και αμοιβαία ενίσχυση της ανάπτυξης των κοινών απαιτήσεων στρατιωτικών ικανοτήτων των δύο Οργανισμών.

Οι τελικές λεπτομέρειες διευθετήθηκαν και στις 17 Μαρτίου 2003 υπογράφηκε η συμφωνία Berlin Plus Arrangements. Η οποία έθεσε τις βάσεις για τη συνεργασία ΕΕ και ΝΑΤΟ σε επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων και ενεργοποίησε την υποστήριξη της Συμμαχίας στις επιχειρήσεις αυτές της ΕΕ, στις οποίες το ΝΑΤΟ δεν εμπλέκεται ως σύνολο. Τα κύρια σημεία της συμφωνίας είναι τα κάτωθι⁴⁰:

➤ Συνομολόγηση μιας Συμφωνίας σε Θέματα Ασφαλείας μεταξύ ΕΕ και ΝΑΤΟ, που καλύπτει την ανταλλαγή διαβαθμισμένων πληροφοριών βάσει αμοιβαίων κανόνων προστασίας της ασφάλειας.

➤ Εξασφαλισμένη πρόσβαση της ΕΕ στις δυνατότητες σχεδίασης του ΝΑΤΟ για χρήση τους κατά τη σχεδίαση επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσης της ΕΕ.

➤ Διαθεσιμότητα δυνατοτήτων και μέσων του ΝΑΤΟ (μονάδες επικοινωνιών, στρατηγεία κτλ) για επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσης της ΕΕ.

➤ Διαδικασίες για αποδέσμευση, παρακολούθηση, επιστροφή και ανάκληση των δυνατοτήτων και μέσων του ΝΑΤΟ.

➤ Όρους αναφοράς για τον DSACEUR - ο οποίος κατ' αρχήν θα είναι ο Επιχειρησιακός Διοικητής μιας επιχείρησης «Berlin Plus» της ΕΕ (ο οποίος είναι πάντα Ευρωπαίος) - και σειρά Ευρωπαϊκών επιλογών Διοίκησης για το ΝΑΤΟ.

➤ Ρυθμίσεις διαβουλεύσεων ΝΑΤΟ - ΕΕ στο πλαίσιο επιχείρησης διαχείρισης κρίσης της ΕΕ με μέσα και δυνατότητες του ΝΑΤΟ.

➤ Ρυθμίσεις για περαιτέρω προσαρμογή της αμυντικής σχεδίασης του ΝΑΤΟ, με ενσωμάτωση συνεκτικών και αμοιβαία αλληλοϋποστηριζόμενων στρατιωτικών δυνατοτήτων, που μπορεί να απαιτούνται για εκτέλεση επιχειρήσεων υπό τη Διοίκηση της ΕΕ.

Από τη σύλληψη της ιδέας το 1996 έως την επίτευξη των συμφωνιών «ο ελέφαντας στο σαλόνι» ήταν η Τουρκία, η οποία είχε σημαντικό ρόλο στη ΔΕΕ αλλά με την εμφάνιση της ΚΠΑΑ το 2000, αυτός τελείωνε. Φόβος της ήταν ότι το κέντρο βάρους

⁴⁰ EUR-Lex, Cooperation with NATO, 21 Μαΐου 2007, ό.π.
και European Union External Action, *Shaping of a Common Security and Defence Policy*, ό.π.

της ευρωπαϊκής άμυνας θα περνούσε από τις ΗΠΑ στην ΕΕ στην οποία δεν είχε επιρροή καθώς δεν ήταν κράτος μέλος⁴¹.

Με βάση τη συμφωνία Berlin Plus μέχρι σήμερα έχουν εκτελεστεί δύο στρατιωτικές επιχειρήσεις της ΕΕ, η Concordia, στην πΓΔΜ το 2003 και η επιχείρηση EUFOR Althea στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη το 2004, η οποία είναι ακόμη ενεργή.

Headline Goal 2010

Τον Ιούνιο του 2004, πέντε χρόνια μετά τον Helsinki Headline Goal, υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ο Headline Goal 2010, για τη σύνταξη του οποίου λήφθηκαν υπόψη αφενός μεν η εξέλιξη του στρατηγικού περιβάλλοντος και της τεχνολογίας αφετέρου δε τα συμπεράσματα (lessons learned) των επιχειρήσεων που είχε ήδη υλοποιήσει η ΕΕ. Τα κράτη μέλη δεσμεύτηκαν ότι, έως το 2010, θα είναι ικανά να διεξάγουν όλο το φάσμα των επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων, που καλύπτονται από τη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας του 2003.

Ο Headline Goal 2010 οικοδομείται βασιζόμενος στον Helsinki Headline Goal αναγνωρίζοντας ότι πρέπει να αντιμετωπιστούν οι υφιστάμενες ελλείψεις. Τα κύρια χαρακτηριστικά των νέων δυνάμεων που αποφασίστηκε να δημιουργηθούν θα πρέπει να είναι η διαλειτουργικότητα, η ικανότητα ανάπτυξης και η ικανότητα υποστήριξης (interoperability, deployability & sustainability⁴²). Η διαλειτουργικότητα πρέπει να εξεταστεί σε ευρύ πλαίσιο, συμπεριλαμβανομένων στρατιωτικών, πολιτικών και πολιτικο-στρατιωτικών πτυχών. Η ΕΕ θα ενισχύσει περαιτέρω τη συντονισμένη χρήση των πολιτικών και στρατιωτικών δυνατοτήτων της αναγνωρίζοντας ότι οι σύγχρονες επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων απαιτούν συνήθως ένα μείγμα μέσων (στρατιωτικών - πολιτικών⁴³).

Η ικανότητα της ΕΕ να αναπτύσσει δυνάμεις υψηλής ετοιμότητας, ως απάντηση σε μια κρίση, είτε ως αυτόνομη δύναμη είτε ως μέρος μιας ευρύτερης επιχείρησης ενεργοποιώντας τις επόμενες φάσεις αυτής, αποτελεί βασικό στοιχείο του Headline

⁴¹ Βλ. Κοπά Μ., ό.π., σ. 57 & 153

⁴² Η διαλειτουργικότητα (interoperability) μπορεί γενικά να οριστεί ως η ικανότητα των φιλίων ενόπλων δυνάμεων να συνεργάζονται και να αλληλεπιδρούν με άλλα πολιτικά εργαλεία. Πρόκειται για ένα μέσο για την ενίσχυση της αποτελεσματικής χρήσης των στρατιωτικών δυνατοτήτων ως βασικού παράγοντα για την επίτευξη των στόχων της ΕΕ σε επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων. Η ικανότητα ανάπτυξης (deployability) περιλαμβάνει την ικανότητα μεταφοράς προσωπικού και υλικού στο θέατρο επιχειρήσεων. Η ικανότητα υποστήριξης (sustainability) σημαίνει την αμοιβαία υποστήριξη διοικητικής μέριμνας μεταξύ των αναπτυγμένων δυνάμεων.

⁴³ Headline Goal 2010, 2004, στο http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/sede110705headlinegoal2010_/sede110705headlinegoal2010_en.pdf

Goal 2010. Αυτές οι δυνάμεις θα πρέπει να είναι στρατιωτικά αποτελεσματικές, αξιόπιστες και συνεκτικές και να βασίζονται στην έννοια της Μάχιμης Μονάδας (Battlegroup⁴⁴). Ωστόσο οι Μάχιμες Μονάδες, ενώ τηρούνται σε ετοιμότητα από το 2007, δεν έχουν χρησιμοποιηθεί σε επιχείρηση ποτέ έως τώρα⁴⁵.

Civilian Headline Goal 2010

Εκτός από την διαχείριση κρίσεων με στρατιωτικά μέσα η ΕΕ βρίσκεται στην πρώτη γραμμή των διεθνών προσπαθειών της διαχείρισης κρίσεων με πολιτικά μέσα. Ο τομέας αυτός αποτελεί βασικό στοιχείο της ΚΠΑΑ και καθοδηγείται από το Civilian Headline Goal. Στο προαναφερθέν πλαίσιο της διαλειτουργικότητας των στρατιωτικών με τα πολιτικά μέσα τα κράτη μέλη, το 2007, αναθεώρησαν το Civilian Headline Goal 2008 και έθεσαν ένα νέο Civilian Headline Goal 2010, ο οποίος έδωσε μεγαλύτερη έμφαση στην πολιτικοστρατιωτική συνεργασία για την επίτευξη των στόχων της ΚΠΑΑ⁴⁶.

Συνθήκη της Λισαβόνας

Η Συνθήκη της Λισαβόνας ή Μεταρρυθμιστική Συνθήκη όπως είναι επίσης γνωστή (εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 18-19 Οκτωβρίου 2007 και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Δεκεμβρίου 2009) είναι η πιο πρόσφατη και μια από τις πιο σημαντικές συνθήκες της ΕΕ. Αποτελεί βελτιωμένη έκδοση της απορριφθείσας Συνταγματικής Συνθήκης. Τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη Συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας την οποία ονομάζει πλέον Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η ΕΕ αποκτά πλέον νομική προσωπικότητα, κάτι που αυξάνει τη διαπραγματευτική της ισχύ καθώς μπορεί να ενεργεί ως διεθνής δρών, ο οποίος συνάπτει διεθνείς συμφωνίες και δραστηριοποιείται στους διεθνείς οργανισμούς⁴⁷.

Η ΕΠΑΑ ονομάζεται Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ). Στο Άρθρο 42 παράγραφος 1 αναφέρεται ότι «*Η κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας.*

⁴⁴ Στο ίδιο
και Βλ. Κοπά Μ., ό.π., σ. 68

⁴⁵ Κοπά Μ., ό.π., σ. 115
και https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/33557/eu-battlegroups_en

⁴⁶ Βλ. European Union External Action, *Shaping of a Common Security and Defence Policy*, ό.π.

⁴⁷ Κοπά Μ., ό.π., σ. 69

Εξασφαλίζει στην Ένωση επιχειρησιακή ικανότητα βασισμένη σε μη στρατιωτικά και στρατιωτικά μέσα. Η Ένωση μπορεί να κάνει χρήση των μέσων αυτών σε αποστολές εκτός της Ένωσης προκειμένου να διασφαλίζει τη διατήρηση της ειρήνης, την πρόληψη των συγκρούσεων και την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Η εκτέλεση των καθηκόντων αυτών βασίζεται στα μέσα που παρέχουν τα κράτη μέλη». Επίσης στην παράγραφο 2 του ιδίου άρθρου αναγράφεται ότι «Η κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας περιλαμβάνει τον προοδευτικό προσδιορισμό κοινής αμυντικής πολιτικής της Ένωσης. Η κοινή αμυντική πολιτική θα οδηγήσει στην κοινή άμυνα όταν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο λάβει σχετική απόφαση με ομοφωνία⁴⁸». Η ΕΕ εξακολουθεί να μη διαθέτει δική της στρατιωτική δύναμη και για πρώτη φορά αναφέρεται ότι μπορεί να χρησιμοποιεί στρατιωτικά μέσα, τα οποία θέτουν στη διάθεσή της τα κράτη μέλη⁴⁹.

Επίσης στο Άρθρο 43 παράγραφος 1 καθορίζεται ότι οι αποστολές του Άρθρου 42 παράγραφος 1, **στη βάση των καθηκόντων Πέτερσπεργκ**⁵⁰ (υπό τη ΔΕΕ η οποία έχει πλέον απορροφηθεί από την ΕΕ), κατά τις οποίες η Ένωση μπορεί να «κάνει χρήση στρατιωτικών και μη στρατιωτικών μέσων», περιλαμβάνουν⁵¹:

- Κοινές δράσεις αφοπλισμού (joint disarmament operations).
- Ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης (humanitarian and rescue tasks).
- Αποστολές με στόχο την παροχή συμβουλών και αρωγής επί στρατιωτικών θεμάτων (military advice and assistance tasks).
- Αποστολές πρόληψης των συγκρούσεων και διατήρησης της ειρήνης (conflict prevention and peacekeeping tasks).
- Αποστολές μαχίμων δυνάμεων που αναλαμβάνονται για τη διαχείριση των κρίσεων, στις οποίες περιλαμβάνονται οι αποστολές αποκατάστασης της ειρήνης (tasks of combat forces in crisis management, including peacemaking).
- Επιχειρήσεις σταθεροποίησης μετά το πέρας των συγκρούσεων (post-conflict stabilisation).

⁴⁸ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, 26 Οκτωβρίου 2012, στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2012:326:FULL&from=EL>, σ. 38

⁴⁹ Κοππά Μ., ό.π., σ. 78

⁵⁰ Στο ίδιο, σ. 77

⁵¹ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, ό.π., σ. 39

➤ Η παραπάνω παράγραφος συνεχίζει αναφέροντας ότι «όλες οι αποστολές αυτές μπορούν να συμβάλλουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, μεταξύ άλλων με τη στήριξη τρίτων χωρών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στο έδαφός τους».

Η Συνθήκη στοχεύει στο να καταστήσει την ΕΕ πιο αποτελεσματική, πιο συνεκτική και πιο ορατή (visible) σε παγκόσμιο επίπεδο. Πουθενά αυτό δεν είναι πιο προφανές από την ΚΕΠΠΑ/ΚΠΑΑ. Από τις 62 τροπολογίες στις προηγούμενες συνθήκες, περισσότερες από 25 αφορούν τον τομέα Εξωτερικής Πολιτικής και Άμυνας⁵². Οι σημαντικότερες τροποποιήσεις που επέφερε η Συνθήκη, πλην αυτών που έχουν ήδη αναφερθεί παραπάνω, είναι:

- ✓ Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποτελεί πλέον θεσμικό όργανο της Ένωσης.
- ✓ Δημιουργείται η θέση του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, η θητεία του οποίου διαρκεί 2,5 χρόνια. Παράλληλα καταργείται η ενάσκηση της προεδρίας ανά εξάμηνο από τα κράτη μέλη.

- ✓ Δημιουργείται η θέση του Ύπατου Εκπρόσωπου για την Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτικής Ασφάλειας (ΥΕ/ΑΕ), ο οποίος προεδρεύει του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων και ταυτόχρονα κατέχει μια εκ των θέσεων Αντιπροέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

- ✓ Δημιουργείται η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ), η οποία αποτελεί την διπλωματική υπηρεσία της ΕΕ και βοηθά τον Ύπατο Εκπρόσωπο για την Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφάλειας στην εκτέλεση του έργου του.

- ✓ Η ενισχυμένη συνεργασία αφορά όλους πλέον τους τομείς δράσης της ΕΕ. Για την υλοποίησή της απαιτούνται εννέα μέλη κράτη δηλαδή το ένα τρίτο των κρατών μελών (η ΕΕ αποτελείται από 28 κράτη μέλη ή 27 μετά την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου), ενώ έως τότε χρειαζόταν η συμμετοχή οκτώ κρατών που ισοδυναμούσε με το μισό των κρατών μελών της ΕΕ.

- ✓ Θεσπίζεται η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (ΜΔΣ) (Permanent Structured Cooperation - PESCO), η οποία αφορά τα κράτη μέλη που πληρούν υψηλότερα κριτήρια στρατιωτικών δυνατοτήτων και έχουν αναλάβει δεσμευτικότερες υποχρεώσεις στον τομέα αυτό. Μόνο τα κράτη αυτά μπορούν να συμμετέχουν σε αυτή τη μορφή

⁵² Κοππά Μ., ό.π., σ. 76

της συνεργασίας. Τα επιχειρησιακά κριτήρια και οι δυνατότητες της ΜΔΣ καθορίζονται στο Πρωτόκολλο 10 της Συνθήκης. Η ΜΔΣ δρα ως «ομπρέλα για μικρότερα πακέτα ευέλικτης συνεργασίας» και προσδιορίζονται πέντε τομείς συνεργασίας, στη βάση των προβλέψεων του Πρωτοκόλλου 10: χρηματοδότηση, υλικό, επιχειρησιακή ετοιμότητα, δυνατότητες και αμυντική βιομηχανία⁵³.

✓ Ενισχύεται ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Ο Ύπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ ενημερώνει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για την εξέλιξη της ΚΕΠΠΑ και ΚΠΑΑ και ζητά τη γνώμη του πάνω στα θέματα αυτά η οποία είναι βαρύνουσα. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μπορεί να απευθύνει ερωτήσεις ή να διατυπώνει συστάσεις προς το Συμβούλιο και τον ύπατο εκπρόσωπο της ΕΕ. Επίσης διεξάγει δύο φορές κατ' έτος συζήτηση για την πρόοδο που έχει σημειωθεί στην εφαρμογή της ΚΕΠΠΑ συμπεριλαμβανομένης της ΚΠΑΑ⁵⁴.

✓ Εισάγονται δύο νέες ρήτρες με ξεχωριστό ενδιαφέρον. Η ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής, στο Άρθρο 42 παράγραφος 7 της Συνθήκης για την ΕΕ, όπου καθορίζεται ότι *«σε περίπτωση κατά την οποία κράτος μέλος δεχθεί ένοπλη επίθεση στο έδαφός του, τα άλλα κράτη μέλη οφείλουν να του παράσχουν βοήθεια και συνδρομή με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους, σύμφωνα με το Άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών»*. Όσον αφορά τη ρήτρα αλληλεγγύης, στο Άρθρο 222 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της ΕΕ προβλέπεται ότι *«η Ένωση και τα κράτη μέλη της ενεργούν από κοινού, με πνεύμα αλληλεγγύης, εάν ένα κράτος μέλος δεχθεί τρομοκρατική επίθεση ή πληγεί από φυσική ή ανθρωπογενή καταστροφή»*. Η ουσιαστική τους διαφορά είναι ότι η ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής αναφέρεται στην παροχή συνδρομής μόνο από τα κράτη μέλη, ενώ η ρήτρα αλληλεγγύης περιλαμβάνει και τη συμμετοχή των θεσμικών οργάνων της ΕΕ.

✓ Όσον αφορά τη λήψη αποφάσεων για τα θέματα της ΚΠΑΑ, αυτές λαμβάνονται ομόφωνα από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Άρθρο 42 ΣΕΕ), με κάποιες σημαντικές εξαιρέσεις που αφορούν τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας (Άρθρο 45 ΣΕΕ) και τη Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (Άρθρο 46 ΣΕΕ), όπου ισχύει η ειδική πλειοψηφία⁵⁵.

⁵³ Στο ίδιο, σ. 81

⁵⁴ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, ό.π., σ. 35-36

⁵⁵ Κοππά Μ., ό.π., σ. 89

Στρατηγική για την ΚΠΑΑ

Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας (ΕΣΑ) του 2003

Η επέμβαση των ΗΠΑ στο Ιράκ την άνοιξη του 2003, μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001, χωρίς απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας, επέφερε σύγκρουση στους κόλπους της ΕΕ. Τα κράτη μέλη συνειδητοποίησαν πλέον ότι, λίγα χρόνια μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, είχε δημιουργηθεί ένα νέο περιβάλλον ασφαλείας και απαιτούν η δρομολόγηση μια στρατηγικής ασφαλείας. Η έννοια άλλωστε της κοινής στρατηγικής δεν ήταν καινούργια, είχε εισαχθεί στη Συνθήκη του Άμστερνταμ. Το Δεκέμβριο του 2003, υιοθετείται η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας⁵⁶ (ΕΣΑ), ξεκινώντας με τη φράση «Η Ευρώπη ποτέ δεν ήταν τόσο εύπορη, τόσο ασφαλής, τόσο ελεύθερη».

Η ΕΣΑ του 2003, ξεχωρίζει πέντε βασικές απειλές: την τρομοκρατία, τη διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής, τις περιφερειακές συγκρούσεις, το οργανωμένο έγκλημα και τα «αποτυχημένα κράτη» (failed states). Έθεσε την πρώτη γραμμή άμυνας της ΕΕ εκτός των συνόρων της, μέσω της έγκαιρης, γρήγορης και αποφασιστικής (εάν απαιτηθεί) επέμβασης με το συνδυασμό στρατιωτικών, πολιτικών και οικονομικών μέσων. Δίνεται έμφαση στην ανάγκη οικοδόμησης ενός περιβάλλοντος ασφαλείας στη γειτονιά της ΕΕ. Αποσκοπεί στην εύρυθμη λειτουργία των διεθνών θεσμών και στη δημιουργία μιας διεθνούς τάξης βασισμένης σε κανόνες μέσω της πολυμερούς συνεργασίας χρησιμοποιώντας τον όρο «αποτελεσματική πολυμέρεια» (effective multilateralism), γύρω από τον οποίο περιστρέφεται το σύνολο της στρατηγικής. Η **Ρωσία** αναγνωρίζεται ως «στρατηγικός εταίρος⁵⁷».

⁵⁶ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, *Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας: μια ασφαλής Ευρώπη σε έναν καλύτερο κόσμο*, 12 Δεκεμβρίου 2003, στο <https://www.consilium.europa.eu/media/30807/qc7809568elc.pdf>

⁵⁷ Βλ. Κοππά Μ., ό.π., σ. 68-69 & 213-215

Στην Έκθεση για την Εφαρμογή της ΕΣΑ, το 2008, στις βασικές απειλές προστίθεται η κυβερνο-ασφάλεια, η ενεργειακή ασφάλεια και η κλιματική αλλαγή. Τα «ευάλωτα κράτη» (fragile states) αντικαθιστούν τον όρο των «αποτυχημένων κρατών» και το οργανωμένο έγκλημα περιλαμβάνει πλέον την πειρατεία και την παράνομη μετανάστευση⁵⁸.

Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ

Στις 28 Ιουνίου 2016, παρουσιάστηκε από την ΥΕ/ΑΕ Federica Mogherini η Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ⁵⁹ με τίτλο «Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy». Στον πρόλογό της, η ΥΕ/ΑΕ αναφέρει ότι «*Ο σκοπός, ακόμη και η ύπαρξη, της Ένωσής μας τίθεται υπό αμφισβήτηση. Ωστόσο, οι πολίτες μας και ο κόσμος χρειάζονται περισσότερο από ποτέ μια ισχυρή Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ευρύτερη περιοχή μας δοκιμάζεται πλέον από μεγαλύτερη αστάθεια και ανασφάλεια*». Στη συνέχεια επεξηγεί ότι ο όρος «παγκόσμια» δεν έχει μόνο γεωγραφική σημασία αλλά αφορά επίσης στο ευρύ φάσμα πολιτικών και μέσων που προωθεί η Στρατηγική και καταλήγει λέγοντας ότι «*Για την Ευρώπη, η ήπια και η σκληρή ισχύς συμβαδίζουν⁶⁰*» (*For Europe, soft and hard power go hand in hand*).

Η Στρατηγική αποβλέπει στην προώθηση των ζωτικών συμφερόντων στα οποία βασίζεται η εξωτερική δράση της ΕΕ: στην ειρήνη, στην ασφάλεια, στην ευημερία, στη δημοκρατία και στην παγκόσμια τάξη η οποία θα βασίζεται σε κανόνες και θα έχει ως βασική αρχή την πολυμέρεια και ως πυρήνα τον ΟΗΕ. Η εσωτερική και η εξωτερική ασφάλεια είναι όλο και περισσότερο αλληλένδετες: η εσωτερική ασφάλεια της ΕΕ εξαρτάται από την ειρήνη πέραν των συνόρων της, στις γειτονικές και τις παρακείμενες περιοχές της⁶¹. Ορίζει την προσέγγιση που ακολουθεί η ΕΕ «ως πραγματισμό με αρχές» (principled pragmatism⁶²).

⁵⁸ Στο ίδιο, σ. 272

και *Report on the Implementation of the European Security Strategy - Providing Security in a Changing World*, Βρυξέλες, 11 Δεκεμβρίου 2008, S407/08, σ. 1

⁵⁹ Έκθεση για την Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ που υπέβαλε η Υπάτη Εκπρόσωπος στις 25 Ιουνίου 2016, *Κοινό Όραμα, Κοινές Δράσεις: Μία ισχυρότερη Ευρώπη. Μια Συνολική Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφαλείας*, στο https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_gr_version.pdf

⁶⁰ Στο ίδιο, σ. 2 & 3

⁶¹ Στο ίδιο, σ. 5, 6, 10 & 11

⁶² Κοππά Μ., ό.π., σ. 290

Για την προώθηση των κοινών συμφερόντων, καθορίζονται πέντε προτεραιότητες:

Η Ασφάλεια της ΕΕ.

Η παγκόσμια στρατηγική της ΕΕ ξεκινά από το εσωτερικό της. Η τρομοκρατία, οι υβριδικές απειλές, η αλλαγή του κλίματος, η οικονομική αστάθεια και η ενεργειακή ανασφάλεια θέτουν σε κίνδυνο της πολίτες. Η Ευρώπη οφείλει να αναλάβει μεγαλύτερη ευθύνη για την ασφάλειά της. Η ΕΕ θα πρέπει να είναι σε θέση να συνδράμει στην προστασία των μελών της, κατόπιν αιτήσεώς της. Αυτό σημαίνει την υλοποίηση των δεσμεύσεων για αμοιβαία συνδρομή και αλληλεγγύη η οποία περιλαμβάνει την αντιμετώπιση τόσο των εσωτερικών όσο και των εξωτερικών προκλήσεων, της η τρομοκρατία, οι υβριδικές απειλές, η κυβερνο-ασφάλεια, η ενεργειακή ασφάλεια, το οργανωμένο έγκλημα και η διαχείριση των εξωτερικών συνόρων. Το ΝΑΤΟ παραμένει το βασικό πλαίσιο συλλογικής άμυνας για τα περισσότερα κράτη μέλη. Όσον αφορά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας απαιτείται ευρύτερη ανταλλαγή πληροφοριών και συνεργασία στον τομέα των πληροφοριών ασφαλείας μεταξύ των κρατών μελών και των οργανισμών της ΕΕ. Αυτό συνεπάγεται κοινή επαγρύπνηση για φαινόμενα βίαιου εξτρεμισμού, τρομοκρατικά δίκτυα και αλλοδαπούς τρομοκράτες μαχητές, καθώς της παρακολούθηση και αφαίρεση παράνομου περιεχομένου από τα ΜΜΕ. Της απαιτείται συνεργασία με εταίρους από όλο τον κόσμο για ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και ανάπτυξη κοινών προγραμμάτων για την καταπολέμηση του βίαιου εξτρεμισμού και της ριζοσπαστικοποίησης. Επιπλέον αναφέρονται η κυβερνο-ασφάλεια, η ενεργειακή ασφάλεια και οι στρατηγικές επικοινωνίες⁶³.

Η Κρατική και Κοινωνική Ανθεκτικότητα στα Ανατολικά και τα Νότια.

Η αστάθεια πέραν των συνόρων της ΕΕ απειλεί το σύνολο των ζωτικών της συμφερόντων. Η ΕΕ θα προωθήσει, μαζί με τους εταίρους της, την ανθεκτικότητα στις περιοχές που την περιβάλλουν. Ανθεκτικό κράτος σημαίνει ασφαλές κράτος και η ασφάλεια έχει καθοριστική σημασία για την ευημερία και τη δημοκρατία. Στον πυρήνα του ανθεκτικού κράτους βρίσκεται η ανθεκτική κοινωνία που χαρακτηρίζεται από δημοκρατία, εμπιστοσύνη στους θεσμούς και βιώσιμη ανάπτυξη. Η αξιόπιστη πολιτική

⁶³ Βλ. Έκθεση για την Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ που υπέβαλε η Ύπατη Εκπρόσωπος στις 25 Ιουνίου 2016, *Κοινό Όραμα, Κοινές Δράσεις: Μία ισχυρότερη Ευρώπη. Μια Συνολική Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφαλείας*, ό.π., σ. 14-18

διεύρυνσης αποτελεί στρατηγική επένδυση για την ασφάλεια και την ευημερία της Ευρώπης. Η ανθεκτικότητα αποτελεί στρατηγική προτεραιότητα για τις περιοχές ανατολικά και νότια της ΕΕ, τόσο σε χώρες που επιθυμούν να ενισχύσουν τους δεσμούς τους με την ΕΕ όσο και σε εκείνες οι οποίες δεν έχουν τέτοιες επιδιώξεις. Μια πιο αποτελεσματική μεταναστευτική πολιτική θα επιτευχθεί με τη διαμόρφωση, από κοινού με τις χώρες καταγωγής και διέλευσης, κοινών και εξατομικευμένων προσεγγίσεων έναντι της μετανάστευσης, με γνώμονα την ανάπτυξη, τη διπλωματία, την κινητικότητα, τη νόμιμη μετανάστευση, τη διαχείριση των συνόρων, την επανεισδοχή και την επιστροφή. Η ΕΕ θα συνεργαστεί με τους διεθνείς εταίρους της για να διασφαλιστεί η κοινή παγκόσμια ευθύνη και αλληλεγγύη πάνω στο θέμα αυτό⁶⁴.

Μια Ολοκληρωμένη Προσέγγιση για τις Συγκρούσεις και τις Κρίσεις.

Η ΕΕ θα ακολουθήσει μια πολυδιάστατη πολιτική με τη χρήση όλων των διαθέσιμων πολιτικών και εργαλείων που στοχεύουν στην πρόληψη συγκρούσεων, στη διαχείριση και επίλυση κρίσεων. Χρειάζεται όμως παράλληλα η ΕΕ να ακολουθήσει μια πολυμερή προσέγγιση που θα περιλάβει όλα τα μέρη μιας σύγκρουσης. Επίσης αναφορά γίνεται στην «προληπτική ειρήνη» (pre-emptive peace), την ασφάλεια και σταθεροποίηση, την διευθέτηση της σύγκρουσης αλλά και στην πολιτική οικονομία της ειρήνης που καλεί σε μεγαλύτερες συνέργειες ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής βοήθειας⁶⁵.

Περιφερειακές Δομές Συνεργασίας.

Η Ένωση θα προωθήσει και θα στηρίξει τις περιφερειακές δομές συνεργασίας σε όλον τον κόσμο. Όπου έχει συμφέροντα θα στηρίξει περιφερειακούς οργανισμούς. Δεν θα προσπαθήσει να εξάγει το μοντέλο της, αλλά θα επιδιώξει αμοιβαία έμπνευση από διαφορετικές περιφερειακές εμπειρίες. Η διαχείριση της σχέσης με τη **Ρωσία** αποτελεί βασική στρατηγική πρόκληση. Μια συνεπής και ενωμένη προσέγγιση θα πρέπει να παραμείνει ο ακρογωνιαίος λίθος της πολιτικής της ΕΕ προς τη Ρωσία. Η ΕΕ δεν θα αναγνωρίσει την παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας στη Ρωσία ούτε θα δεχτεί την αποσταθεροποίηση της ανατολικής Ουκρανίας. Θα ενισχύσει την ανθεκτικότητα των

⁶⁴ Βλ. Έκθεση για την Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ που υπέβαλε η Ύπατη Εκπρόσωπος στις 25 Ιουνίου 2016, *Κοινό Όραμα, Κοινές Δράσεις: Μία ισχυρότερη Ευρώπη. Μια Συνολική Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφαλείας*, ό.π., σ. 18-23

⁶⁵ Κοππά Μ., ό.π., σ. 291-292

ανατολικών γειτόνων της και θα υπερασπιστεί το δικαίωμά τους να καθορίζουν ελεύθερα την προσέγγισή τους προς την ΕΕ. Παράλληλα, η ΕΕ και η Ρωσία είναι αλληλεξαρτώμενες. Πλέον των ζητημάτων εξωτερικών πολιτικής επί των οποίων υπάρχει συνεργασία σήμερα, θα μπορούσε να υπάρξει επιλεκτική συνεργασία σε άλλα θέματα που έχουν και ευρωπαϊκό ενδιαφέρον. Σχετικά με τη Μεσόγειο, τη Μέση Ανατολή και την Αφρική καθορίζονται πέντε άξονες δράσης που θα ακολουθηθούν. Η ΕΕ θα επενδύσει σε μια ισχυρή διατλαντική εταιρική σχέση μέσω του ΝΑΤΟ με τις ΗΠΑ και τον Καναδά. Η ευημερία στην Ευρώπη και η ασφάλεια στην Ασία συνδέονται άμεσα. Η ΕΕ θα συνεργαστεί με την **Κίνα** με βάση τον σεβασμό του κράτους δικαίου, τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και διεθνώς. Θα προσεγγίσει με συνέπεια τα κίνητρα διασύνδεσης της Κίνας με τη Δύση, αυξάνοντας στο μέγιστο τις δυνατότητες της Πλατφόρμας Διασύνδεσης ΕΕ-Κίνας και των πλαισίων ASEM και ΕΕ-ASEAN. Παράλληλα θα εμβαθύνει το εμπόριο και τις επενδύσεις με την Κίνα. Επίσης, θα διαμορφώσει μια πολιτικά σφαιρικότερη προσέγγιση της Ασίας, επιδιώκοντας μεγαλύτερη πρακτική συμβολή στην ασφάλεια στην Ασία. Τέλος αναφέρεται στη συνεργασία για την Αρκτική⁶⁶.

Παγκόσμια Διακυβέρνηση για τον 21ο Αιώνα.

Η ΕΕ δεσμεύεται για μια παγκόσμια τάξη που θα βασίζεται στο διεθνές δίκαιο, περιλαμβανομένων των αρχών του Χάρτη του ΟΗΕ, που εξασφαλίζουν ειρήνη, ανθρώπινα δικαιώματα, αειφόρο ανάπτυξη και σταθερή πρόσβαση στα παγκόσμια κοινά αγαθά. Η δέσμευση αυτή εκφράζεται ως επιδίωξη μεταμόρφωσης, όχι απλής διατήρησης του υπάρχοντος συστήματος⁶⁷. Παρατηρούμε ότι «η αποτελεσματική πολυμέρεια» της ΕΣΑ 2003 εγκαταλείπεται σιωπηρά, για μια πιο φιλόδοξη προσέγγιση⁶⁸.

Για την εκπλήρωση των προαναφερθέντων στόχων η ΕΕ θα αξιοποιήσει τα δίκτυα, το οικονομικό εκτόπισμα και όλα τα μέσα που έχει στη διάθεσή της με συνεκτικό και συντονισμένο τρόπο. Οι ευρωπαίοι θα πρέπει να επενδύσουν σε μια Ένωση αξιόπιστη, ικανή να αντιδρά άμεσα και διασυνδεδεμένη. Στον σημερινό εύθραυστο κόσμο, η ήπια ισχύς δεν αρκεί: η ΕΕ πρέπει να αυξήσει την αξιοπιστία της και στους τομείς

⁶⁶ Βλ. Έκθεση για την Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ που υπέβαλε η Υπάτη Εκπρόσωπος στις 25 Ιουνίου 2016, *Κοινό Όραμα, Κοινές Δράσεις: Μία ισχυρότερη Ευρώπη. Μια Συνολική Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφαλείας*, ό.π., σ. 26-32

⁶⁷ Στο ίδιο, σ. 32-33

⁶⁸ Κοππά Μ., ό.π., σ. 294

της ασφάλειας και της άμυνας. Η ΚΠΑΑ πρέπει να καταστεί πιο γρήγορη και αποτελεσματική⁶⁹.

Η Κίνα

Γενικά

Η Κίνα το 2000 είχε την 7^η οικονομία στην κόσμο, όντας πίσω από τις ΗΠΑ, την Ιαπωνία, τη Γερμανία, τη Μεγάλη Βρετανία, τη Γαλλία και την Ιταλία. Δέκα χρόνια αργότερα είχε ξεπεράσει τις τελευταίες πέντε από αυτές τις χώρες και από τότε έχει το δεύτερο μεγαλύτερο ΑΕΠ στον κόσμο. Η μόνη άλλη φορά, που υπήρξε τόσο θεαματική άνοδος μιας οικονομίας και αλλαγή στον διεθνή καταμερισμό οικονομικής ισχύος, ήταν με την άνοδο της αμερικανικής οικονομίας στα τέλη του 19^{ου} αιώνα⁷⁰.

Η κινέζικη οικονομία το 2010 και το 2011 αναπτυσσόταν με ρυθμό ετήσιας ανάπτυξης της τάξης του, εντυπωσιακού ομολογουμένως, 10,6% και 9,5% αντίστοιχα⁷¹. Το υφιστάμενο οικονομικό μοντέλο της Κίνας δεν επιτρέπει τη μακροπρόθεσμη διατήρηση τόσο υψηλών ρυθμών ανάπτυξης. Η αναπτυξιακή της δυναμική προήλθε σε μεγάλο βαθμό από δύο παράγοντες: τις εξαγωγές και τις δημόσιες επενδύσεις. Οι μελλοντικές προοπτικές τους παρουσιάζουν προβλήματα. Ο ρυθμός ετήσιας ανάπτυξης μειώθηκε, σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα το 2015 στο 6,9%. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο⁷² υπολογίζει ότι το 2018 ο ρυθμός ετήσιας ανάπτυξης ήταν 6,6%. Σε κάθε περίπτωση το ποσοστό είναι μεγάλο αλλά αποδεικνύεται ότι η κινέζικη βιομηχανία εξαρτάται από τις εξαγωγές για να συνεχίσει την περαιτέρω ανάπτυξή της⁷³.

⁶⁹ Βλ. Έκθεση για την Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ που υπέβαλε η Ύπατη Εκπρόσωπος στις 25 Ιουνίου 2016, *Κοινό Όραμα, Κοινές Δράσεις: Μία ισχυρότερη Ευρώπη. Μια Συνολική Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφαλείας*, ό.π., σ. 36-39

⁷⁰ Παπασωτηρίου Χ. (2013). *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην Ανερχόμενη Υπερδύναμη του 21ου Αιώνα*. Αθήνα: Ποιότητα, σ. 347

⁷¹ Τα στοιχεία του ρυθμού ετήσιας ανάπτυξης προέρχονται από την Παγκόσμια Τράπεζα: The World Bank, *World Development Indicators*, στο <https://databank.worldbank.org/data/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG/1f4a498/Popular-Indicators>

⁷² International Monetary Fund, *Real GDP Growth; Annual Percent Change*, στο https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPCH@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD/CHN

⁷³ Βλ. Παπασωτηρίου Χ. (2013). *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην Ανερχόμενη Υπερδύναμη του 21ου Αιώνα*, ό.π., σ. 348-350

One Belt, One Road (OBOR) Initiative

Το Σεπτέμβριο του 2013, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του στο Καζακστάν, ο Κινέζος πρόεδρος Xi Jinping πρότεινε τη δημιουργία του Silk Road Economic Belt (Οικονομική Ζώνη του Δρόμου του Μεταξιού). Στη συνέχεια τον Οκτώβριο του ίδιου έτους κατά την επίσκεψή του στην Ινδονησία, έθεσε επί τάπητος την ανάπτυξη ενός 21st Century Maritime Silk Road (Θαλάσσιου Δρόμου Μεταξιού του 21^{ου} Αιώνα). Αυτές οι φιλόδοξες πρωτοβουλίες συνδέονται και είναι γνωστές ως One Belt, One Road⁷⁴ (OBOR⁷⁵).

Πρόκειται για μια αναπτυξιακή στρατηγική και ένα στρατηγικό πλαίσιο, το οποίο στηρίζεται στη συνδεσιμότητα και στη συνεργασία και υποδηλώνει την πρόθεση της Κίνας να διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στο παγκόσμιο γίγνεσθαι. Στον πυρήνα της πρωτοβουλίας αυτής είναι η δημιουργία μιας επίγειας οικονομικής ζώνης που περιλαμβάνει χώρες που ανήκαν στον παλιό Δρόμο του Μεταξιού μέσω της Κεντρικής Ασίας, της Δυτικής Ασίας, της Μέσης Ανατολής και της Ευρώπης, καθώς και ενός θαλάσσιου δρόμου που συνδέει τα λιμάνια της Κίνας, με την αφρικανική ακτή και, διαμέσου της Διώρυγας του Σουέζ, με τη Μεσόγειο. Το μεγαλεπήβολο αυτό σχέδιο έχει διακηρυγμένο στόχο να ανακατευθύνει την εσωτερική υπερπαραγωγή και το κεφάλαιο της χώρας στην ανάπτυξη των περιφερειακών υποδομών, ώστε να βελτιωθεί το εμπόριο και οι σχέσεις με τις χώρες του ASEAN της Κεντρικής Ασίας και της Ευρώπης. Στην πράξη, αφορά το σύνολο της εξωτερικής πολιτικής της Κίνας και την προσπάθειά της για διεθνή επιρροή. Υπολογίζεται ότι έως 60 χώρες και 3 ήπειροι περιλαμβάνονται στο σχέδιο. Εκτός από τις πολιτικές σκοπιμότητες, έχει ως στρατηγική να ενθαρρύνει κινεζικές εταιρείες να ψάξουν στο εξωτερικό για νέες αγορές ή επενδυτικές ευκαιρίες. Το σχέδιο ξεκινάει από τα ανώτατα κυβερνητικά στρώματα και υποστηρίζεται από σημαντικότερα κεφάλαια⁷⁶.

Το 2017, η ηγεσία της Κίνας δήλωσαν ότι το σχέδιο OBOR εκτός από τις προαναφερόμενες οικονομικές πρωτοβουλίες στην Ασία, τη Νότια Ασία, την Αφρική και την Ευρώπη, περιλαμβάνει πλέον όλες τις περιοχές του κόσμου, συμπεριλαμβανομένης

⁷⁴ Z. Minghao, *China's New Silk Road Initiative*, 10 Οκτωβρίου 2015, στο <https://www.iaai.it/sites/default/files/iaaiwp1537.pdf>, , σ. 2

⁷⁵ Σχεδιάγραμμα της πρωτοβουλίας One Belt, One Road (OBOR) παρατίθεται στο Παράρτημα

⁷⁶ Κοππά Μ., ό.π., σ. 293

της Αρκτικής και της Λατινικής Αμερικής, αποδεικνύοντας το εύρος και την εμβέλεια της φιλοδοξίας του Πεκίνου⁷⁷.

Τρία χρηματοπιστωτικά ιδρύματα έχουν συσταθεί για να υποστηρίξουν την ανάπτυξη αυτού του τεράστιου σχεδίου, τα οποία και έχουν συναντήσει κάποια αντίδραση από τη Δύση, δεδομένου ότι αποτελούν το αντίπαλο δέος της Παγκόσμιας Τράπεζας, του ΔΝΤ και της Asian Development Bank. Αυτά είναι⁷⁸:

✓ Silk Road Infrastructure Fund: Ιδρύθηκε το Φεβρουάριο του 2014 και επενδύει σε έργα υποδομής του OBOR. Χρηματοδοτείται κυρίως από τα συναλλαγματικά αποθέματα της Κίνας, η οποία διαδραματίζει ηγετικό ρόλο στο ίδρυμα αυτό.

✓ Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB): Ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του 2014, έχει μέλη 21 χώρες της Ασίας⁷⁹ και φιλοδοξεί να αποτελέσει μια παγκόσμια τράπεζα ανάπτυξης.

✓ New Development Bank: Ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 2014 και είναι μια πολυμερής τράπεζα ανάπτυξης των χωρών BRICS (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα και Νότια Αφρική).

Η Asian Development Bank εκτιμά ότι απαιτούνται 8 τρισεκατομμύρια δολάρια για τη χρηματοδότηση κατασκευής υποδομών στην Ασία. Η Κίνα γνωρίζει καλά ότι η ανάπτυξή της συνδέεται με την Ασία και πέραν αυτής και, εν μέρει, εξασφαλίζει το μέλλον της ανταποκρινόμενη, μέσω του OBOR, στις τεράστιες ανάγκες έργων υποδομής των γειτόνων της. Επίσης, η αυξανόμενη εγχώρια αγορά της Κίνας δίδει την ευκαιρία στην περιοχή και στον κόσμο ολόκληρο να κεφαλαιοποιήσει το σχέδιο, παρέχοντας αγαθά και υπηρεσίες. Το OBOR έχει προκλήσεις να διαχειριστεί, όπως η μακροπρόθεσμη συνεργασία και συντονισμός με τις χώρες εταίρους, οι οποίες είναι πρωταρχικής σημασίας για την ανθεκτικότητα του σχεδίου αυτού. Κλειδί στη επιτυχία του OBOR αποτελεί η ανάπτυξη ενός οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου, χωρίς εμπόδια, μεταξύ της Κίνας και της Ευρώπης. Το σχέδιο περιλαμβάνει περισσότερες από 60 χώ-

⁷⁷ Department of Defense, *Assessment on U.S. Defense Implications of China's Expanding Global Access*, Δεκέμβριος 2018, στο <https://media.defense.gov/2019/Jan/14/2002079292/-1/-1/1/EXPANDING-GLOBAL-ACCESS-REPORT-FINAL.PDF>, σ. 12

⁷⁸ A. Lee, *A Brilliant Plan One Belt, One Road*, στο <https://www.clsa.com/special/onebeltoneroad/>

⁷⁹ Οι χώρες αυτές είναι: Κίνα, Ινδία, Ταϊλάνδη, Μαλαισία, Σιγκαπούρη, Φιλιππίνες, Πακιστάν, Μπανγκλαντές, Μπρουνέι, Καμπότζη, Καζακστάν, Κουβέιτ, Λάος, Αμάν, Μογγολία, Νεπάλ, Ομάν, Κατάρ, Σρι Λάνκα, Ουζμπεκιστάν και Βιετνάμ.

ρες, που αντιπροσωπεύουν το ένα τρίτο της συνολικής οικονομίας του κόσμου και περισσότερο από το ήμισυ του παγκόσμιου πληθυσμού. Ανώτερος στόχος της Κίνας είναι η επέκταση της πρωτοβουλίας στην Αφρική και τη Λατινική Αμερική⁸⁰.

Η πρωτοβουλία είναι πρωτοφανής όσον αφορά τη χρηματοοικονομική εμπλοκή της Κίνας και την καινοτόμο σχεδίαση διαφόρων επενδύσεων. Διαφέρει από τις κοινότητες υφιστάμενες συνεργασίες που βασίζονται σε κάποια συνθήκη, όπου η γεωγραφική έκταση, οι χώρες εταίροι, η στρατηγική, οι αρχές και οι κανόνες έχουν σαφώς καθοριστεί από την αρχή. Το νέο αναπτυξιακό όραμα της Κίνας θεωρείται ως εναλλακτική λύση στις περιφερειακές εμπορικές συμφωνίες στις οποίες δεν συμμετέχει ως στρατηγική για τη διεκδίκηση του ηγετικού της ρόλου στην Ασία σε απάντηση της στροφής των ΗΠΑ στην Ασία· ως οικονομική προσέλαση προς τις ασιατικές χώρες για την επίλυση εδαφικών και θαλάσσιων διαφορών με την εξαγωγή των εγχώριων αναπτυξιακών της πολιτικών· ως μέσο αξιοποίησης νέων πηγών ανάπτυξης για να ελέγξει την αξιοσημείωτη κάμψη της οικονομίας της· ως εργαλείο για την αντιμετώπιση του κοινωνικοοικονομικού χάσματος μεταξύ των εσωτερικών και παράκτιων επαρχιών της· και τέλος, ως χώρος αντιμετώπισης των προκλήσεων ασφαλείας και θεμάτων ενεργειακής ασφάλειας στη δυτική της περιφέρεια⁸¹.

Η αντίδραση στο κινέζικο όραμα της περιφερειακής ολοκλήρωσης είναι ανάμικτη. Ενώ η ιδέα της ενίσχυσης της συνδεσιμότητας αποδεικνύεται εξαιρετικά ενδιαφέρουσα, λόγω των τεράστιων κενών στις ασιατικές υποδομές, σκεπτικισμός έχει επικρατήσει σχετικά με τις πιθανές ηγεμονικές φιλοδοξίες της Κίνας κυρίως μεταξύ των περιφερειακών της αντιπάλων δηλαδή της Ινδίας και της Ιαπωνίας αλλά και των ΗΠΑ. Εάν το σχέδιο OBOR θα είναι αμοιβαία επωφελής για την ΕΕ και την Κίνα θα εξαρτηθεί εάν οι δύο πλευρές συμφωνήσουν στους «κανόνες του παιχνιδιού», συμπεριλαμβανομένων των κοινών σχεδίων σε τρίτες χώρες. Πιθανές συνέργειες διερευνώνται στο πλαίσιο της Πλατφόρμας Διασύνδεσης ΕΕ-Κίνας (EU-China Connectivity Platform⁸²) αλλά και του πλαισίου Asia-Europe Meeting (ASEM).

Υπάρχει μια διάχυτη ανησυχία ότι τα απώτερα κίνητρα της Κίνας είναι, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η παγκόσμια επέκταση και κυριαρχία μέσω του επαναπροσδιορισμού της θέσης της στο παγκόσμιο γεωοικονομικό και γεωπολιτικό περιβάλλον.

⁸⁰ A. Lee, ό.π.

⁸¹ European Parliament Think Tank, *One Belt, One Road (OBOR): China's Regional Integration Initiative*, 07 Ιουλίου 2016, στο [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI\(2016\)586608](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI(2016)586608)

⁸² Στο ίδιο

Όταν αυτό το τεράστιο σχέδιο θα εξαπλωθεί θα προάγει νέους οικονομικούς, εμπορικούς και διπλωματικούς δεσμούς. Το οικονομικό δίκτυο της Κίνας εξαπλώνεται στην υφήλιο μεταβάλλοντας την ισορροπία ισχύος, δημιουργώντας έτσι νέα δεδομένα στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον ασφαλείας. Βέβαια υπάρχει και ο αντίλογος ότι η εξασφάλιση της οικονομικής ανάπτυξης αποτελεί τον πυρήνα της εθνικής ασφάλειας της Κίνας καθώς παρέχει εσωτερική νομιμοποίηση στο καθεστώς της χώρας.

Για να καθησυχάσει αυτές τις ανησυχίες ο Κινέζος πρόεδρος Xi Jinping έχει διατυπώσει και επισημάνει τα «τρία μη⁸³» (three no):

- ✓ Μη παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις άλλων εθνών.
- ✓ Μη επιδίωξη αύξησης της λεγόμενης «σφαίρα επιρροής».
- ✓ Μη επιδίωξη ηγεμονίας ή κυριαρχίας.

Με τη στροφή των ΗΠΑ προς την Ασία και τις συνεχιζόμενες διαμάχες μεταξύ Ουάσιγκτον και Πεκίνου για τις θαλάσσιες διεκδικήσεις της τελευταίας στη θάλασσα της νότιας και ανατολικής Κίνας, δεν υφίσταται η πιθανότητα εξάλειψης των μεταξύ τους δυνητικών σημείων ανάφλεξης. Στο πλαίσιο αυτό η πρωτοβουλία OBOR έχει στρατηγική σημασία για δύο λόγους. Πρώτον, καταδεικνύει το ενδιαφέρον της Κίνας να ανταγωνιστεί τις ΗΠΑ μέσω οικονομικών αλλά και στρατιωτικών στρατηγικών. Δεύτερον, εκτρέπει ένα μέρος του κινέζικου ενδιαφέροντος από τον Ειρηνικό και προς τα δυτικά⁸⁴.

Ένας ακόμη πιθανός στόχος του OBOR είναι η μακροπρόθεσμη βελτίωση των σχέσεων της Κίνας με την Ευρώπη. Τόσο η χερσαία όσο και η θαλάσσια διαδρομή του OBOR στοχεύει στην βελτίωση των εμπορικών σχέσεων με την Ευρώπη όπως και με τις χώρες που διατρέχει. Βέβαια ακόμα κι αν η Κινεζική κυβέρνηση ενδιαφέρεται κυρίως για την προώθηση περισσότερων κινεζικών εξαγωγών προς την Ευρώπη, οι δημιουργούμενες υποδομές θα επιτρέψουν αντίστοιχα και μεγαλύτερες ευρωπαϊκές εξαγωγές προς την Κίνα. Η ΕΕ έχει μιας πρώτης τάξεως ευκαιρία να «προωθήσει τον πολιτισμό της» αξιοποιώντας τις ευκαιρίες για αυξημένες συναλλαγές με όλες τις χώρες κατά μήκος της διαδρομής, όπως η Ρωσία όπως η Κίνα. Αυτό θα βοηθήσει την Ευρώπη και την Κίνα να «ενωθούν και να αναμορφώσουν τον κόσμο». Δεν είναι διόλου παράξενο να υποθέσουμε ότι η Κίνα ελπίζει κατ' αυτόν τον τρόπο να καταστήσει, σταδιακά,

⁸³ A. Lee, ό.π.

⁸⁴ Ferdinand P., *Westward ho-the China Dream and «One Belt, One Road»: Chinese Foreign Policy Under Xi Jinping*, International Affairs, 20 Ιουνίου 2016, στο <https://academic.oup.com/ia/article/92/4/941/2688105>

την Ευρώπη περισσότερο εξαρτημένη οικονομικά από αυτήν και λιγότερο από τις Ηνωμένες Πολιτείες⁸⁵.

Εξωτερική Πολιτική της Κίνας

Η Κίνα, λόγω των υφιστάμενων μεγάλων εσωτερικών της προκλήσεων αλλά και της εξάρτησης της αναπτυξιακής δυναμικής της από τις εξαγωγές, από την εποχή του Ντενγκ Σιαοπίνγκ υιοθέτησε το δόγμα της εξωτερικής πολιτικής χαμηλών τόνων («κρύβε το λαμπερό, καλλιέργησε αφάνεια»). Πιο πρόσφατα αναπτύχθηκε η θεωρία της «ειρηνικής ανόδου της Κίνας». Δύο λόγοι ερμηνεύουν τη στάση αυτή: α) Η Κίνα ως ο μεγαλύτερος ίσως πρόσφατος κερδισμένος από τα ανοικτό διεθνές οικονομικό σύστημα, που έστησαν μεταπολεμικά και συνεχίζουν να διαχειρίζονται οι ΗΠΑ, δεν θέλει λόγω διεθνών τριβών να προκαλέσει δυτικά μέτρα προστατευτισμού εναντίον της. β) Δεν επιθυμεί η άνοδος της σε υλικούς συντελεστές ισχύος να επιφέρει συσπείρωση εναντίον της από τις άλλες μεγάλες δυνάμεις. Ενώπιον σε αυτή τη στάση όμως λειτουργεί ο συναισθηματικά φορτισμένος κινεζικός εθνικισμός, που θυμίζει τους ευρωπαϊκούς εθνικισμούς στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Ο εθνικισμός αυτός αποτελεί έναν από τους δύο πυλώνες εσωτερικής νομιμοποίησης του μονοπωλίου της εξουσίας από το Κουμμουνιστικό Κόμμα της Κίνας. Ο δεύτερος πυλώνας είναι η οικονομική ανάπτυξη, η οποία όπως προαναφέρθηκε στηρίζεται στις εξαγωγές⁸⁶.

Η Κίνα αμφιταλαντεύεται μεταξύ δύο επιταγών. Από τη μια, θέλει να αποφύγει σοβαρές τριβές με τη Δύση, για να συνεχίσει να αναπτύσσεται εκμεταλλευόμενη την πρόσβασή της στα δυτικά διεθνή οικονομικά δίκτυα. Από την άλλη, χρειάζεται να ικανοποιεί τον συναισθηματικά φορτισμένο κινεζικό εθνικισμό, δείχνοντας ότι υπερασπίζεται τα εθνικά συμφέροντα και τα γόητρο της Κίνας. Η δεύτερη επιταγή έχει δημιουργήσει δυνητικές συγκρούσεις της Κίνας με άλλες δυνάμεις σε τρία θέματα: την Ταϊβάν, τη θάλασσα της νότιας Κίνας και τη θάλασσα της ανατολικής Κίνας⁸⁷. Τα ζητήματα αυτά, μάλιστα την έχουν φέρει στο αντίπαλο στρατόπεδο με τις ΗΠΑ.

Σε λίγες δεκαετίες, εφόσον η Κίνα υλοποιήσει τις απαραίτητες εσωτερικές μεταρρυθμίσεις που θα της επιτρέψουν να διατηρήσει μια καλή αναπτυξιακή δυναμική

⁸⁵ Στο ίδιο

⁸⁶ Παπασωτηρίου Χ. (2013). *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην Ανερχόμενη Υπερδύναμη του 21ου Αιώνα*, ό.π., σ. 358-359

⁸⁷ Στο ίδιο, σ. 359

για μεγάλο χρονικό διάστημα, θα προκύψει ζήτημα μειζόνων ανακατατάξεων στην παγκόσμια πολιτική. Σύμφωνα με το θεσμικό φιλελευθερισμό μια ενδεχόμενη πρωτιά της Κίνας στην παγκόσμια κατάταξη υλικών συντελεστών ισχύος, παραγκωνίζοντας τις ΗΠΑ, είναι εφικτή σε πλαίσια ειρήνης και διεθνούς συνεργασίας, εφόσον η Κίνα έχει κοινωνικοποιηθεί στους κανόνες και στις αξίες της υφιστάμενης φιλελεύθερης διεθνούς τάξης και εφόσον έχει ενσωματωθεί στους διεθνείς θεσμούς και στα διεθνή οικονομικά δίκτυα.⁸⁸

Σύμφωνα με τον καθηγητή Χαράλαμπο Παπασωτηρίου, υπάρχουν όμως τρία ερωτήματα αναφορικά με αυτή την προοπτική. Πρώτον, το ανοικτό διεθνές οικονομικό σύστημα, το οικονομικό δηλαδή σκέλος της φιλελεύθερης διεθνούς τάξης, ενδέχεται να μην αντέξει την άνοδο της κινεζικής οικονομίας. Δεύτερον, το ανοικτό διεθνές οικονομικό σύστημα χρειάζεται έναν διαχειριστή, που εξασφαλίζεται ευκολότερα όταν υπάρχει μια ηγεμονική οικονομία όπως η Μεγάλη Βρετανία κατά τον 19^ο αιώνα και οι ΗΠΑ μετά το 1945. Μέχρι στιγμής η Κίνα δεν φαίνεται να εισέρχεται στη λογική της συνδιαχείρισης του ανοικτού διεθνούς οικονομικού συστήματος. Αντίθετα, επιδιώκει να το εκμεταλλευτεί μεγιστοποιώντας τα στενά εθνικά οφέλη της, όπως έκαναν οι ΗΠΑ στο δεύτερο ήμισυ του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Τρίτον, η Κίνα έχει παράδοση χιλιετιών του «μεσαιού βασιλείου», που βρίσκεται στο κέντρο μιας διεθνούς κοινωνίας και θέτει τους κανόνες της. Με βάση την ιστορική της εμπειρία δεν αποκλείεται να επιδιώξει τη διαμόρφωση μιας νέας διεθνούς τάξης, που να αντικατοπτρίζει τα εθνικές της αξίες και συμφέροντα. Αντί να λειτουργήσει ως συνεχιστής της σημερινής φιλελεύθερης διεθνούς τάξης, η οποία αντικατοπτρίζει τα συμφέροντα των ΗΠΑ αλλά και των συμμάχων τους όπως η ΕΕ. Η αλλαγή όμως από μια διεθνή τάξη σε μια άλλη συμβαίνει ιστορικά μόνο έπειτα από διεθνείς αναμετρήσεις μεγάλης κλίμακας, όπως υποστηρίζει και επικεντρώνεται η ρεαλιστική σχολή σκέψης⁸⁹.

Ένοπλες Δυνάμεις της Κίνας

Η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη της Κίνας, τα αυξανόμενα παγκόσμια οικονομικά και πολιτικά της συμφέροντα, οι αντιλήψεις της για αυξημένες εξωτερικές απειλές στρατηγικού επιπέδου - συμπεριλαμβανομένων των θαλάσσιων συμφερόντων της- οδήγησαν στον εκσυγχρονισμό και στην επιτάχυνση του ρυθμού ανάπτυξης των Ενόπλων

⁸⁸ Στο ίδιο, σ. 366

⁸⁹ Παπασωτηρίου Χ. (2013). *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην Ανερχόμενη Υπερδύναμη του 21ου Αιώνα*, ό.π., σ. 366-367

Δυνάμεων⁹⁰ της, ώστε να γίνουν ανταγωνιστικές με τις Ένοπλες Δυνάμεις άλλων μεγάλων δυνάμεων συμπεριλαμβανομένων και των ΗΠΑ.

Από το 1980 ξοδεύει για τις Ένοπλες Δυνάμεις κατά μέσο όρο, μόλις, 2% του ΑΕΠ, πλην όμως η επί τρεις δεκαετίες διψήφια οικονομική της ανάπτυξη έχει ως αποτέλεσμα τον οκταπλασιασμό των στρατιωτικών της δυνατοτήτων. Ο ετήσιος αμυντικός προϋπολογισμός της βρίσκεται στη δεύτερη θέση της παγκόσμιας κατάταξης, μετά τις ΗΠΑ⁹¹.

Στα τέλη του 2015, ο Κινέζος πρόεδρος Xi Jinping παρουσίασε τις πιο σημαντικές μεταρρυθμίσεις του κινέζικων Ενόπλων Δυνάμεων των τελευταίων, τουλάχιστον, 30 ετών. Οι μεταρρυθμίσεις έχουν σχεδιαστεί για να τις καταστήσουν πιο ευέλικτες και αποτελεσματικές στη διεξαγωγή διακλαδικών επιχειρήσεων, κατά τέτοιο τρόπο ώστε η προβολή ισχύος τους να ανταποκρίνεται στο μέγεθος και στο ρόλο που επιθυμεί να διαδραματίσει η χώρα στο παγκόσμιο νέο περιβάλλον ασφαλείας. Τον Οκτώβριο του 2017, κάλεσε τις Ένοπλες Δυνάμεις να «έχουν ετοιμότητα για στρατιωτικές επιχειρήσεις σε όλες τις στρατηγικές κατευθύνσεις» και είπε ότι οι Ένοπλες Δυνάμεις αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο για την επίτευξη της εθνικής ανανέωσης της Κίνας. Επίσης, έθεσε τρεις αναπτυξιακούς στόχους - ορόσημα για την εξέλιξη των Ενόπλων Δυνάμεων: το μετασχηματισμό τους σε μια πλήρως μηχανοκίνητη δύναμη με αυξημένες πληροφοριακές και στρατηγικές ικανότητες μέχρι το 2020, σε μια πλήρως εκσυγχρονισμένη δύναμη μέχρι το 2035 και τη δημιουργία μιας παγκοσμίου επιπέδου ηγετικής στρατιωτικής δύναμης έως το 2050⁹².

Χαρακτηριστικά παραδείγματα του επιδιωκόμενου εκσυγχρονισμού αποτελούν η κατασκευή του πρώτου κινέζικου αεροπλανοφόρου το οποίο αναμένεται να καταστεί επιχειρησιακό μέσα στο 2019 αλλά και η ανακοίνωση το 2016 της κατασκευής ενός νέου, μεγάλης εμβέλειας, με τεχνολογία «stealth» στρατηγικού βομβαρδιστικού και της συμπαραγωγής με την Ουκρανία του -μεγαλύτερου σε χωρητικότητα παγκοσμίως- μεταφορικού αεροσκάφους Antonov An-225⁹³. Επίσης ενισχύει την αμυντική

⁹⁰ Οι Ένοπλες Δυνάμεις της Κίνας ονομάζονται «Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός» [People's Liberation Army (PLA)]

⁹¹ Graham A. (2017). *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides' s Trap*. London: Scribe, σ. 19-20

⁹² DIA, *2019 China Military Power Report: China Military Power, Modernizing a Force to Fight and Win*, στο http://www.dia.mil/Portals/27/Documents/News/Military%20Power%20Publications/China_Military_Power_FINAL_5MB_20190103.pdf, σ. 5, 6

⁹³ Στο ίδιο, σ. 34

της συνεργασία με τη Ρωσία αγοράζοντας προηγμένο ρωσικό αμυντικό εξοπλισμό και δημιουργώντας κοινές εγκαταστάσεις παραγωγής στη Ρωσία⁹⁴.

Εξαιρετικής σημασίας είναι η ίδρυση το 2017 (ανακοινώθηκε το 2015) της πρώτης υπερπόντιας στρατιωτικής βάσης στο Τζιμπουτί, το οποίο αποτελεί ένα συγκοινωνιακό κόμβο στο Θαλάσσιο Δρόμο του Μεταξιού και η προοπτική που διανοίγεται για δημιουργία νέων αντίστοιχων βάσεων στο μέλλον.

Οι Ένοπλες Δυνάμεις ως αποτέλεσμα του εκσυγχρονισμού αυτού έχουν αυξήσει τη δυνατότητα προβολής ισχύος τόσο κατά τη ειρηνική περίοδο όσο και κατά τη διάρκεια περιφερειακών κρίσεων και συγκρούσεων. Καθίσταται βέβαιο ότι η Κίνα θα χρησιμοποιήσει αυτή την αυξανόμενη ικανότητα προβολής ισχύος για να ενισχύσει το ρόλο της ως περιφερειακή δύναμη αλλά και ως παγκόσμιος δρών.

Δυνητικές Συνέπειες Ανάπτυξης της Κίνας

Ο Halford Mackinder διαπίστωσε, το 1919, ότι παγκόσμιοι πόλεμοι λάμβαναν χώρα κάθε εκατό περίπου χρόνια και τα αίτιά τους ήταν η άνιση ανάπτυξη. Η εκάστοτε ανερχόμενη δύναμη αμφισβητούσε την υφιστάμενη διεθνή τάξη που αντικατόπτριζε παλαιότερους συσχετισμούς ισχύος και συγκρούσαν ως αναθεωρητική δύναμη με τις δυνάμεις του status quo⁹⁵. Την ίδια άποψη διατυπώνει και ο καθηγητής Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, ο οποίος αναφέρει ότι σύστημα αποσταθεροποιείται όταν άνισοι ρυθμοί ανάπτυξης επιτρέπουν σε κάποιο διεκδικητή να πλησιάσει σε ισχύ το κυρίαρχο κράτος. Όσο γρηγορότερα αυξάνει η σχετική ισχύς του διεκδικητή, τόσο μεγαλώνει η πιθανότητα πολέμου. Η σύγκρουση των δύο ισχυρότερων κρατών του διεθνούς συστήματος συμπαρασύρει σταδιακά όλες τις μεγάλες δυνάμεις. Το αποτέλεσμα είναι ο λεγόμενος «ηγεμονικός πόλεμος», αντικείμενο του οποίου δεν είναι τίποτα άλλο από τη διακυβέρνηση του διεθνούς συστήματος⁹⁶. Σύμφωνα με το επιχείρημα αυτό, αν συνεχίσει η άνοδος της Κίνας, θα προκύψει κάποτε μια γιγαντιαία αναμέτρησή της με τις ΗΠΑ, η οποία θα πολώσει το διεθνές σύστημα. Είναι απίθανο η αναμέτρηση αυτή να πάρει τη μορφή ολοκληρωτικού πολέμου λόγω της πυρηνικής αποτροπής. Ενδέχεται όμως να

⁹⁴ Department of Defense, *Assessment on U.S. Defense Implications of China's Expanding Global Access*, ό.π., σ. 15

⁹⁵ Παπασωτηρίου Χ. (2013). *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην Ανερχόμενη Υπερδύναμη του 21ου Αιώνα*, ό.π., σ. 368

⁹⁶ Κ. Κολιόπουλος (2008). *Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*. Αθήνα: Ποιότητα, σ. 41

μοιάζει κάπως με την αναμέτρηση των δύο υπερδυνάμεων στον Ψυχρό Πόλεμο⁹⁷. Αυτή η δυνητική σύγκρουση θα συμπαρασύρει αναπόφευκτα και το σύνολο των χωρών της ΕΕ καθόσον η Ευρώπη αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα του διεθνούς συστήματος.

Επίσης ο Mackinder ονόμασε την Ευρασία «Πλανητική Νήσο» (World Island) και διακήρυξε το περίφημο «όποιος ελέγχει την Πλανητική Νήσο ελέγχει τον Κόσμο». Η επιδίωξη του OBOR να ενσωματώσει και να ενοποιήσει τις χώρες της Ευρασίας αντικατοπτρίζει το όραμα της Κίνας για μετατόπιση της γεωστρατηγικής ισχύος στην Ασία. Εάν, έως το 2030, οι τεθέντες στόχοι για τον OBOR επιτευχθούν υπάρχει η πιθανότητα η αντίληψη αυτή για πρώτη φορά να γίνει πραγματικότητα.

Στο μέλλον θα διαφανεί αν οι εξελίξεις θα είναι πιο κοντά στο ρεαλισμό ή στο θεσμικό φιλελευθερισμό. Το επιχείρημα ότι η Κίνα έχει κυρίαρχες παραδόσεις αμυντικής στρατιωτικής στρατηγικής και ειρηνικής διαχείρισης του γεωπολιτικού της περιβάλλοντος δεν είναι πολύ ισχυρό. Είναι γεγονός ότι η παραδοσιακή κινεζική διπλωματία επιδίωκε να διαχειρίζεται την περιφέρειά της με ειρηνικά μέσα. Είναι επίσης γεγονός, όμως, ότι η μισή σημερινή Κίνα κατακτήθηκε με επεκτατικούς πολέμους στα τέλη του 17^{ου} και κατά τον 18^ο αιώνα⁹⁸.

Εάν η αναπτυξιακή δυναμική της Κίνας συνεχισθεί για μεγάλο χρονικό διάστημα, θα υπάρξει ένα βαρυσήμαντο ιστορικό τέλος εποχής. Παραδοσιακά η Κίνα ήταν συνήθως το πλουσιότερο και το πιο αναπτυγμένο από τα τέσσερα μεγάλα κέντρα πολιτισμού του ανατολικού ημισφαιρίου (Ευρώπη, Μέση Ανατολή, Ινδία και Κίνα). Αυτό δεν ίσχυε τους τελευταίους πέντε αιώνες καθόσον οι ευρωπαϊκές δυνάμεις και κυριάρχησαν παγκοσμίως. Ακόμα και επί ψυχρού πολέμου το επίκεντρο της παγκόσμιας πολιτικής ήταν η Ευρώπη, όπου κρίθηκε η αναμέτρηση των δύο υπερδυνάμεων που ήταν προϊόντα του ευρωπαϊκού πολιτισμού⁹⁹.

Το κέντρο βάρους της παγκόσμιας πολιτικής έχει ήδη μετατοπισθεί από την Ευρώπη και τον Ατλαντικό προς τον Ειρηνικό. Η άνοδος της στρατιωτικής ισχύος της Κίνας έχει προκαλέσει κούρσα εξοπλισμών στην περιφέρειά της με την Ιαπωνία, τη Νότια Κορέα, το Βιετνάμ, τις Φιλιππίνες και άλλες δυνάμεις να αυξάνουν τις αμυντικές δαπάνες τους. Οι ΗΠΑ μεταφέρουν στρατιωτικές δυνάμεις από την Ευρώπη και τη

⁹⁷ Παπασωτηρίου Χ. (2013). *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην Ανερχόμενη Υπερδύναμη του 21ου Αιώνα*, ό.π., σ. 368

⁹⁸ Παπασωτηρίου Χ. (2013). *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην Ανερχόμενη Υπερδύναμη του 21ου Αιώνα*, ό.π., σ. 368

⁹⁹ Στο ίδιο, σ. 369

Μέση Ανατολή στην περιοχή Ασίας-Ειρηνικού. Στην Ευρώπη αντίθετα μειώνονται οι αμυντικές δαπάνες¹⁰⁰.

Η Ρωσία

Γενικά

Η κατάρρευση της ΕΣΣΔ το 1991 οδήγησε στο τέλος του Ψυχρού Πολέμου και για κάποιους στο τέλος της ιστορίας. Η Ρωσία η οποία αποτελεί τη διάδοχη κατάσταση της ΕΣΣΔ αρχικά αποτέλεσε μια χώρα σε παρακμή με τεράστια οικονομικά προβλήματα η οποία δεν θύμιζε τίποτα από την υπερδύναμη του παρελθόντος. Η ανάληψη της εξουσίας από τον Πούτιν, το 2000, αποτέλεσε ορόσημο στην εξελικτική πορεία της χώρας καθώς σηματοδότησε, έως την οικονομική κρίση του 2008, την οικονομική ανάπτυξη της χώρας με μεγάλους ρυθμούς. Η Ρωσία αποτελεί πλέον μια ισχυρή και υπολογίσιμη χώρα στο διεθνές σύστημα.

Μέχρι την εμφάνιση της κρίσης στην Ουκρανία, η ΕΕ και η Ρωσία οικοδομούσαν μια «στρατηγική εταιρική σχέση». Αυτή κάλυπτε, μεταξύ άλλων, το εμπόριο, την οικονομία, την ενέργεια, την έρευνα, την εκπαίδευση, την κλιματική αλλαγή, τον πολιτισμό και την ασφάλεια, τη μη διάδοση πυρηνικών όπλων και την επίλυση συγκρούσεων στη Μέση Ανατολή. Μετά τη προσάρτηση της Κριμαίας, το Μάρτιο του 2014, η ΕΕ συνδυάζει την επιβολή προοδευτικών οικονομικών κυρώσεων με προσπάθειες εξεύρεσης διπλωματικής λύσης αναφορικά με τη σύγκρουση στην ανατολική Ουκρανία¹⁰¹.

¹⁰⁰ Στο ίδιο, σ. 369

¹⁰¹ European Parliament, *Fact Sheets on the European Union: Russia*, Οκτώβριος 2018, στο <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/177/russia>

Το 2017, η Ρωσική οικονομία ανέκαμψε από την ύφεση και την αναταραχή του τραπεζικού τομέα της περιόδου 2014-2016, επωφελούμενη από την αύξηση των εσόδων από τις εξαγωγές πετρελαίου και βασικών εμπορευμάτων. Το επενδυτικό κλίμα της χώρας είναι αβέβαιο και οι οικονομικές του επιδόσεις την παρούσα περίοδο είναι χαμηλές καθόσον παραμένουν εξαρτημένες από τις τιμές του πετρελαίου και του φυσικού αερίου. Το οικονομικό σύστημα επικεντρώνεται σε λίγους τομείς, στερείται μεταρρυθμιστικών επενδύσεων, ενώ στην αγορά κυριαρχούν επιχειρήσεις που στηρίζονται στις κρατικές επενδύσεις. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο¹⁰² υπολογίζει ότι το 2018 ο ρυθμός ετήσιας ανάπτυξης της Ρωσικής οικονομίας ήταν 1,7% χωρίς προοπτικές βελτίωσης στο εγγύς μέλλον. Παρά τις οικονομικές κυρώσεις, η ΕΕ παραμένει ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Ρωσίας και η Ρωσία είναι τέταρτη μεγαλύτερη χώρα σε εμπορικές συναλλαγές με την ΕΕ¹⁰³.

Εξωτερική Πολιτική της Ρωσίας

Η Ρωσία πρόσφατα αναθεώρησε τα τρία βασικά στρατηγικά της κείμενα, στα οποία διαφαίνεται το «παγκόσμιο» όραμά της και οι ανησυχίες της για την ασφάλεια. Το 2014 υιοθετήθηκε το Στρατιωτικό Δόγμα, η Στρατηγική Ασφαλείας υπογράφηκε το 2015 και το νέο Σχέδιο (Έννοια) Εξωτερικής Πολιτικής υιοθετήθηκε το Νοέμβριο του 2016. Οι προηγούμενες εκδόσεις είχαν μάλλον μικρή διάρκεια καθόσον υιοθετήθηκαν το 2010, το 2009 και το 2013 αντίστοιχα¹⁰⁴. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει την αντίληψη της Ρωσίας ότι το περιβάλλον ασφαλείας έχει μεταβληθεί ριζικά. Συγκεκριμένα θεωρεί ότι ο κόσμος υφίσταται θεμελιώδεις αλλαγές που σχετίζονται με την εμφάνιση ενός πολυπολικού διεθνούς συστήματος. Η δομή των διεθνών σχέσεων καθίσταται όλο και πιο πολύπλοκη. Η παγκόσμια ισχύς και η προοπτική ανάπτυξης μετατοπίζεται προς την περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού διαβρώνοντας την παγκόσμια οικονομική και πολιτική κυριαρχία των παραδοσιακών δυτικών δυνάμεων¹⁰⁵.

¹⁰² International Monetary Fund, *Real GDP Growth; Annual Percent Change*, στο https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPCH@WEO/OEMDC/ADVEC/WEO_WORLD/CHN

¹⁰³ European Parliament, *Fact Sheets on the European Union: Russia*, ό.π.

¹⁰⁴ European Parliament, *Russia's National Security Strategy and Military Doctrine and Their Implications for the EU*, Ιανουάριος 2017, στο http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/578016/EXPO_IDA%282017%29578016_EN.pdf, σ. 6

¹⁰⁵ The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, *Foreign Policy Concept of the Russian Federation*, 30 Νοεμβρίου 2016, στο http://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICk6BZ29/content/id/2542248, παρ. 4

Τα αναθεωρημένα αυτά στρατηγικά κείμενα τονίζουν τη θέση της χώρας ως μιας από τις ηγέτιδες δυνάμεις στο παγκόσμιο γίγνεσθαι, η οποία έχει ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική. Κυρίαρχη είναι η αντίληψη ότι η Ρωσία αποτελεί μια μεγάλη δύναμη. Σύμφωνα με τη νέα Στρατηγική Ασφαλείας, μάλιστα, η Ρωσία έχει ξαναγίνει μεγάλη δύναμη. Η Μόσχα διεκδικεί διαρκώς ρόλο σε όλα τα σημαντικά διεθνή στρατηγικά ζητήματα και δεν έχει δεχθεί ποτέ τον περιορισμό της εξουσίας της σε περιφερειακά θέματα. Αυτή η στάση αντανακλά επίσης τη νοσταλγία της εποχής του Ψυχρού Πολέμου, όταν η Μόσχα ήταν μια από τις δύο υπερδυνάμεις. Η νοσταλγία αυτή απεικονίζεται, μεταξύ άλλων, από τις συχνές αναφορές των ρωσικών αξιωματούχων στην «ειδική ευθύνη» την οποία η χώρα τους μοιράζεται, ως μία από τις κυριότερες πυρηνικές δυνάμεις, με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Αποφασισμένη να αυξήσει τον ρόλο της στον αναδυόμενο πολυκεντρικό κόσμο, συμμετέχει όλο και περισσότερο στην επίλυση μεγάλων διεθνών προβλημάτων, στη διευθέτηση στρατιωτικών συγκρούσεων και στη διασφάλιση στρατηγικής σταθερότητας (Στρατηγική Ασφάλειας). Η Ρωσία έχει γίνει ένα «κέντρο επιρροής στον σημερινό κόσμο» [Σχέδιο (Έννοια) Εξωτερικής Πολιτικής]. Επίσης καθίσταται σαφές ότι η Δύση (ΕΕ, NATO, ΗΠΑ) αποτελεί το επίκεντρο της Ρωσικής εκτίμησης κινδύνου, ενώ η Κίνα δεν αναφέρεται ρητά και άμεσα. Ακόμη ένα στοιχείο της στρατηγικής της Ρωσίας είναι η ανάπτυξη ισχυρών δεσμών με τις ηγέτιδες δυνάμεις του αναδυόμενου του πολυπολικού διεθνούς συστήματος.

Θεωρεί ότι τα συστημικά προβλήματα που έχουν συσσωρευτεί στην Ευρω-Ατλαντική περιοχή εκδηλώνονται λόγω της γεωπολιτικής διεύρυνσης που επιδιώκει το NATO και η ΕΕ. Έχει την άποψη ότι η άρνηση των δύο αυτών οργανισμών να υιοθετήσουν τη δημιουργία ενός κοινού Ευρωπαϊκού πλαισίου ασφάλειας και συνεργασίας έχει οδηγήσει στη δημιουργία σοβαρής κρίσης στις σχέσεις της Ρωσίας και των Δυτικών Κρατών. Επισημαίνει ότι η πολιτική ανάσχεσης των ΗΠΑ και των συμμάχων αυτής και οι εκπορευόμενες από αυτές πολιτικές, οικονομικές, πληροφοριακές και άλλες πιέσεις προς τη Ρωσία, υπονομεύουν την περιφερειακή και την παγκόσμια σταθερότητα, βλάπτουν τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα όλων των πλευρών και αντιτίθενται στην αυξανόμενη ανάγκη συνεργασίας και αντιμετώπισης των διεθνών προκλήσεων και απειλών στο σύγχρονο περιβάλλον ασφαλείας. Η μακροπρόθεσμη Ρωσική Ευρω-Ατλαντική πολιτική στοχεύει στην οικοδόμηση ενός κοινού χώρου ειρήνης, ασφάλειας

και σταθερότητας βασισμένου στις αρχές της αδιαίρετης ασφάλειας, της ισότιμης συνεργασίας και της αμοιβαίας εμπιστοσύνης ανεξάρτητα από την υπαγωγή των κρατών σε πολιτικές και στρατιωτικές συμμαχίες¹⁰⁶.

Η εταιρική σχέση με την ΕΕ παραμένει σημαντική τόσο στον εμπορικό και οικονομικό τομέα όσο και στον τομέα άσκησης εξωτερικής πολιτικής. Η Ρωσία ενδιαφέρεται για μια εποικοδομητική, σταθερή και προβλέψιμη συνεργασία με τα κράτη μέλη της ΕΕ, η οποία να βασίζεται στις αρχές της ισότητας και του σεβασμού των συμφερόντων του άλλου. Η περαιτέρω ανάπτυξη των σχέσεων με την ΕΕ συνεπάγεται τη βελτίωση του νομικού συμβατικού πλαισίου καθώς και των μηχανισμών θεσμικής συνεργασίας, ούτως ώστε να εξασφαλίζεται το αμοιβαίο όφελος και η καλύτερη δυνατή διαμόρφωση δεσμών εταιρικής σχέσης, μεταξύ άλλων και στον τομέα της ενέργειας. Η στρατηγική προτεραιότητα της Ρωσίας στις σχέσεις της με την ΕΕ είναι η δημιουργία ενός κοινού οικονομικού και ανθρωπιστικού χώρου από τον Ατλαντικό έως τον Ειρηνικό, με την εναρμόνιση και ευθυγράμμιση των συμφερόντων των Ευρωπαϊκών και Ευρο-Ασιατικών διαδικασιών ολοκλήρωσης, ο οποίος αναμένεται να αποτρέψει την εμφάνιση διαχωριστικών γραμμών στην Ευρωπαϊκή ήπειρο. Η Ρωσική Ομοσπονδία δεσμεύεται να διατηρήσει έναν εντατικό και αμοιβαία επωφελές διάλογο με την ΕΕ σε βασικά σημεία της εξωτερικής της πολιτικής καθώς και να προωθήσει την περαιτέρω συνεργασία σε θέματα εξωτερικής πολιτικής αλλά και σε πολιτικά και στρατιωτικά θέματα. Υπάρχει δυνατότητα ώστε η Ρωσία και η ΕΕ να εντείνουν τις κοινές προσπάθειες αντιμετώπισης της τρομοκρατίας, της ανεξέλεγκτης και παράνομης μετανάστευσης, του κυβερνοεγκλήματος, του οργανωμένου εγκλήματος και της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών, αμυντικών εξοπλισμών και εκρηκτικών. Επίσης, η Ρωσία θεωρεί ότι το υφιστάμενο καθεστώς τη βίζας αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εμπόδια επέκτασης της περαιτέρω συνεργασίας με την ΕΕ. Εκτιμά ότι η αμοιβαία, σταδιακή, κατάργηση της βίζας μπορεί να δώσει ισχυρή ώθηση στην ενίσχυση της συνεργασίας, μεταξύ άλλων, στους τομείς της οικονομίας, των ανθρωπιστικών δράσεων, του πολιτισμού και της εκπαίδευσης¹⁰⁷.

¹⁰⁶ The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, *Foreign Policy Concept of the Russian Federation*, ό.π., παρ. 61-62

¹⁰⁷ The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, *Foreign Policy Concept of the Russian Federation*, ό.π., παρ. 63-65

Η Ρωσία επιθυμεί την οικοδόμηση των σχέσεων της με το ΝΑΤΟ, λαμβάνοντας υπόψη το βαθμό στον οποίο η Συμμαχία είναι έτοιμη να συμμετάσχει σε δίκαιη εταιρική σχέση, να τηρήσει αυστηρά τους κανόνες και τις αρχές του διεθνούς δικαίου και να πραγματοποιήσει πραγματικά βήματα προς τη δημιουργία ενός κοινού χώρου ειρήνης, ασφάλειας και σταθερότητας στην Ευρω-Ατλαντική περιοχή που θα βασίζεται στις αρχές της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, της διαφάνειας και της προβλεψιμότητας. Πεποίθησή της αποτελεί ότι πρέπει να ληφθούν υπόψη οι δεσμεύσεις και οι υποχρεώσεις που αναλήφθηκαν στην Συνθήκη μεταξύ της Ρωσίας και του ΝΑΤΟ του 1997 (Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation). Διατηρεί την αρνητική της θέση αναφορικά με την διεύρυνση του ΝΑΤΟ, την προσέγγιση της στρατιωτικής υποδομής της Συμμαχίας προς τα Ρωσικά σύνορα και την αυξανόμενη στρατιωτική της δραστηριότητα σε περιοχές που γειτνιάζουν με τη Ρωσία. Θεωρεί τις ενέργειες αυτές ως παραβίαση της αρχής της ισότιμης και αδιαίρετης ασφάλειας που οδηγούν στην εμβάθυνση των παλαιών και στην εμφάνιση νέων διαχωριστικών γραμμών στην Ευρώπη¹⁰⁸.

Όσον αφορά τις σχέσεις της με τις ΗΠΑ, αποσκοπεί στην οικοδόμηση αμοιβαίων επωφελών σχέσεων λαμβάνοντας υπόψη ότι τα δύο κράτη φέρουν ειδική ευθύνη για την παγκόσμια στρατηγική σταθερότητα και τη διεθνή ασφάλεια. Εκτιμά ότι υπάρχουν τεράστιες δυνατότητες στο διμερές εμπόριο και στις επενδύσεις καθώς και στην συνεργασία σε διάφορους τομείς. Η Ρωσία πιστεύει ότι ο διάλογος με τις ΗΠΑ πάνω σε διμερή και διεθνή ζητήματα μπορεί να προχωρήσει με σταθερό και προβλέψιμο τρόπο μόνο όταν διεξάγεται με ίσιους όρους, βασισμένος στην αμοιβαία εμπιστοσύνη, στο σεβασμό των συμφερόντων του άλλου και στη μη παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις. Επισημαίνει ότι η δεν αναγνωρίζει την πολιτική εξωεδαφικής δικαιοδοσίας, πέρα των όριων του διεθνούς δικαίου, που ασκούν οι ΗΠΑ. Η Ρωσία αναμένει ότι οι ΗΠΑ θα ενεργούν στη διεθνή σκηνή σύμφωνα με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου, ιδιαίτερα δε με εκείνους που περιλαμβάνονται στον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Υποστηρίζει την εποικοδομητική συνεργασία με τις ΗΠΑ στον τομέα του ελέγχου των εξοπλισμών, λαμβάνοντας υπόψη την άρρηκτη σχέση μεταξύ του στρατηγικού επιθετικού και αμυντικού πολέμου και την επιτακτική ανάγκη να καταστεί ο πυρηνικός αφοπλισμός πολυμερής διαδικασία. Εκτιμά ότι οι συνομιλίες σχετικά με την περαιτέρω

¹⁰⁸ Στο ίδιο, παρ. 70

μείωση των στρατιωτικών όπλων είναι δυνατές μόνο αν ληφθούν υπόψη όλοι οι παράγοντες που επηρεάζουν την παγκόσμια στρατηγική σταθερότητα. Θεωρεί τη δημιουργία του παγκόσμιου συστήματος αντιπυραυλικής άμυνας από τις ΗΠΑ ως απειλή για την εθνική της ασφάλεια και διατηρεί το δικαίωμα να λάβει επαρκή αντίποινα¹⁰⁹.

Σε αντιδιαστολή με τα ανωτέρω, η Ρωσία, στις 2 Φεβρουαρίου 2019, ανέστειλε τη συμμετοχή της στη Συνθήκη μείωσης των Πυραύλων Μέσου Βεληνεκούς (INF¹¹⁰), ακολουθώντας την απόφαση των ΗΠΑ. Οι ΗΠΑ οδηγήθηκαν στην απόφαση αυτή διότι όπως ισχυρίζονται, από το 2014, υπάρχουν στοιχεία καταπάτησης της Συνθήκης από τη Ρωσία.

Η Ρωσία θα συνεχίσει την ανάπτυξη μιας συνεκτικής και ισότιμης εταιρικής σχέσης και στρατηγικής συνεργασίας με την Κίνα, η οποία θα βασίζεται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη. Θεωρεί τις κοινές θέσεις των δύο χωρών σχετικά με την αντιμετώπιση των βασικών θεμάτων της παγκόσμιας ατζέντας ως ένα από τα πρωταρχικά στοιχεία της περιφερειακής και παγκόσμιας σταθερότητας. Σε αυτή τη βάση προτίθεται να προωθήσει τη συνεργασία στην εξωτερική πολιτική με την Κίνα σε διάφορους τομείς, συμπεριλαμβανομένης της αντιμετώπισης νέων προκλήσεων και απειλών, της επίλυσης επειγόντων περιφερειακών και παγκόσμιων προβλημάτων και της συνεργασίας σε διεθνείς οργανισμούς. Η Ρωσία θεωρεί στρατηγικής σημασίας την ενίσχυση της θέσης και τη βελτίωση της συνεργασίας της με τα κράτη στην περιοχή της Ασίας-Ειρηνικού καθόσον ανήκει στη δραστήρια αυτή γεωπολιτική περιοχή. Ενδιαφέρεται να συμμετάσχει ενεργά στις διαδικασίες ολοκλήρωσης στην περιοχή της Ασίας-Ειρηνικού χρησιμοποιώντας τις δυνατότητες που προσφέρονται για την εφαρμογή προγραμμάτων κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης στη Σιβηρία και ανατολικότερα αυτής, δημιουργώντας μια ανοιχτή, διαφανή και δίκαιη συλλογική αρχιτεκτονική ασφάλειας και συνεργασίας στην περιοχή αυτή¹¹¹.

Η Ρωσία θα συνεχίσει να συμβάλλει ουσιαστικά στη σταθεροποίηση της κατάστασης στη Μέση Ανατολή και στη Βόρεια Αφρική, υποστηρίζοντας τις συλλογικές προσπάθειες που αποσκοπούν στην εξουδετέρωση των απειλών που προέρχονται από διεθνείς τρομοκρατικές ομάδες. Θα προωθεί με συνέπεια την πολιτική και διπλωματική διευθέτηση των συγκρούσεων στα κράτη της περιοχής με σεβασμό στην κυριαρχία,

¹⁰⁹ The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, *Foreign Policy Concept of the Russian Federation*, ό.π., παρ. 72-74

¹¹⁰ Intermediate-Range Nuclear Forces (INF) Treaty: υπογράφηκε στις 8 Δεκεμβρίου του 1987.

¹¹¹ The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, *Foreign Policy Concept of the Russian Federation*, ό.π., παρ. 78 & 84

στην εδαφική τους ακεραιότητα και του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης χωρίς εξωτερικές παρεμβάσεις. Ως μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και μέλος του Κουαρτέτου των διεθνών διαμεσολαβητών για τη Μέση Ανατολή, θα επιδιώξει περαιτέρω την επίτευξη συνολικής, δίκαιης και διαρκούς επίλυσης της Ισραηλινο-Παλαιστινιακής σύγκρουσης σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο¹¹².

Η Ρωσία υποστηρίζει μια πολιτική διευθέτηση στη Συρία και τη δυνατότητα του λαού της Συρίας να καθορίσει το μέλλον του, με βάση το ανακοινωθέν της Γενεύης της 30^{ης} Ιουνίου 2012, τις δηλώσεις της Διεθνούς Ομάδας Στήριξης της Συρίας και των σχετικών ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Επίσης υποστηρίζει την ενότητα, την ανεξαρτησία και την εδαφική ακεραιότητα της Συρίας ως κοσμικό, δημοκρατικό και πλουραλιστικό κράτος με όλες τις εθνικές και θρησκευτικές ομάδες να συμβιώνουν ειρηνικά και με ασφάλεια απολαμβάνοντας ίσα δικαιώματα και ευκαιρίες¹¹³.

Ένοπλες Δυνάμεις της Ρωσίας

Τα αναθεωρημένα Ρωσικά στρατηγικά έγγραφα υπογραμμίζουν τη σημασία του ρόλου της στρατιωτικής ισχύος στις διεθνείς σχέσεις, υποδηλώνοντας ότι η Ρωσία έχει θεμιτό δικαίωμα να αναπτύξει την κατάλληλη στρατιωτική ισχύ προκειμένου να προασπίσει τα εθνικά της συμφέροντα και να είναι σε θέση να αντισταθμίσει αυτή την διεθνή τάση ανάπτυξης στρατιωτικής ισχύος (η οποία αποδίδεται πρωτίστως στη Δύση). Σε μια κίνηση που θεωρείται ως καμπή στη διεθνή στρατηγική της Ρωσίας, το Κρεμλίνο αποφάσισε να χρησιμοποιήσει τη στρατιωτική ισχύ στη Γεωργία¹¹⁴.

Οι Ρωσικές Ένοπλες Δυνάμεις έως τον πόλεμο με τη Γεωργία, το 2008, διατηρούσαν τη δύσκαμπτη και αναποτελεσματική οργάνωση της Σοβιετικής εποχής. Οι περιορισμοί της Μόσχας στον εκσυγχρονισμό των Ενόπλων Δυνάμεων είχε ως αποτέλεσμα η υπεράσπιση του κράτους να εξαρτάται σε ένα μεγάλο βαθμό από τις γερασμένες πυρηνικές της δυνάμεις. Όμως, ενώ η παρουσία ενός ισχυρού πυρηνικού οπλοστασίου αποθάρρυνε τυχόν επίθεση στη Ρωσία δεν μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σε μικρές, τοπικές συγκρούσεις όπως η Γεωργία ή ως εργαλείο προβολής ισχύος. Οι κρίσιμες ελλείψεις και περιορισμοί των Ενόπλων Δυνάμεων, που διαφάνηκαν στη σύγκρουση αυτή,

¹¹² Στο ίδιο, παρ. 92

¹¹³ Στο ίδιο, παρ. 93

¹¹⁴ European Parliament, *Russia's National Security Strategy and Military Doctrine and Their Implications for the EU*, ό.π., σ. 10

παρότρυναν τη Μόσχα να προωθήσει γρήγορα μια ολόκληρη νέα σειρά μεταρρυθμίσεων, γνωστή ως «Νέα Εμφάνιση» (New Look), οι οποίες ήταν ήδη υπό συζήτηση πριν από τη σύγκρουση. Το μεταρρυθμιστικό αυτό πρόγραμμα αποτέλεσε μια ολοκληρωμένη προσπάθεια αλλαγής ώστε οι Ρωσικές Ένοπλες Δυνάμεις να γίνουν πιο σύγχρονες και επαγγελματικές, ικανές να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του 21^{ου} αιώνα. Οι σύγχρονες αυτές Ένοπλες Δυνάμεις χρησιμοποιήθηκαν, το 2014, με επιτυχία στην κρίση της Κριμαίας, αν και η Ρωσική Κυβέρνηση έχει αρνηθεί οποιαδήποτε συμμετοχή Ρωσικών Ενόπλων Δυνάμεων στην κρίση αυτή. Τον Σεπτέμβριο του 2015, η Μόσχα πραγματοποίησε στη Συρία την πρώτη εκστρατευτική επιχείρηση μετά το τέλος της Σοβιετικής εποχής, η οποία οδήγησε στη διατήρηση του καθεστώτος της Συρίας¹¹⁵ και την πρώτη ουσιαστική προβολή στρατιωτικής ισχύος στη μετα-σοβιετική εποχή.

Το φιλόδοξο πρόγραμμα εξοπλισμού της Ρωσίας οδήγησε στην αύξηση των αμυντικών δαπανών. Το Πρόγραμμα Στρατηγικών Εξοπλισμών για τη χρονική περίοδο από το 2011 έως το 2020 είχε προϋπολογισμό 285 δισεκατομμυρίων δολαρίων περίπου. Τα πρώτα 5 χρόνια (2011-2015) είχε δαπανηθεί το 31% του ποσού και το υπόλοιπο αναμενόταν να δαπανηθεί από το 2016 έως το 2020. Για να μπορέσει η Μόσχα να ανταποκριθεί τον αρχικό στόχο για τις δαπάνες του εξοπλιστικού προγράμματος και τη διατήρηση των λειτουργικών δαπανών σε τρέχοντα επίπεδα, οι αμυντικές δαπάνες από το 2016 έως το 2020 θα έπρεπε να αυξηθούν σημαντικά σε σχέση με την περίοδο 2011-2015. Οι δαπάνες της ρωσικής κυβέρνησης για την εθνική άμυνα αυξήθηκαν γενικά την τελευταία δεκαετία και το 2016 οι αμυντικές δαπάνες αποτέλεσαν το ρεκόρ της μετα-σοβιετικής περιόδου. Η αύξηση αυτή υλοποιήθηκε καθόσον το επέτρεπε η αύξηση του ΑΕΠ. Όμως από το 2017 έως το 2019 οι αμυντικές δαπάνες έχουν μειωθεί διότι έχουν μειωθεί και τα έσοδα της Ρωσικής κυβέρνησης λόγω των χαμηλών τιμών του πετρελαίου από το οποίο εξαρτάται η πορεία της Ρωσικής οικονομίας. Επίσης δεν αναμένεται αύξηση των αμυντικών δαπανών στο εγγύς μέλλον εάν δεν βελτιωθεί αισθητά η πορεία της Ρωσικής Οικονομίας¹¹⁶.

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό γνώρισμα του σύγχρονου μεθόδου δράσης των Ρωσικών Ενόπλων Δυνάμεων αποτελεί ο υβριδικός πόλεμος με τον οποίο η Ρωσία

¹¹⁵ DIA, *2017 Russia Military Power Report: Building a Military to Support Great Power Aspirations*, στο <https://www.dia.mil/Portals/27/Documents/News/Military%20Power%20Publications/Russia%20Military%20Power%20Report%202017.pdf?ver=2017-06-28-144235-937>, σ. 12-13

¹¹⁶ DIA, *2017 Russia Military Power Report: Building a Military to Support Great Power Aspirations*, ό.π., σ. 19-21

προσπαθεί να επιτύχει τους εθνικούς της στόχους μέσω ενός συνδυασμού στρατιωτικών και μη στρατιωτικών μέσων αποφεύγοντας την κλιμάκωση με μια ανοικτή άμεση απευθείας σύγκρουση με το αντίπαλο κράτος¹¹⁷. Η μέθοδος αυτή εκδηλώθηκε στην κρίση της Κριμαίας. Χρησιμοποιήθηκαν στρατιωτικά μέσα τα οποία συνδυάστηκαν με κυβερνοεπιθέσεις, πολιτική και οικονομική πίεση καθώς και με εκστρατείες παραπληροφόρησης. Επομένως η εργαλειοθήκη της Ρωσίας για την επίτευξη εξαναγκασμού δεν περιλαμβάνει μόνο το στρατιωτικό τομέα. Στη μέθοδο αυτή δεν υπάρχει σαφής διαχωριστική γραμμή μεταξύ του πολέμου και της ειρήνης (μη πόλεμος). Ο αρχηγός των Ρωσικών Ενόπλων Δυνάμεων στρατηγός Valery Gerasimov χαρακτήρισε αυτή τη μορφή του πολέμου ως τον «νέο τυπικό πόλεμο του εικοστού πρώτου αιώνα» και επισήμανε ότι «ο ρόλος των μη στρατιωτικών μέσων για την επίτευξη πολιτικών και στρατηγικών αντικειμενικών σκοπών έχει αυξηθεί, σε ορισμένες δε περιπτώσεις αυτά τα μέσα, ξεπερνούν σημαντικά, σε αποτελεσματικότητα, τη δύναμη των όπλων» με τη «μεγάλη χρήση πολιτικών, οικονομικών, πληροφοριακών, ανθρωπιστικών και άλλων μη στρατιωτικών μέτρων τα οποία συμπληρώνονται με κεκαλυμμένα (κρυφά) στρατιωτικά μέσα», τα οποία περιλαμβάνουν πληροφοριακές επιχειρήσεις και επιχειρήσεις ειδικών δυνάμεων. Τελικά, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η μη κεκαλυμμένη (φανερή) χρήση στρατιωτικών δυνάμεων εμφανίζεται μόνο στο τελικό στάδιο με τη μορφή ειρηνευτικής δύναμης ή δύναμης διαχείρισης τη κρίσης, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι που έχουν τεθεί¹¹⁸.

Οι Ένοπλες Δυνάμεις της Ρωσίας βρίσκονται σε άνοδο. Απέχουν πολύ από τη λυπηρή κατάσταση στην οποία βρισκόταν όταν ο Πούτιν έγινε πρόεδρος της Ρωσικής Ομοσπονδίας το 2000. Η Μόσχα εξακολουθεί να δίνει προτεραιότητα στον εκσυγχρονισμό τους, θεωρώντας τη στρατιωτική ισχύ κρίσιμη για την επίτευξη παγκόσμιας επιρροής και των βασικών στρατηγικών της στόχων. Διαφέρουν από τις Ένοπλες Δυνάμεις που αντιμετώπισε η Δύση στον Ψυχρό Πόλεμο, καθώς είναι μικρότερες, πιο ευκίνητες και ισορροπημένες ικανές να διεξάγουν ταχέως το πλήρες φάσμα του σύγχρονου πολέμου (πυρηνικού και συμβατικού). Είναι οι Ένοπλες Δυνάμεις οι οποίες παρέχουν στη Ρωσία την δυνατότητα προβολής ισχύος και οι οποίες μπορούν να παρέμβουν σε χώρες στην περιφέρεια της Ρωσίας ή τόσο μακριά όσο η Μέση Ανατολή.

¹¹⁷ Στο ίδιο, σ. 41

¹¹⁸ European Parliament, *Russia's National Security Strategy and Military Doctrine and Their Implications for the EU*, ό.π., σ. 16-17

Οι νέες Ρωσικές Ένοπλες Δυνάμεις αποτελούν ένα εργαλείο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να στηρίξει τις δηλωμένες φιλοδοξίες της Μόσχας να αποτελέσει ηγετική δύναμη σε έναν πολυπολικό κόσμο¹¹⁹.

Οι ΗΠΑ

Γενικά

Οι ΗΠΑ είναι η ηγέτιδα δύναμη στο σύγχρονο διεθνές σύστημα, το οποίο σύμφωνα με κάποιους είναι μονοπολικό με κυρίαρχη χώρα τις ΗΠΑ, σύμφωνα όμως με άλλη θεώρηση είναι πολυπολικό στο οποίο πάλι κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζουν οι ΗΠΑ. Οι ΗΠΑ αναμφισβήτητα κατέχουν την πρωτοκαθεδρία στους δύο σημαντικότερους πυλώνες της ισχύος, την οικονομία και τις Ένοπλες Δυνάμεις.

Οι συνδυασμένες οικονομίες της ΕΕ και των ΗΠΑ αντιπροσωπεύουν περίπου το 50% του παγκόσμιου ΑΕΠ και το ένα τρίτο του παγκόσμιου εμπορίου. Το 2017, η ΕΕ εξακολούθησε να αποτελεί τον μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο των ΗΠΑ - ακολουθούμενη από την Κίνα και από τον Καναδά, εταίρο της χώρας στο πλαίσιο της βορειοαμερικανικής συμφωνίας ελεύθερων συναλλαγών (NAFTA). Επίσης, το 2017, οι ΗΠΑ ήταν ο πρώτος προορισμός των εξαγωγών της Ένωσης και απορρόφησαν το 20% των συνολικών εξαγωγών αγαθών της ΕΕ (συγκριτικά, η Κίνα απορροφά το 10,5%). Οι

¹¹⁹ DIA, *2017 Russia Military Power Report: Building a Military to Support Great Power Aspirations*, ό.π., σ. 13

ΗΠΑ κατείχαν τη δεύτερη θέση μεταξύ των εταίρων της ΕΕ όσον αφορά τις εισαγωγές παρέχοντας το 13,8% των εισαγόμενων αγαθών της ΕΕ. Την πρώτη θέση την κατείχε η Κίνα με το 20,2% του συνόλου των εισαγωγών της ΕΕ¹²⁰.

Διακυβέρνηση Ομπάμα - Στροφή προς την Ασία (Asian Pivot)

Τον Ιανουάριο του 2012, υλοποιήθηκε μια από τις σημαντικότερες πρωτοβουλίες στην εξωτερική πολιτική της διακυβέρνησης του Μπαράκ Ομπάμα. Το Υπουργείο άμυνας των ΗΠΑ παρουσίασε ένα κείμενο σύμφωνα με το οποίο το γεωπολιτικό ενδιαφέρον της χώρας στρεφόταν προς την Ασία και τον Ειρηνικό. Η πολιτική αυτή έγινε γνωστή ως «Στροφή προς την Ασία» (Asian Pivot) ή ως «επανεξισορρόπηση» (rebalance) όπως αναφέρεται επίσημα στο κείμενο και επικράτησε αργότερα.

Σε κάθε περίπτωση αυτή η πολιτική εφαρμόστηκε καθόσον τα οικονομικά συμφέροντα και τα συμφέροντα ασφαλείας των ΗΠΑ Πολιτειών συνδέονται άρρηκτα με τις εξελίξεις στο τόξο που εκτείνεται από τον Δυτικό Ειρηνικό και την Ανατολική Ασία στην περιοχή του Ινδικού Ωκεανού και τη Νότια Ασία δημιουργώντας ένα μίγμα εξελισσόμενων προκλήσεων και ευκαιριών. Συνεπώς υπήρξε η απαίτηση «επανεξισορρόπησης» (rebalance) στην περιοχή της Ασίας - Ειρηνικού, ενώ ο στρατός των ΗΠΑ θα εξακολούθησε να συμβάλλει στην παγκόσμια ασφάλεια. Στο κείμενο επισημαίνεται ότι οι σχέσεις με τους Ασιάτες συμμάχους και τους βασικούς εταίρους των ΗΠΑ είναι καθοριστικής σημασίας για τη μελλοντική σταθερότητα και ανάπτυξη της περιοχής. Τα δίκτυα συνεργασίας, με τους αναδυόμενους εταίρους σε ολόκληρη την περιοχή της Ασίας-Ειρηνικού, θα επεκτεινόταν ώστε να εξασφαλιστούν τα κοινά συμφέροντα¹²¹.

Στο κείμενο, επίσης, αναφέρεται ότι η διατήρηση της ειρήνης, της σταθερότητας, της ελεύθερης ροής του εμπορίου και η επιρροή των ΗΠΑ σε αυτή τη δυναμική περιοχή θα εξαρτηθεί, εν μέρει, από μια ισορροπημένη στρατιωτική παρουσία. Μακροπρόθεσμα, η εμφάνιση της Κίνας ως περιφερειακής δύναμης θα έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει την οικονομία και την ασφάλεια των ΗΠΑ με διάφορους τρόπους. Οι δύο αυτές χώρες έχουν μεγάλο μερίδιο στην ανάπτυξη της ειρήνης και της σταθερότητας στην Ανατολική Ασία αλλά και συμφέρον να οικοδομήσουν μια διμερή συνεργασία. Ωστόσο, η ανάπτυξη της στρατιωτικής ισχύος της Κίνας πρέπει να συνοδεύεται από

¹²⁰ European Parliament, *Fact Sheets on the European Union: Transatlantic relations: USA and Canada*, 2019, στο http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_5.6.1.pdf, σ. 2-3

¹²¹ Department of Defense, *Sustaining US Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense*, 5 Ιανουαρίου 2012, στο http://archive.defense.gov/news/defense_strategic_guidance.pdf, σ. 2

μεγαλύτερη σαφήνεια των στρατηγικών της προθέσεων, προκειμένου να αποφευχθεί η δημιουργία τριβών στην περιοχή. Πλέον των ανωτέρω καθίσταται σαφές ότι οι ΗΠΑ θα συνεχίσουν να πραγματοποιούν τις απαραίτητες επενδύσεις για να εξασφαλίσουν την πρόσβαση στην περιοχή αλλά και τη δυνατότητα να επιχειρούν ελεύθερα σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Σε στενή συνεργασία με το δίκτυο των συμμάχων και των εταίρων τους, θα συνεχίσουν να προωθούν μια, βασισμένη σε κανόνες, διεθνή τάξη που θα διασφαλίζει τη σταθερότητα και θα ενθαρρύνει την ειρηνική άνοδο των νέων δυνάμεων, τον οικονομικό δυναμισμό και την εποικοδομητική αμυντική συνεργασία¹²².

Όσον αφορά την Ευρώπη αναγράφεται ότι είναι ο κύριος εταίρος των ΗΠΑ στην αναζήτηση παγκόσμιας και οικονομικής ασφάλειας και θα παραμείνει έτσι στο άμεσο μέλλον. Οι ΗΠΑ έχουν σταθερά συμφέροντα για την υποστήριξη της ειρήνης και της ευημερίας στην Ευρώπη, καθώς και για την ενίσχυση της δύναμης και της ζωτικότητας του NATO, που είναι κρίσιμη για την ασφάλεια της Ευρώπης και πέραν αυτής. Οι περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες δεν είναι πια καταναλωτές αλλά πάροχοι ασφάλειας. Στο σύγχρονο εξελισσόμενο στρατηγικό περιβάλλον, η στάση των ΗΠΑ ως προς την Ευρώπη πρέπει με τη σειρά της να εξελιχθεί. Παράλληλα οι ΗΠΑ θα διατηρήσουν τις δεσμεύσεις τους για ασφάλεια των κρατών μελών του NATO, όπως αυτές προκύπτουν από το Άρθρο 5 της Συνθήκης της Ουάσιγκτον¹²³.

Είναι ξεκάθαρο ότι ο κύριος, εάν όχι ο μοναδικός, λόγος της «Στροφής προς την Ασία» ήταν η ραγδαία άνοδος της Κίνας, η οποία αποτελούσε και συνεχίζει να αποτελεί τη μεγαλύτερη και σημαντικότερη δυνητική απειλή για τις ΗΠΑ. Όπως αναλύθηκε στο Κεφάλαιο «Γ» υφίσταται το κρίσιμο γεωπολιτικό ερώτημα εάν μια αναμέτρηση ΗΠΑ και Κίνας είναι αναπόφευκτη. Η ερώτηση αυτή διατυπώνεται από τον καθηγητή του Χάρβαρντ Graham Allison ως εξής: «Μπορούν οι ΗΠΑ και η Κίνα να αποφύγουν την παγίδα του Θουκυδίδη;» και αποτελεί τον υπότιτλο στο βιβλίο του «Destined for War» (Καταδικασμένοι σε Πόλεμο). Ο όρος «παγίδα του Θουκυδίδη» αναφέρεται στη γνωστή διαπίστωση του Θουκυδίδη ότι αυτό που έκανε τον Πελοποννησιακό πόλεμο αναπόφευκτο ήταν η άνοδος της ισχύος της Αθήνας και ο φόβος που προκάλεσε στη Σπάρτη¹²⁴.

¹²² Στο ίδιο, σ. 2

¹²³ Department of Defense, *Sustaining US Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense*, ό.π., σ. 2-3

¹²⁴ Χ Παπασωτηρίου Χ. (2018). *Η Αμερικάνικη Πολιτική από τον Φράνκλιν Ρούζβελτ στον Ντόναλντ Τραμπ*. Αθήνα: Ποιότητα, σ. 626

Οι ΗΠΑ, σύμφωνα με τον καθηγητή Χαράλαμπο Παπασωτηρίου, είχαν δύο βασικές επιλογές να αντιμετωπίσουν το ζήτημα της ανερχομένης Κινεζικής ισχύος. Η πρώτη ήταν η ρεαλιστική επιλογή δηλαδή να εξισορροπήσουν την Κινεζική ισχύ είτε με αύξηση της δικής τους ισχύος (εσωτερική εξισορρόπηση) είτε με συμμαχίες και άλλες μορφές εξωτερικής εξισορρόπησης. Σύμφωνα με αυτή την επιλογή ύψιστη προτεραιότητα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στην εποχή μας θα έπρεπε να είναι πολιτικές αποδυνάμωσης της Κίνας και η αναζήτηση συμμάχων ενάντια στην Κίνα. Η δεύτερη ήταν η επιλογή του θεσμικού φιλελευθερισμού, σύμφωνα με την οποία η ανάπτυξη της φιλελεύθερης διεθνούς τάξης με το ολοένα πιο πυκνό θεσμικό πλαίσιο και τις ολοένα πιο πολλαπλές αλληλεξαρτήσεις οδηγεί τα κράτη με βάση πραγματιστικούς υπολογισμούς κόστους - οφέλους να προτιμούν τη διεθνή συνεργασία από τον πόλεμο. Σύμφωνα με αυτή την επιλογή ύψιστη προτεραιότητα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στην εποχή μας θα έπρεπε να είναι η όσο το δυνατόν περισσότερη και βαθύτερη ενσωμάτωση της Κίνας στο θεσμικό πλαίσιο και τις αλληλεξαρτήσεις της φιλελεύθερης διεθνούς τάξης¹²⁵. Ο Ομπάμα το 2012 αποφάσισε να ακολουθήσει τη ρεαλιστική προσέγγιση και εφάρμοσε την πολιτική της «Στροφής προς την Ασία».

Διακυβέρνηση Τραμπ - Εξωτερική Πολιτική των ΗΠΑ

Το 2016 εξελέγη ως Πρόεδρος των ΗΠΑ ο Ντόναλντ Τραμπ, ο μόνος στην αμερικανική ιστορία που δεν είχε προηγουμένως πολιτικό ή στρατιωτικό αξίωμα και ο οποίος είναι ίσως ο πιο αντισυμβατικός πρόεδρος των ΗΠΑ που έχει υπάρξει ποτέ¹²⁶. Η Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας, η οποία αναθεωρήθηκε το Δεκέμβριο του 2017, ξεκινά με τη φράση «αυτή η Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας θέτει πρώτα την Αμερική» (this National Security Strategy puts America first¹²⁷).

Σύμφωνα με τη στρατηγική αυτή, οι αλλαγές στην περιφερειακή ισορροπία ισχύος μπορεί να έχουν παγκόσμιες συνέπειες και να απειλούν τα συμφέροντα των ΗΠΑ. Η Κίνα και η Ρωσία φιλοδοξούν να προβάλλουν ισχύ σε παγκόσμιο επίπεδο, πλην όμως αλληλεπιδρούν περισσότερο με τους γείτονές τους. Όμως, όσο τα καταστρεπτικά όπλα πολλαπλασιάζονται και οι διάφορες περιοχές του πλανήτη διασυνδέονται ολοένα και περισσότερο μεταξύ τους, τόσο οι απειλές περιορίζονται δυσκολότερα.

¹²⁵ Στο ίδιο, σ. 626-627

¹²⁶ Χ Παπασωτηρίου Χ. (2018). *Η Αμερικάνικη Πολιτική από τον Φράνκλιν Ρούζβελτ στον Ντόναλντ Τραμπ*, ό.π., σ. 631

¹²⁷ The White House, *National Security Strategy of the United States of America*, Δεκέμβριος 2017, στο <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>, σ. 1

Επίσης, οι περιφερειακές ισορροπίες ισχύος που στρέφονται εναντίον των ΗΠΑ θα μπορούσαν να συνδυαστούν προκειμένου να απειλήσουν την ασφάλειά της. Οι Ηνωμένες Πολιτείες πρέπει να βάλουν σε τάξη τη θέληση και τις δυνατότητες τους, ώστε να αποτρέψουν ένα τέτοιο ενδεχόμενο στην περιοχή του Ινδικού - Ειρηνικού, στην Ευρώπη και στη Μέση Ανατολή. Η διατήρηση ευνοϊκών ισορροπιών ισχύος απαιτεί ισχυρή δέσμευση και στενή συνεργασία με συμμάχους και εταίρους, διότι οι σύμμαχοι και οι συνεργάτες μεγεθύνουν την ισχύ και επεκτείνουν την επιρροή των ΗΠΑ. Μοιράζονται τα συμφέροντα και την ευθύνη για να αντισταθούν στις αυταρχικές τάσεις, να αμφισβητήσουν τις ριζοσπαστικές ιδεολογίες και να αποτρέψουν την επιθετικότητα¹²⁸.

Η Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας στην ανάλυση των περιοχών ενδιαφέροντος αναφέρεται πρώτα στην περιοχή του Ινδικού - Ειρηνικού, καταδεικνύοντας προφανώς, με αυτό τον τρόπο, το εξαιρετικό ενδιαφέρον των ΗΠΑ για την περιοχή αυτή ακόμα και σε σχέση με την Ευρώπη, στην οποία αναφέρεται αμέσως μετά.

Οι ΗΠΑ θεωρούν ότι ένας γεωπολιτικός ανταγωνισμός μεταξύ ελεύθερων και καταπιεστικών οραμάτων της παγκόσμιας τάξης λαμβάνει χώρα στην περιοχή του Ινδικού - Ειρηνικού. Η περιοχή, η οποία εκτείνεται από τη δυτική ακτή της Ινδίας μέχρι τις δυτικές ακτές των Ηνωμένων Πολιτειών, αντιπροσωπεύει το πιο πυκνοκατοικημένο και οικονομικά ενεργό, με τεράστια μάλιστα δυναμική, τμήμα του κόσμου. Το συμφέρον των ΗΠΑ για μια ελεύθερη και ανοιχτή περιοχή του Ινδικού - Ειρηνικού υπάρχει από τις πρώτες ημέρες ύπαρξης τους κράτους¹²⁹.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες επιδιώκουν τη συνέχιση της συνεργασίας με την Κίνα. Η Κίνα όμως, χρησιμοποιεί οικονομικά κίνητρα και κυρώσεις, επηρεάζει τις επιχειρήσεις και υπαινίσσεται στρατιωτικές απειλές για να πείσει άλλα κράτη να λάβουν σοβαρά υπόψη την πολιτική και την ατζέντα ασφαλείας της. Οι επενδύσεις της Κίνας στις υποδομές και οι εμπορικές στρατηγικές ενισχύουν τις γεωπολιτικές της φιλοδοξίες. Οι προσπάθειές της να δημιουργήσει και να στρατικοποιήσει φυλάκια στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας θέτουν σε κίνδυνο την ελεύθερη ροή του εμπορίου, απειλούν την κυριαρχία άλλων εθνών και υπονομεύουν την περιφερειακή σταθερότητα. Η Κίνα έχει ξεκινήσει μια ταχεία εκστρατεία εκσυγχρονισμού των Ενόπλων Δυνάμεων της, σχεδιασμένη κατά τέτοιο τρόπο ώστε να περιορίσει την πρόσβαση των ΗΠΑ στην περιοχή και να παρέχει στην Κίνα ελευθερία δράσης εκεί. Η Κίνα παρουσιάζει τις φιλοδοξίες

¹²⁸ Στο ίδιο, σ. 45

¹²⁹ The White House, *National Security Strategy of the United States of America*, ό.π., σ. 45-46

της ως αμοιβαία επωφελείς, αλλά η Κινέζικη κυριαρχία διακυβεύει την εθνική κυριαρχία πολλών κρατών στην περιοχή του Ινδικού - Ειρηνικού. Τα κράτη αυτά, σε ολόκληρη την περιοχή, ζητούν τη διαρκή ηγεμονία των ΗΠΑ ως μια συλλογική απάντηση που υποστηρίζει μια περιφερειακή τάξη η οποία σέβεται την εθνική κυριαρχία και την ανεξαρτησία¹³⁰.

Οι δράσεις των ΗΠΑ στην περιοχή του Ινδικού - Ειρηνικού περιλαμβάνουν την ενθάρρυνση της περιφερειακής συνεργασίας για τη διατήρηση ελεύθερων και ανοιχτών θαλάσσιων οδών, τη διαφάνεια στις πρακτικές χρηματοδότησης των υποδομών, το ανεμπόδιο εμπόριο και την ειρηνική επίλυση των διαφορών. Θα συνεχιστούν οι διμερείς εμπορικές συμφωνίες σε δίκαιη και αμοιβαία βάση και θα επιδιωχθεί η ισότιμη και αξιόπιστη πρόσβαση στις αμερικανικές εξαγωγές. Οι ΗΠΑ θα εξακολουθήσουν να συνεργάζονται με τους εταίρους τους ώστε να οικοδομήσουν ένα δίκτυο κρατών που θα υποστηρίζουν τις ελεύθερες αγορές και τα οποία θα προστατεύονται από δυνάμεις που θα υπονόμευαν την εθνική τους κυριαρχία. Επίσης οι ΗΠΑ θα διατηρήσουν μια προωθημένη στρατιωτική παρουσία ικανή να αποτρέψει και, αν χρειαστεί, να νικήσει οποιοδήποτε αντίπαλο. Θα ενισχύσουν τις μακρόχρονες στρατιωτικές τους σχέσεις και θα ενθαρρύνουν την ανάπτυξη ενός ισχυρού αμυντικού δικτύου με τους συμμάχους και τους εταίρους τους. Δεδομένη θεωρείται η διατήρηση των ισχυρών δεσμών με την Ταιβάν σύμφωνα με την πολιτική «Μια Κίνα» (One China), συμπεριλαμβανομένων των δεσμεύσεων στο «Νόμο για τις Σχέσεις με την Ταιβάν» (Taiwan Relations Act) ώστε να παρέχουν στην Ταιβάν της νόμιμες ανάγκες της και να αποτρέπουν τυχόν εξαναγκασμό. Τέλος, δεδομένη είναι η επέκταση της συνεργασίας στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας με την Ινδία (η οποία αποτελεί σημαντικό αμυντικό εταίρο των ΗΠΑ) αλλά και η υποστήριξη των αυξανόμενων σχέσεων της Ινδίας σε όλη την περιοχή¹³¹.

Οι ΗΠΑ θεωρούν ότι είναι ζωτικής σημασίας η ύπαρξη μιας ισχυρής και ελεύθερης Ευρώπης. Οι ΗΠΑ και η Ευρώπη δεσμεύονται από κοινού στις αρχές της δημοκρατίας, της ατομικής ελευθερίας και του κράτους δικαίου. Επισημαίνεται ότι η Δυτική Ευρώπη, μετά από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ξανακτίστηκε με κοινή προσπάθεια και δημιουργήθηκαν θεσμοί που παρήγαγαν σταθερότητα και πλούτο και στις δύο πλευρές του Ατλαντικού. Η Ευρώπη είναι ο σημαντικότερος εμπορικός εταίρος των ΗΠΑ. Αν και η απειλή του σοβιετικού κομμουνισμού έχει εκλείψει, νέες απειλές έχουν αναδυθεί.

¹³⁰ Στο ίδιο, σ. 46

¹³¹ The White House, *National Security Strategy of the United States of America*, ό.π., σ. 47

Η Ρωσία χρησιμοποιεί ανατρεπτικά μέτρα για να αποδυναμώσει την αξιοπιστία της δέσμευσης των ΗΠΑ έναντι της Ευρώπης, να υπονομεύσει τη διατλαντική ενότητα και να αποδυναμώσει τα Ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και τις κυβερνήσεις. Η Ρωσία επιδεικνύει επιθετική στάση ώστε να εκφοβίζει τα γειτονικά της κράτη. Ταυτόχρονα οι εισβολές στη Γεωργία αλλά και στην Ουκρανία απόδειξαν την προθυμία της να παραβιάζει την κυριαρχία των κρατών στην εγγύς της περιοχή. Επίσης τονίζεται ότι η Κίνα κερδίζει στρατηγική θέση στην Ευρώπη, διευρύνοντας τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές της και επενδύοντας σε βασικές βιομηχανίες, σε ευαίσθητες τεχνολογίες και σε υποδομές. Οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι πιο ασφαλείς όταν η Ευρώπη ευημερεί, έχει σταθερότητα και μπορεί να βοηθήσει στην προάσπιση των κοινών συμφερόντων και ιδανικών. Οι ΗΠΑ παραμένουν απόλυτα αφοσιωμένες στους Ευρωπαίους συμμάχους και εταίρους. Η συμμαχία ελεύθερων και κυρίαρχων κρατών του ΝΑΤΟ είναι ένα από τα μεγάλα πλεονεκτήματά των ΗΠΑ έναντι των ανταγωνιστών τους και οι ΗΠΑ παραμένουν αφοσιωμένες στο Άρθρο 5 της Συνθήκης της Ουάσιγκτον. Οι Ευρωπαίοι σύμμαχοι αυξάνουν τη στρατηγική εμβέλεια των ΗΠΑ και παρέχουν προωθημένες βάσεις και δυνατότητες υπερπτήσεων για την διεξαγωγή επιχειρήσεων οπουδήποτε στον κόσμο. Τα Ευρωπαϊκά έθνη συνεισφέρουν χιλιάδες στρατεύματα στο Αφγανιστάν, στο Ιράκ, σε ολόκληρη την Αφρική και τη Μέση Ανατολή¹³².

Οι δράσεις των ΗΠΑ στην Ευρώπη περιλαμβάνουν την εμβάθυνση της συνεργασίας με τους Ευρωπαίους συμμάχους και εταίρους για την αντιμετώπιση των δυνάμεων που απειλούν να υπονομεύσουν τις κοινές αξίες, τα συμφέροντα ασφαλείας και το κοινό όραμα. Οι ΗΠΑ και η Ευρώπη θα συνεργαστούν για την αντιμετώπιση της Ρωσικής επιθετικότητας και των απειλών της Βόρειας Κορέας και του Ιράν. Θα συνεχιστεί η προώθηση των κοινών αρχών και συμφερόντων στα διεθνή φόρα (fora). Ακόμη θα συνεχιστεί η συνεργασία με την ΕΕ και διμερώς με το Ηνωμένο Βασίλειο και άλλα κράτη, για να διασφαλιστούν δίκαιες και αμοιβαίες εμπορικές πρακτικές και να εξαλειφτούν τυχόν εμπόδια στην οικονομική ανάπτυξη¹³³.

Επίσης επισημαίνεται το γεγονός ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες εκπληρώνουν τις αμυντικές τους υποχρεώσεις και αναμένουν από τους Ευρωπαίους Σύμμαχους να πράξουν το ίδιο. Ήτοι να αυξήσουν τις αμυντικές τους δαπάνες στο 2% του ΑΕΠ μέχρι το

¹³² The White House, *National Security Strategy of the United States of America*, ό.π., σ. 47-48

¹³³ Στο ίδιο, σ. 48

2024, με το 20% αυτών των δαπανών να αφορά την αύξηση των στρατιωτικών δυνατοτήτων¹³⁴. Η άποψη αυτή για ενεργό συμμετοχή και αύξηση των αμυντικών δαπανών των Ευρωπαϊκών κρατών μελών του NATO αποτελεί μια πάγια θέση του Τραμπ η οποία επαναλαμβάνεται πολύ συχνά και προς κάθε κατεύθυνση, αφήνοντας μάλιστα αιχμές μέχρις και για αποχώρηση των ΗΠΑ από το NATO. Βέβαια από ότι διαφαίνεται από την Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας των ΗΠΑ αλλά και την εν γέννη στάση των ΗΠΑ ο διατλαντικός δεσμός του NATO αποτελεί μια δέσμευση αμοιβαία επωφελής τόσο για την ίδια όσο και για τα υπόλοιπα κράτη μέλη.

Προκλήσεις Ασφαλείας - Ένοπλες Δυνάμεις των ΗΠΑ

Η Κυβέρνηση Τραμπ, το 2018, αναθεώρησε την Εθνική Στρατηγική Άμυνας (National Defense Strategy) η οποία ήταν διαβαθμισμένη, σε αντίθεση με την προηγούμενη Εθνική Στρατηγική Άμυνας του 2015, θέλοντας ίσως να τονίσει τη βαρύνουσα σημασία που προσδίδει στην επιτυχία της στρατηγικής αυτής. Στη δημοσιότητα δόθηκε μια σύνοψη της Εθνικής Στρατηγικής Άμυνας η οποία αναλύει τα κύρια σημεία και τις αρχές πάνω στις οποίες κινείται η υλοποίηση της.

Η Εθνική Στρατηγική Άμυνας αναγνωρίζει ένα ολοένα και πιο πολύπλοκο παγκόσμιο περιβάλλον ασφάλειας, το οποίο χαρακτηρίζεται από προφανείς προκλήσεις για την ελεύθερη και ανοιχτή διεθνή τάξη και από την επανεμφάνιση ενός μακροπρόθεσμου στρατηγικού ανταγωνισμού μεταξύ των εθνών. Το πολύπλοκο αυτό περιβάλλον ασφαλείας καθορίζεται από τις ραγδαίες τεχνολογικές αλλαγές, τις προκλήσεις των αντιπάλων σε κάθε τομέα λειτουργίας και την επίδραση στην ετοιμότητα των Ενόπλων Δυνάμεων από τη μεγαλύτερη περίοδο ένοπλης σύγκρουσης στην ιστορία των ΗΠΑ. Αυτές οι αλλαγές απαιτούν μια ξεκάθαρη αξιολόγηση των απειλών και την αναγνώριση του μεταβαλλόμενου χαρακτήρα του πολέμου¹³⁵.

Η κεντρική πρόκληση για την ευημερία και ασφάλεια των ΗΠΑ είναι η επανεμφάνιση ενός μακροπρόθεσμου στρατηγικού ανταγωνισμού από την Κίνα και τη Ρωσία οι οποίες είναι, όπως χαρακτηρίζονται και στην Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας, αναθεωρητικές δυνάμεις. Η Κίνα επιδιώκει, μέσω της οικονομικής και στρατιωτικής

¹³⁴ Στο ίδιο, σ. 48

¹³⁵ Department of Defense, *Summary of the 2018 National Defense Strategy of The United States of America: Sharpening the American Military's Competitive Edge*, 19 Ιανουαρίου 2018, στο <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>, σ. 1 & 2

ανόδου της, την περιφερειακή ηγεμονία στην περιοχή του Ινδικού - Ειρηνικού στο εγγύς μέλλον και την εκτόπιση των ΗΠΑ, ώστε να επιτύχει παγκόσμια υπεροχή στο απώτερο μέλλον. Κύριος στόχος της αμυντικής στρατηγικής είναι να θέσει τις στρατιωτικές σχέσεις μεταξύ των χωρών σε μια πορεία διαφάνειας και μη επιθετικότητας. Συγχρόνως, η Ρωσία επιδιώκει να καθορίζει τις εξελίξεις (στον κυβερνητικό, οικονομικό και διπλωματικό τομέα) στα έθνη που βρίσκονται στην περιφέρειά της, να διαλύσει το ΝΑΤΟ και να αλλάξει τις δομές ασφάλειας και τις οικονομικές δομές της Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής προς όφελός της. Η χρήση αναδυόμενων τεχνολογιών για τη δυσφήμιση και την υπονόμηση των δημοκρατικών διαδικασιών στη Γεωργία, στην Κριμαία και στην ανατολική Ουκρανία είναι αρκετά ανησυχητική, αλλά σε συνδυασμό με την επέκταση και τον εκσυγχρονισμό του πυρηνικού της οπλοστασίου, η πρόκληση καθίσταται σαφής¹³⁶.

Οι Ένοπλες Δυνάμεις των Ηνωμένων Πολιτειών, επί δεκαετίες, απολάμβαναν την αδιαμφισβήτητη και κυρίαρχη ανωτερότητα σε όλους τους επιχειρησιακούς τομείς. Οι ΗΠΑ μπορούσαν να αναπτύξουν δυνάμεις, να τις συγκεντρώσουν και να επιχειρήσουν όπου και όπως επιθυμούσαν. Σήμερα σε κάθε τομέα -αέρα, ξηρά, θάλασσα, διάστημα, κυβερνοχώρο- υπάρχει έντονος ανταγωνισμός. Το γεγονός αυτό αποτελεί μια επιπλέον πρόκληση του συγχρόνου περιβάλλοντος ασφάλειας. Επίσης, στην Εθνική Στρατηγική Άμυνας αναγράφεται ότι οι ΗΠΑ βγαίνουν από μια περίοδο στρατηγικής ατροφίας, γνωρίζοντας ότι το ανταγωνιστικό στρατιωτικό τους πλεονέκτημα έχει διαβρωθεί¹³⁷.

Σε αυτό το πλαίσιο οι αμυντικοί αντικειμενικοί σκοποί των Ηνωμένων Πολιτειών περιλαμβάνουν¹³⁸:

- Προστασία της χώρας από επίθεση.
- Διατήρηση των στρατιωτικών πλεονεκτημάτων των Ενόπλων Δυνάμεων, τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και στις βασικές περιφέρειες.
- Αποτροπή των αντιπάλων από επιθετικές ενέργειες εναντίον ζωτικών συμφερόντων.
- Ενεργοποίηση των συναρμοδίων υπηρεσιών για την προώθηση της επιρροής και των συμφερόντων των ΗΠΑ.

¹³⁶ DoD, *Summary of the 2018 National Defense Strategy of The United States of America*, ό.π., σ. 2

¹³⁷ DoD, *Summary of the 2018 National Defense Strategy of The United States of America*, ό.π., σ. 1&3

¹³⁸ Στο ίδιο, σ. 4

- Διατήρηση ευνοϊκών περιφερειακών ισορροπιών ισχύος στην περιοχή του Ινδικού - Ειρηνικού, στην Ευρώπη, στη Μέση Ανατολή και στο Δυτικό Ημισφαίριο.
- Υπεράσπιση των Συμμάχων από στρατιωτική επίθεση, ενίσχυση των εταίρων σε περίπτωση εξαναγκασμού και δίκαιη κατανομή των υποχρεώσεων της κοινής άμυνας.
- Πρόληψη και αποτροπή κρατικών και μη κρατικών δρώντων από την απόκτηση, διάδοση και χρήση όπλων μαζικής καταστροφής.
- Παρεμπόδιση των τρομοκρατών από το να κατευθύνουν ή να υποστηρίζουν εξωτερικές επιχειρήσεις εναντίον των Ηνωμένων Πολιτειών, των συμμάχων και των εταίρων τους.
- Εξασφάλιση ελεύθερης λειτουργίας των κοινών τομέων δράσεις.
- Διαρκής απόδοση ώστε να είναι οικονομικά εφικτή και γρήγορη προκειμένου να συμβαδίζει με την αλλαγή της νοοτροπίας, της κουλτούρας και της διαχείρισης συστημάτων στον τομέα της άμυνας.
- Ίδρυση μιας Καινοτόμου Εθνικής Βάσης Ασφαλείας που να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του 21^{ου} αιώνα και η οποία να υποστηρίζει αποτελεσματικά τις λειτουργίες του Υπουργείου Άμυνας.

Η επιτυχία στο αναδυόμενο περιβάλλον ασφαλείας εξαρτάται από τη καλλιέργεια μια ανταγωνιστικής νοοτροπίας, ώστε οι Ένοπλες Δυνάμεις των ΗΠΑ να σκέφτονται, να δρουν, να συνεργάζονται και να αντιμετωπίζουν τους αντιπάλους με καινοτομία. Η προσπάθεια θα υλοποιηθεί σε τρεις άξονες¹³⁹:

- ✓ Ανοικοδόμηση της στρατιωτικής ετοιμότητας με ταυτόχρονη οικοδόμηση πιο αποτελεσματικών και «θανατηφόρων» Ενόπλων Δυνάμεων.
- ✓ Ενίσχυση των συμμαχιών και προσέλκυση νέων εταίρων.
- ✓ Μεταρρύθμιση των επιχειρηματικών πρακτικών του Υπουργείου Άμυνας για μεγαλύτερη απόδοση και οικονομική ευελιξία.

Βασική επιδίωξη των ΗΠΑ αποτελεί η αύξηση της ικανότητας και της αποτελεσματικότητας των Ενόπλων Δυνάμεων τους. Το μέγεθος των Ενόπλων Δυνάμεων έχει σημασία. Στόχος είναι η δημιουργία Ενόπλων Δυνάμεων που να έχουν αποφασιστικά πλεονεκτήματα και θα μπορούν να ανταποκριθούν σε όλα τα πεδία δράσης μιας ενδεχόμενης σύγκρουσης. Απαιτείται η υλοποίηση στοχευμένων αυξήσεων στο

¹³⁹ DoD, *Summary of the 2018 National Defense Strategy of The United States of America*, ό.π., σ. 5

προσωπικό και στα μέσα ώστε να αποκτηθούν οι απαιτούμενες στρατιωτικές δυνατότητες. Το οικονομικό κόστος των απαιτήσεων έχει προϋπολογιστεί για την περίοδο 2019-2023¹⁴⁰.

Τρομοκρατία

Γενικά

Η τρομοκρατία είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο, το οποίο μαστίζει τις κοινωνίες σε όλο τον κόσμο και το οποίο έχει μια επίμονη, συχνά κυρίαρχη, επίδραση στη ζωή μας. Επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο οι κυβερνήσεις ακούν εξωτερική πολιτική και τον τρόπο που οι επιχειρήσεις πραγματοποιούν τις συναλλαγές τους. Μας εξαναγκάζει να σπαταλούμε τεράστιες ποσότητες χρόνου και χρήματος για την προστασία δημοσίων προσώπων, ζωτικών εγκαταστάσεων, πολιτών και κυβερνητικών συστημάτων. Επηρεάζει τον τρόπο που ταξιδεύουμε και την επιλογή των τοποθεσιών που θα ταξιδέψουμε. Επίσης επιδρά σε πολλές δραστηριότητες της καθημερινότητάς μας. Είναι μια πράξη που αποτελείται από τέσσερα τουλάχιστον κρίσιμα στοιχεία: α) είναι μια πράξη βίας,

¹⁴⁰ Στο ίδιο, σ. 6

β) έχει πολιτικό κίνητρο ή σκοπό, γ) διαπράττεται εναντίον αμάχων πολιτών, δ) σχεδιάζεται να πραγματοποιηθεί μπροστά σε ένα ακροατήριο με σκοπό να του προκαλέσει φόβο και τρόμο¹⁴¹.

Η Cynthia Combs κατηγοριοποιεί τη σύγχρονη μορφή τρομοκρατίας σε έξι γενικές κατηγορίες¹⁴²:

➤ Η «μαζική τρομοκρατία» (mass terror): είναι η τρομοκρατία που ασκείται από ένα κράτος, σε ορισμένες περιπτώσεις με θεσμοθετημένο τρόπο, εναντίον ενός οργανωμένου ή μη τμήματος του πληθυσμού το οποίο αντιτίθεται στο υφιστάμενο καθεστώς.

➤ Η «δυναστική δολοφονία» (dynastic assassination): είναι η επίθεση εναντίον του αρχηγού ενός κράτους ή μιας κυβερνώσας ελίτ.

➤ Η «τυχαία τρομοκρατία» (random terror): περιλαμβάνει την τοποθέτηση εκρηκτικών σε μέρη συναθροίσεως (όπως ταχυδρομεία, σταθμοί μετρό, καφετέριες) με σκοπό τη δολοφονία όποιου τυγχάνει να βρίσκεται εκεί.

➤ Η «εστιασμένη τυχαία τρομοκρατία» (focused random terror): περιλαμβάνει την τοποθέτηση εκρηκτικών σε μέρη όπου είναι πιθανό να συγκεντρωθούν σημαντικές προσωπικότητες.

➤ Η «τρομοκρατία με τακτική» (tactical terror): κατευθύνεται αποκλειστικά εναντίον της κυβέρνησης ως μέρος ενός «ευρύτερου επαναστατικού στρατηγικού σχεδίου».

➤ Η «τρομοκρατία του μοναχικού λύκου» (lone wolf terror): περιλαμβάνει κάποιον που διαπράττει βίαιες πράξεις για να υποστηρίξει μια ομάδα, ένα κίνημα ή μια ιδεολογία, αλλά το κάνει μόνος του, έξω από οποιαδήποτε δομή διοίκησης και χωρίς βοήθεια από οποιαδήποτε ομάδα.

Η σύγχρονη τρομοκρατία είναι ένα πολυεθνικό πρόβλημα, το οποίο δεν περιορίζεται στα σύνορα ή στη δικαιοδοσία ενός μόνο κράτους. Καθώς τα κράτη καθίστανται πλέον ανήμπορα να υποστηρίξουν φανερά ή να ελέγξουν την τρομοκρατία και ολοένα και περισσότερα «προβληματικά» κράτη αποτελούν ασφαλή καταφύγια των τρομοκρατικών ομάδων, η σύγχρονη τρομοκρατία έχει εξελιχθεί σε μια «διεθνή επιχείρηση» η οποία διεξάγει και χρηματοδοτεί την επιχείρηση του τρόμου¹⁴³.

¹⁴¹ Combs C. (2018). *Terrorism in the Twenty-First Century*. New York: Routledge, σ. 4 & 17

¹⁴² Στο ίδιο, σ. 14-15

¹⁴³ Combs C., ό.π., σ. 125

Η Τρομοκρατία στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Οι τρομοκρατικές επιθέσεις μεγάλης κλίμακας που συγκλόνισαν την Ευρώπη το τελευταίο χρονικό διάστημα πραγματοποιήθηκαν από τζιχαντιστές. Τα τελευταία χρόνια αυξήθηκε η συχνότητα των τζιχαντιστικών επιθέσεων, αλλά μειώθηκε η πολυπλοκότητα της προετοιμασίας και της εκτέλεσης τους. Ωστόσο, οι επιθέσεις Τζιχάντ προκαλούν περισσότερους θανάτους και θύματα από άλλες τρομοκρατικές επιθέσεις. Οι πρόσφατες επιθέσεις από τζιχαντιστές τρομοκράτες ακολούθησαν τρία μοτίβα: αδιάκριτες δολοφονίες (Λονδίνο, Μάρτιος και Ιούνιος του 2017 και Βαρκελώνη, Αύγουστος 2017), επιθέσεις στα σύμβολα του δυτικού τρόπου ζωής (Μάντσεστερ, Μάιος 2017) και επιθέσεις στα σύμβολα της εξουσίας (Παρίσι, Φεβρουάριος, Ιούνιος και Αύγουστος 2017). Μεγάλη είναι η πιθανότητα τυχόν νέες τρομοκρατικές επιθέσεις στο μέλλον να ακολουθήσουν ένα από αυτά μοτίβα ή συνδυασμό τους. Εν προκειμένω, οι επιθέσεις αυτές αποδεικνύουν την προτίμηση των τζιχαντιστών σε επιθέσεις εναντίον ανθρώπων έναντι άλλων στόχων οι οποίοι προκαλούν λιγότερη συναισθηματική αντίδραση στο ευρύ κοινό. Οι τζιχαντιστικές επιθέσεις διαπράττονται κυρίως από εγχώριους τρομοκράτες, οι οποίοι έχουν ριζοσπαστικοποιηθεί στη χώρα διαμονής τους χωρίς να έχουν ταξιδέψει για να συμμετάσχουν σε τρομοκρατικές οργανώσεις στο εξωτερικό. Οι τρομοκράτες αυτοί έχουν γεννηθεί ή έχουν ζήσει στην ΕΕ το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους, μπορεί να είναι γνωστοί στην αστυνομία αλλά όχι για τρομοκρατικές δραστηριότητες και συχνά δεν έχουν άμεση σύνδεση με τις διάφορες τζιχαντιστικές οργανώσεις¹⁴⁴.

Η συχνά στοιχειώδης και κατακερματισμένη γνώση του Ισλάμ από (επίδοξους) τζιχαντιστές, τους κάνει ευάλωτους με αποτέλεσμα τη χειραγώγησή τους από εκείνους που επιλεκτικά χρησιμοποιούν θρησκευτικά κείμενα για να υποστηρίξουν και να προωθήσουν τη βίαιη ισλαμική ιδεολογία. Το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αποτελούν τα κύρια όργανα προσηλυτισμού των κατοίκων της ΕΕ ώστε να επιτευχθεί αφενός μεν η στρατολόγηση και η ριζοσπαστικοποίηση τους αφετέρου δε η συγέντρωση οικονομικών κεφαλαίων. Η υποβάθμιση των οργανωτικών δομών του ISIS έχει μειώσει την ελκυστικότητα της οργάνωσης. Ωστόσο, αυτό δεν έχει μειώσει την απειλή της τρομοκρατίας από τζιχαντιστές καθώς τα δυσαρεστημένα μέλη και οι υποστηρικτές του - συμπεριλαμβανομένων εκείνων που διαμένουν στα κράτη μέλη της ΕΕ

¹⁴⁴ EUROPOL, *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2018*, 20 Ιουνίου 2018, στο <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2018-tesat-2018>, σ. 5

- είναι πιθανό να συνεχίζουν να είναι προσκολλημένοι στη συγκεκριμένη ιδεολογία και τελικά να συνεχίσουν τη δράση τους με άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις όπως η Αλ Κάιντα. Η Αλ Κάιντα εξακολουθεί να είναι ισχυρή και ενθαρρύνει τις τρομοκρατικές επιθέσεις στην ΕΕ. Η διενέργεια τρομοκρατικών επιθέσεων στην ΕΕ, οι οποίες διατάσσονται ή καθοδηγούνται από την Αλ Κάιντα ή άλλες τζιχαντιστικές οργανώσεις, παραμένει μια ρεαλιστική πιθανότητα¹⁴⁵.

Ο αριθμός των ευρωπαϊών ξένων τρομοκρατών που ταξιδεύουν ή προσπαθούν να ταξιδέψουν σε ζώνες συγκρούσεων είναι πλέον πολύ μικρός. Οι τζιχαντιστικές οργανώσεις έχουν μετατοπίσει πλέον τη δράση τους εντός της ΕΕ. Επιπροσθέτως ο αριθμός των μεμονωμένων τρομοκρατών που επιστρέφουν στην ΕΕ παραμένει επίσης πολύ χαμηλός. Εκατοντάδες ευρωπαίοι πολίτες – συμπεριλαμβανομένων γυναικών και ανηλίκων, κυρίως πολύ μικρής ηλικίας – κρατούνται στο Ιράκ και στη Συρία. Ενώ οι ανήλικοι είναι κατά κύριο λόγο θύματα, υπάρχουν ανησυχίες μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ ότι έχουν υποστεί κατήχηση και εκπαίδευση σε περιοχές που βρισκόταν υπό τον έλεγχο του ισλαμικού χαλιφάτου και ενδέχεται να αποτελέσουν πιθανή μελλοντική απειλή¹⁴⁶.

Συμπεράσματα

Το σύγχρονο παγκόσμιο περιβάλλον ασφάλειας είναι πολύπλοκο και ασταθές. Χαρακτηρίζεται από την επανεμφάνιση ενός στρατηγικού ανταγωνισμού μεταξύ των εθνών και από αυξανόμενες προκλήσεις ασφαλείας για την ανθρωπότητα ολόκληρη αλλά και για την ευαίσθητη γεωγραφική περιοχή της ΕΕ ειδικότερα.

Η ραγδαία άνοδος της Κίνας την καθιστά έναν από τους πρωταγωνιστές του διεθνούς συστήματος. Το σχέδιο OBOR έθεσε νέα δεδομένα στις σχέσεις της Κίνας με την ΕΕ αλλά και με κάθε ένα κράτος μέλος της ΕΕ ξεχωριστά. Το μεγαλεπήβολο αυτό σχέδιο της Κίνας με το οποίο προσπαθεί να εδραιώσει την οικονομική της κυριαρχία, αφορά το σύνολο της εξωτερικής της πολιτικής και υποδηλώνει την πρόθεση της Κίνας να διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στο παγκόσμιο γίγνεσθαι. Η πρόθεση της αυτή καθίσταται σαφής, μεταξύ άλλων, με τον εκσυγχρονισμό και την επιτάχυνση του ρυθμού

¹⁴⁵ Στο ίδιο, σ. 6-7

¹⁴⁶ EUROPOL, *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2019*, 27 Ιουνίου 2019, στο <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/terrorism-situation-and-trend-report-2019-te-sat>, σ. 7

ανάπτυξης των Ενόπλων της Δυνάμεων, ώστε να γίνουν ανταγωνιστικές με τις Ένοπλες Δυνάμεις άλλων μεγάλων δυνάμεων συμπεριλαμβανομένων και των ΗΠΑ. Οι γεωπολιτικές της φιλοδοξίες έχουν εδραιωθεί και αυξηθεί καθώς αυξάνεται η ισχύ της. Η Κίνα αποτελεί τη μεγαλύτερη ίσως δυνητική απειλή για την ανατροπή της υπάρχουσας ισορροπίας του διεθνούς συστήματος.

Η Ρωσία προσπαθεί να ανασυγκροτήσει τις δυνάμεις της και να καταστεί η υπερδύναμη του παρελθόντος. Θεωρεί ότι είναι μεγάλη δύναμη, μια από τις ηγέτιδες δυνάμεις στο παγκόσμιο πολυπολικό σύστημα. Διεκδικεί διαρκώς ρόλο σε όλα τα σημαντικά διεθνή στρατηγικά ζητήματα και δεν δέχεται τον περιορισμό της εξουσίας της σε περιφερειακά θέματα. Αντιτίθεται στην πολιτική διεύρυνσης του NATO και της ΕΕ, την οποία θεωρεί υπεύθυνη για τα συστημικά προβλήματα που έχουν συσσωρευτεί στην Ευρω-Ατλαντική περιοχή. Οι σχέσεις της Ρωσίας με το Δυτικό κόσμο επιδεινώνονται σε τέτοιο βαθμό που κάποιοι αναλυτές εκτιμούν ότι έχουμε εισέλθει σε μια νέα περίοδο Ψυχρού Πολέμου. Η Ρωσία εξακολουθεί να θεωρεί σημαντική την εταιρική σχέση με την ΕΕ, τόσο στον εμπορικό και οικονομικό τομέα όσο και στον τομέα άσκησης εξωτερικής πολιτικής. Οι Ένοπλες Δυνάμεις της Ρωσίας εκσυγχρονίζονται και βρίσκονται σε άνοδο, προβάλλοντας τη στρατιωτική της ισχύ ως μέσο επίτευξης παγκόσμιας επιρροής και των βασικών στρατηγικών της στόχων.

Οι ΗΠΑ εξακολουθούν να είναι η ηγέτιδα δύναμη στο αναδυόμενο παγκόσμιο σύγχρονο διεθνές σύστημα, διατηρώντας την πρωτοκαθεδρία στους δύο σημαντικότερους πυλώνες της ισχύος, την οικονομία και τις Ένοπλες Δυνάμεις. Θεωρούν την Κίνα και τη Ρωσία αναθεωρητικές δυνάμεις οι οποίες προσπαθούν να ανατρέψουν την υφιστάμενη ισορροπία ισχύος σε περιφερειακό και μακροπρόθεσμα σε παγκόσμιο επίπεδο. Το κέντρο βάρους της πολιτικής των ΗΠΑ έχει μετατοπισθεί, από το 2012, από τον Ατλαντικό προς τον Ειρηνικό. Κύρια αιτία αποτελεί η αύξηση της ισχύος της Κίνας η οποία αποτελεί τη σημαντικότερη δυνητική απειλή για τις ΗΠΑ. Η Ουκρανική κρίση και η εν γένει επιθετική στάση της Ρωσίας έστρεψε την προσοχή των ΗΠΑ ξανά στη Ρωσία και στην Ευρώπη. Οι ΗΠΑ θεωρούν πρωταρχικής σημασίας την ύπαρξη μιας ισχυρής και ελεύθερης Ευρώπης. Οι ΗΠΑ επιθυμούν τη συνεργασία με την Ευρώπη για την αντιμετώπιση της Ρωσικής επιθετικότητας και τη διαφύλαξη της παγκόσμιας σταθερότητας. Οι ΗΠΑ παραμένουν προσηλωμένες στο NATO, ζητούν όμως αύξηση των αμυντικών δαπανών των Ευρωπαϊκών κρατών μελών της Συμμαχίας.

Η τρομοκρατία είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο. Η ΕΕ, τα τελευταία χρόνια, έχει βιώσει έντονα την βίαια δράση της τρομοκρατίας. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις μεγάλης κλίμακας που συγκλόνισαν την ΕΕ, το τελευταίο χρονικό διάστημα, πραγματοποιήθηκαν από τζιχαντιστές. Οι τζιχαντιστικές είναι κατά βάση κάτοικοι της Ευρώπης που έχουν προσηλυτισθεί και στρατολογηθεί κυρίως μέσω του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Τα όρια μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας είναι πλέον ασαφή και η εσωτερική ασφάλεια είναι εξαρτάται άμεσα από την ασφάλεια στην περιφέρεια της ΕΕ. Τα μέλη του ISIS που έχουν επιστρέψει στην Ευρώπη αποτελούν δυνητικούς δράστες τρομοκρατικών επιθέσεων καθοδηγούμενων από την Αλ Κάιντα ή από άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις.

Η ΕΕ, τριάντα περίπου χρόνια μετά τη Συνθήκη του Μάαστριχτ δεν έχει προχωρήσει προς μια στρατιωτική ολοκλήρωση ώστε να καταστεί ένας διεθνής πάροχος ασφαλείας. Έχει την τάση να γνωστοποιεί, κυρίως, τις θέσεις της πάνω σε θέματα ασφαλείας παρά να προβαίνει σε λήψη δράσεων και πρωτοβουλιών. Αυτό οφείλεται στην έλλειψη της πολιτικής βούλησης των κρατών μελών και την συντηρητική τους διάθεση, που δεν συναινούν στην στρατιωτική αυτονόμηση της Ένωσης, αλλά και στην απροθυμία τους να προχωρήσουν στην παραχώρηση κυριαρχικών τους δικαιωμάτων διατηρώντας τον χαρακτήρα της ΚΠΑΑ διακυβερνητικό και όχι φεντεραλιστικό. Η πορεία προς την ολοκλήρωση στο πεδίο της άμυνας και ασφάλειας είναι σήμερα το ζητούμενο προκειμένου η Ένωση να εδραιωθεί σε ισχυρότερες βάσεις τόσο στο διεθνές όσο και στο εσωτερικό πεδίο. Η πολιτική και η αμυντική ολοκλήρωση συνιστά το πλέον δύσκολο πεδίο καθόσον άπτεται ζητημάτων που αγγίζουν τον πυρήνα της εθνικής υπόστασης και κυριαρχίας των κρατών μελών.

Η ΕΕ δεν έχει τις δυνατότητες να αναλάβει στρατιωτική επιχείρηση μεγάλης κλίμακας ανάλογης των δυνατοτήτων του ΝΑΤΟ ή των ΗΠΑ. Οι δυνατότητές της υπολείπονται σημαντικά, ενώ η δεδομένη εξάρτηση από τα μέσα και τις δομές του ΝΑΤΟ, δεν διαφαίνεται ότι θα ξεπεραστούν ουσιαστικά στο ορατό μέλλον. Η Ευρώπη πρέπει να πατήσει στέρεα στα πόδια της, να εκλείψει η διαμάχη μεταξύ ατλαντιστών και ευρωπαϊστών και να καταστεί πεποίθηση των κυβερνήσεων και των λαών των κρατών μελών της ότι η κοινή ασφάλεια συνεπάγεται την ασφάλεια και του κάθε κράτους μέλους ξεχωριστά.

Η ΚΠΑΑ θα πρέπει να αποτελέσει τον κύριο παράγοντα ισχύος ώστε να μπορέσει η ΕΕ να αντιμετωπίσει τις σύγχρονες προκλήσεις και να καταστεί εφικτή η διαφύλαξη και προώθηση των ζωτικών της συμφερόντων, όπως αυτά προσδιορίζονται

στην Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ. Αυτό συνεπάγεται ολοκλήρωση της κοινής αμυντικής πολιτικής και ετοιμότητα για ανάληψη δράσης ιδίως σε περιπτώσεις που το ΝΑΤΟ ή οι ΗΠΑ θα αδυνατούν ή δεν θα επιθυμούν να δράσουν.

Η πολυπλοκότητα και η αστάθεια του συγχρόνου περιβάλλοντος ασφάλειας καθιστούν τον κόσμο πιο επικίνδυνο και ασταθή¹⁴⁷. Η ΕΕ οφείλει να αντιμετωπίσει τις απειλές και τις προκλήσεις που αναδύονται από αυτό το περιβάλλον ασφάλειας μέσω μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης η οποία περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα πολιτικών και στρατιωτικών εργαλείων. Συνεπώς η διάχυση εξουσιών από τα κράτη προς τα υπερεθνικά όργανα της ΕΕ μέσω της ΚΠΑΑ και των καθηκόντων Πέτερσμπουργκ, με σκοπό τον συντονισμό της κοινής προσπάθειας, όχι μόνο δεν απειλεί την κυριαρχική υπόσταση των κρατών μελών αλλά αποτελεί τον καλύτερο τρόπο για την προστασία των συμφερόντων τους.

Η έλλειψη μιας Ευρωπαϊκής στρατιωτικής δύναμης, ενός μόνιμου στρατιωτικού αρχηγείου επιχειρήσεων της ΚΠΑΑ αλλά και μιας Λευκής Βίβλου για την Ευρωπαϊκή Άμυνα είναι εμφανής για την υποστήριξη των κοινών συμφερόντων και αντιμετώπιση των απαιτήσεων όπως αυτές καθορίζονται στην Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ και έχουν διαμορφωθεί από το νέο περιβάλλον ασφάλειας στο οποίο η ΕΕ καλείται να αποκτήσει τη στρατηγική της αυτονομία, ιδίως μετά τη ραγδαία άνοδο της Κίνας, την προσπάθεια από τη Ρωσία να ανασυγκροτήσει τις δυνάμεις της και να καταστεί η υπερδύναμη του παρελθόντος, τη στροφή του ενδιαφέροντος των ΗΠΑ κυρίως προς την Ασία και τον Ειρηνικό και τη δράση της τρομοκρατίας η οποία έχει φτάσει στην καρδιά¹⁴⁸ των πόλεων της ΕΕ.

Η επίτευξη της στρατηγικής αυτονομίας απαιτεί συντονισμένη ανάπτυξη και βελτίωση των στρατιωτικών δυνατοτήτων των κρατών μελών της ΕΕ. Επίσης, εάν η ΕΕ επιθυμεί να είναι ανταγωνιστική σε παγκόσμιο επίπεδο θα πρέπει να επενδύσει στην ανάπτυξη της αμυντικής βιομηχανίας, καθόσον το νέο πολύπλοκο περιβάλλον ασφαλείας καθορίζεται από ραγδαίες τεχνολογικές αλλαγές. Η αμυντική βιομηχανία με τη σειρά της θα πρέπει να στηριχθεί στην έρευνα και την καινοτομία για την απόκτηση και ενσωμάτωση των καλύτερων τεχνολογιών. Σημαντικό ρόλο θα διαδραματίσουν ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας και η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία η οποία αν και βρίσκεται ακόμη στα πρώτα στάδια της λειτουργίας της, παρουσιάζει μεγάλη δυναμική.

¹⁴⁷ Κοπά Μ., ό.π., σ. 272

¹⁴⁸ Κοπά Μ., ό.π., σ. 20

Το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από την Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας του 2003 μέχρι την παρουσίαση της Παγκόσμιας Στρατηγικής της ΕΕ, το 2016, είναι πολύ μεγάλο και σίγουρα στο μεσοδιάστημα υπήρχε έλλειμα επικαιροποιημένης στρατηγικής ώστε να μπορεί η ΕΕ να κατευθύνει τη δράση της ΚΠΑΑ σύμφωνα με τις εξελίξεις του περιβάλλοντος ασφαλείας. Αυτό δεν πρέπει να επαναληφθεί και κρίνεται σκόπιμο η στρατηγική της ΕΕ να αναθεωρείται ή να επικαιροποιείται κατά τακτά χρονικά διαστήματα ώστε να συμβαδίζει με τις αλλαγές που συντελούνται στο σύγχρονο συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον ασφαλείας.

Η ΕΕ σύμφωνα με τη Συνθήκης της Λισαβόνας, στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ, αναλαμβάνει μόνο αποστολές με βάση τα καθήκοντα Πέτερσπεργκ οι οποίες αποσκοπούν στην πρόληψη συγκρούσεων και στη διαχείριση κρίσεων. Οι αποστολές αυτές καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος των επιχειρήσεων και δραστηριοτήτων ειρήνης και ασφαλείας του ΟΗΕ πλην όμως δεν περιλαμβάνουν επιχειρήσεις επιβολής της ειρήνης (peace enforcement) οι οποίες εκτιμάται ότι είναι αναγκαίες για να καλυφθούν οι απαιτήσεις του νέου και σύνθετου περιβάλλοντος ασφαλείας

Οι Μάχιμες Μονάδες παρά την, έως τώρα, εν γένει αδυναμία ανάπτυξής τους μπορούν να αποτελέσουν χρήσιμα και αποφασιστικά εργαλεία των επιχειρήσεων της ΚΠΑΑ, εφόσον βέβαια υπερκεραστεί το εμπόδιο της έλλειψης πολιτικής βούλησης για τη χρησιμοποίησή τους.

Προτάσεις

Με βάση τα παραπάνω συμπεράσματα προτείνονται τα κάτωθι:

➤ Η διαδικασία υλοποίησης από την Ε.Ε., μιας περιφερειακής και παγκόσμιας διαχείρισης ασφαλείας, απαιτεί ένα πλαίσιο συνεχούς ενίσχυσης των ευρωπαϊκών θεσμών, αλλά και ενίσχυσης των επιχειρησιακών και θεσμικών οργάνων μεταξύ τους¹⁴⁹. Απαιτείται η δημιουργία ενός ισχυρού συστήματος ασφαλείας σε συνεργασία με το ΝΑΤΟ στο οποίο η ΕΕ δεν θα παρακολουθεί απλά τις εξελίξεις, αλλά υπό τη βάση πολυμερούς συνεργασίας και όχι ανταγωνισμού θα είναι σε θέση να αντιμετωπίσει ζητήματα διεθνών προκλήσεων και ασφαλείας ακόμα και υψηλής έντασης, αναπτύσσοντας πρωτοβουλίες παρέμβασης που να επιτρέπουν την καλύτερη ολοκλήρωση

¹⁴⁹ Μαραβέγιας Ν. & Τσινισιζέλης Μ., (2007). *Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση: Οργάνωση και Πολίτικες - 50 Χρόνια*. Αθήνα: Θεμέλιο, σ. 400-401

των Ενόπλων Δυνάμεων¹⁵⁰. Ενδεχομένως, μία περισσότερο ενοποιητική και υπερεθνική διάθεση και όχι τόσο διακυβερνητική από μέρους των κρατών μελών, να παράγει αποτελέσματα τα οποία θα ενδυναμώσουν ακόμη περισσότερο την Ένωση τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό επίπεδο, καθιστώντας την μια αληθινά ολοκληρωμένη πολιτική δύναμη και ουσιαστικό παίχτη στην παγκόσμια σκηνή.

➤ Η ΕΕ πρέπει υλοποιήσει, επιτέλους, την κοινή άμυνα, θα πρέπει να καταστεί ένας αξιόπιστος διεθνής δρών όχι μόνο στον οικονομικό τομέα αλλά και στο τομέα της στρατιωτικής ολοκλήρωσης. Μόνο έτσι θα κατορθώσει να αποκτήσει τη στρατηγική της αυτονομία και να ορθώσει το ανάστημά της στη διεθνή σκηνή ώστε να αντιμετωπίσει τις απειλές και τις προκλήσεις που αναδύονται στο ασταθές σύγχρονο περιβάλλον ασφάλειας. Η ανάγκη δημιουργίας κοινής στρατιωτικής αμυντικής πολιτικής αλλά και μιας κοινής Ευρωπαϊκής στρατιωτικής δύναμης είναι πλέον έκδηλη, όπως υ άλλωστε η ΥΕ/ΑΕ Federica Mogherini στην Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ λέγοντας ότι «Για την Ευρώπη, η ήπια και η σκληρή ισχύς συμβαδίζουν» (*For Europe, soft and hard power go hand in hand*).

➤ Δημιουργία ενός μόνιμου στρατιωτικού στρατηγείου επιχειρήσεων της ΚΠΑΑ, τόσο σε στρατηγικό όσο και σε επιχειρησιακό επίπεδο, το οποίο θα βελτιώσει τη λειτουργία και τη συνοχή των επιχειρήσεων της ΚΠΑΑ καθώς δεν θα χρειάζεται για κάθε επιχείρηση να δημιουργείται ξεχωριστή δομή διοίκησης. Η ΚΠΑΑ δεν μπορεί να παραμένει στάσιμη αλλά οφείλει να εξελίσσεται και να προσαρμόζεται. Σε αυτό το πλαίσιο απαιτείται η έκδοση μια Λευκής Βίβλου για την ΚΠΑΑ ή μιας Στρατηγικής Άμυνας και Ασφάλειας¹⁵¹. Επίσης πρέπει να γίνει κοινή πεποίθηση όλων των κρατών μελών ότι δεν νοείται κοινή στρατιωτική αμυντική πολιτική χωρίς τη θεσμοθέτηση Συμβουλίου Υπουργών Άμυνας.

➤ Η στρατηγική της ΕΕ πρέπει να επικαιροποιείται ή να αναθεωρείται τουλάχιστον σε χρονικό ορίζοντα 2 έως 3 ετών ή 5 έως 7 ετών, αντίστοιχα. Η ΕΕ δεν μπορεί να ακολουθεί τις εξελίξεις του διεθνούς περιβάλλοντος ασφαλείας αλλά απαιτείται να συμβαδίζει και γιατί όχι να προηγείται των εξελίξεων αυτών ώστε να καταστεί πρωταγωνιστής στο διεθνές σύστημα και να κατευθύνει τη δράση της ΚΠΑΑ σύμφωνα με τις εξελίξεις του συνεχώς μεταβαλλόμενου περιβάλλοντος ασφαλείας.

¹⁵⁰ Μακρόν Ε., *Ομιλία στη Σορβόννη με θέμα «Πρωτοβουλία για την Ευρώπη: Μια Κυρίαρχη, Ενωμένη και Δημοκρατική Ευρώπη»*, 26 Σεπτεμβρίου 2017, στο <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/european-union/events/article/president-macron-s-initiative-for-europe-a-sovereign-united-democratic-europe>

¹⁵¹ Κοπά Μ., ό.π., σ. 306

- Αναθεώρηση των αποστολών της ΚΠΑΑ (καθηκόντων Πέτερσπεργκ), ώστε να προσαρμοσθούν στις απαιτήσεις του σύγχρονου επικίνδυνου πολύπλοκου και ασταθούς περιβάλλοντος ασφαλείας και να συμπεριληφθούν επιχειρήσεις επιβολής ειρήνης.
- Ανάλυση πρωτοβουλιών, από την ελληνική πλευρά, ώστε να υπερκεραστούν οι επιφυλάξεις των κρατών μελών και να καταστεί εφικτή η ανάπτυξη και χρησιμοποίηση των Μάχιμων Μονάδων σε μελλοντικές αποστολές ΚΠΑΑ.

Πηγές - Βιβλιογραφία

Διαδίκτυο

- European Parliament Think Tank, *One Belt, One Road (OBOR): China's Regional Integration Initiative*, 07 Ιουλίου 2016, στο [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI\(2016\)586608](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI(2016)586608) (πρόσβαση στις 20/9/2019).
- European Union External Action, *EU Battlegroups*, 09 Οκτωβρίου 2017, στο https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/33557/eu-battlegroups_en (πρόσβαση στις 20/9/2019).
- European Union External Action, *Shaping of a Common Security and Defence Policy*, 08 Ιουλίου 2016, στο https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy_en (πρόσβαση στις 20/9/2019).

- European Union External Action, *Military and civilian missions and operations*, 03 Μαΐου 2016, στο https://eeas.europa.eu/topics/military-and-civilian-missions-and-operations/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en (πρόσβαση στις 20/10/2019).
- European Parliament, *Cologne European Council 3 - 4 June 1999 Conclusions of The Presidency*, στο http://www.europarl.europa.eu/summits/kol12_en.htm# (πρόσβαση στις 30/9/2019).
- Global Firepower, *Defense Spending by Country*, στο <https://www.globalfirepower.com/defense-spending-budget.asp> (πρόσβαση στις 29/9/2019).
- International Monetary Fund, *Real GDP Growth; Annual Percent Change*, στο https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPCH@WEO/OEMDC/ADVEC/WEO_WORLD/CHN (πρόσβαση στις 15/10/2019).
- Mekong Eye, *Beware Of China's One Belt, One Road*, 21 Οκτωβρίου 2017, στο <https://www.mekongeye.com/2017/10/21/beware-of-chinas-one-belt-one-road/> (πρόσβαση στις 30/10/2019).
- The Economist Intelligence Unit, *Prospects and Challenges on China's «One Belt, One Road»: A Risk Assessment Report*, στο https://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=OneBeltOneRoad (πρόσβαση στις 27/10/2019).
- The Guardian, *What is China's Belt and Road Initiative?*, στο <https://www.theguardian.com/cities/ng-interactive/2018/jul/30/what-china-belt-road-initiative-silk-road-explainer> (πρόσβαση στις 25/10/2019).
- The World Bank, *World Development Indicators*, στο <https://data-bank.worldbank.org/data/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG/1ff4a498/Popular-Indicators> (πρόσβαση στις 30/9/2019).
- Virtual Centre for Knowledge about Europe (CVCE) - University of Luxembourg, *The organisation of post-war defence in Europe (1948–1954)*, στο <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/803b2430-7d1c-4e7b-9101-47415702fc8e> (πρόσβαση στις 1/11/2019).
- Western European Union στο <http://www.weu.int/> (πρόσβαση στις 10/9/2019).

Ελληνόγλωσσα Βιβλία

Κολιόπουλος Κ., (2008). *Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*. Αθήνα: Ποιότητα.

- Κοππά Μ., (2017). *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας: η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές*. Αθήνα: Πατάκη.
- Μαραβέγιας Ν. & Τσινισιζέλης Μ., (2007). *Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση: Οργάνωση και Πολίτικες - 50 Χρόνια*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Παπασωτηρίου Χ. (2013). *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην Ανερχόμενη Υπερδύναμη του 21ου Αιώνα*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Παπασωτηρίου Χ. (2018). *Η Αμερικάνικη Πολιτική από τον Φράνκλιν Ρούζβελτ στον Ντόναλντ Τραμπ*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Παρίσης Ι. (2010). *Η Ευρώπη της Άμυνας. Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας*. Αθήνα: Έκφραση Πολιτισμού.
- Χειλά Ειρ. (2012). *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21ο Αιώνα. Ζητήματα Θεωρίας και Διαχείρισης*. Αθήνα: Ποιότητα.

Ξενόγλωσσα Βιβλία

- Graham A. (2017). *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides' s Trap?* London: Scribe.
- Combs C. (2018). *Terrorism in the Twenty-First Century*. New York: Routledge.

Επίσημα Κείμενα

- Διακήρυξη του Σαιν Μαλό, στο *From St Malo to Nice: European Defense: Core Documents*, στο <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/cp047e.pdf>
- Έκθεση για την Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ που υπέβαλε η Ύπατη Εκπρόσωπος στις 25 Ιουνίου 2016, *Κοινό Όραμα, Κοινές Δράσεις: Μία ισχυρότερη Ευρώπη. Μια Συνολική Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφαλείας*, στο https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_gr_version.pdf
- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, 26 Οκτωβρίου 2012, στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2012:326:FULL&from=EL>
- Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Συνθήκη της Νίκαιας που τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις Συνθήκες περί ιδρύσεως των*

Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ορισμένες συναφείς πράξεις, που υπογράφηκε στη Νίκαια στις 26 Φεβρουαρίου 2001, 10 Μαρτίου 2001, στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2001:080:FULL&from=EL>

Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Συνθήκη του Άμστερνταμ που τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις Συνθήκες περί ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ορισμένες συναφείς πράξεις, που υπογράφηκε στο Άμστερνταμ στις 2 Οκτωβρίου 1997, 10 Νοεμβρίου 1997, στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1997:340:FULL&from=EL>*

Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, υπογράφηκε στο Μάαστριχτ στις 7 Φεβρουαρίου 1992, 29 Ιουλίου 1992, στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1992:191:FULL&from=EL>*

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 17-18 Ιουνίου 2004, *Headline Goal 2010*, στο http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/sede110705headlinegoal2010_/sede110705headlinegoal2010_en.pdf

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, *Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας: μια ασφαλής Ευρώπη σε έναν καλύτερο κόσμο*, 12 Δεκεμβρίου 2003, στο <https://www.consilium.europa.eu/media/30807/qc7809568elc.pdf>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Συμπεράσματα της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Σεβίλλης της 21 και 22 Ιουνίου 2002*, 22 Ιουνίου 2002, στο http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-02-13_el.htm

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν, *Συμπεράσματα της Προεδρίας, 10-15 Δεκεμβρίου 2001*, στο <https://www.consilium.europa.eu/media/20943/68835.pdf>

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι, *Συμπεράσματα της Προεδρίας, 10-11 Δεκεμβρίου 1999*, στο <https://www.consilium.europa.eu/media/21042/ευρωπαϊκο-συμβουλιο-του-ελσινκι-συμπερασματα-της-προεδριασ.pdf>

Civilian Headline Goal 2010, 9 Νοεμβρίου 2007, στο <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2014823%202007%20INIT>

Department of Defense, *Summary of the 2018 National Defense Strategy of The United States of America: Sharpening the American Military's Competitive Edge*, 19 Ιανουαρίου 2018, στο <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>

Department of Defense, *Sustaining US Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense*, 5 Ιανουαρίου 2012, στο http://archive.defense.gov/news/defense_strategic_guidance.pdf

EUR-Lex, *Cooperation with NATO*, 21 Μαΐου 2007, στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133243>

European Union External Action, *EU Global Strategy*, στο https://eeas.europa.eu/topics/eu-global-strategy_en

The White House, *National Security Strategy of the United States of America*, Δεκέμβριος 2017, στο <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>

Report on the Implementation of the European Security Strategy - *Providing Security in a Changing World*, Βρυξέλες, 11 Δεκεμβρίου 2008, S407/08, στο https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/reports/104630.pdf

The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, *Foreign Policy Concept of the Russian Federation*, 30 Νοεμβρίου 2016, στο http://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICkB6BZ29/content/id/2542248

United Nations/Department of Peacekeeping Operations, *United Nations Peacekeeping Operations Principles and Guidelines*, 18 Ιανουαρίου 2008, στο https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/capstone_eng_0.pdf

Western European Union Council of Ministers, *Petersberg Declaration*, 19 Ιουνίου 1992, στο <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>

Εκθέσεις - Δελτία

Defense Intelligence Agency, *2019 China Military Power Report: China Military Power, Modernizing a Force to Fight and Win*, στο http://www.dia.mil/Portals/27/Documents/News/Military%20Power%20Publications/China_Military_Power_FINAL_5MB_20190103.pdf

Defense Intelligence Agency, *2017 Russia Military Power Report: Building a Military to Support Great Power Aspirations*, στο <https://www.dia.mil/Portals/27/Documents/News/Military%20Power%20Publications/Russia%20Military%20Power%20Report%202017.pdf?ver=2017-06-28-144235-937>

Department of Defense, *Assessment on U.S. Defense Implications of China's Expanding Global Access*, Δεκέμβριος 2018, στο <https://media.defense.gov/2019/Jan/14/2002079292/-1/-1/1/EXPANDING-GLOBAL-ACCESS-REPORT-FINAL.PDF>

European Parliament, *Fact Sheets on the European Union: Transatlantic relations: USA and Canada*, 2019, στο http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_5.6.1.pdf

European Parliament, *Fact Sheets on the European Union: Russia*, Οκτώβριος 2018, στο <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/177/russia>

European Parliament, *Russia's National Security Strategy and Military Doctrine and Their Implications for the EU*, Ιανουάριος 2017, στο http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/578016/EXPO_IDA%282017%29578016_EN.pdf

EUROPOL, *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2019*, 27 Ιουνίου 2019, στο <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/terrorism-situation-and-trend-report-2019-te-sat>

EUROPOL, *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2018*, 20 Ιουνίου 2018, στο <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2018-tesat-2018>

Άρθρα

Μακρόν Ε., *Ομιλία στη Σορβόνη με θέμα «Πρωτοβουλία για την Ευρώπη: Μια Κυρίαρχη, Ενωμένη και Δημοκρατική Ευρώπη»*, 26 Σεπτεμβρίου 2017, στο <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/european-union/events/article/president-macron-s-initiative-for-europe-a-sovereign-united-democratic-europe>

Ferdinand P., *Westward ho-the China Dream and «One Belt, One Road»: Chinese Foreign Policy Under Xi Jinping*, International Affairs, 20 Ιουνίου 2016, στο <https://academic.oup.com/ia/article/92/4/941/2688105>

Lee A., *A Brilliant Plan One Belt, One Road*, στο <https://www.clsa.com/special/one-beltoneroad/>

Minghao Z., *China's New Silk Road Initiative*, 10 Οκτωβρίου 2015, στο <https://www.iai.it/sites/default/files/iaiw1537.pdf>

Παράρτημα

Σχεδιάγραμμα Της Πρωτοβουλίας One Belt, One Road¹⁵² (OBOR)

